

ХАВАРШЫ-ВЕСТНИК
*Карагандинской академии
Министерства внутренних дел
Республики Казахстан
имени Баримбека Бейсенова*

№ 4

2017

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
БӘРІМБЕК БЕЙСЕНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚАРАҒАНДЫ АКАДЕМИЯСЫ

Қазақстан Республикасы
Ішкі істер министрлігі
Қарағанды академиясының
№ 4
ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК
Карагандинской академии
Министерства внутренних дел
Республики Казахстан
№ 4

Қазақстан Республикасы ІІМ
Бәрімбаек Бейсенов атындағы
Қарағанды академиясының
2017 жылғы № 4
ХАБАРШЫСЫ
31 желтоқсан

ВЕСТНИК
Карагандинской академии
МВД Республики Казахстан
им. Баримбека Бейсенова
№ 4 за 2017 год
31 декабря

Зарегистрирован в Министерстве культуры и
информации Республики Казахстан
Свидетельство № 12781-Ж от 31.05.2012 г.

Серия основана в 1974 г.

Главный редактор

И. П. Корякин, доктор юридических наук

Редакционная коллегия

*И. А. Насонова, доктор юридических наук, профессор
(Российская Федерация);*

*К. М. Осмоналиев, доктор юридических наук, профессор
(Кыргызская Республика);*

*Е. А. Петрова, доктор филологических наук, доцент
(Российская Федерация);*

З. С. Токубаев, доктор юридических наук, профессор;

Ш. Ш. Жалмаханов, доктор филологических наук, профессор;

С. К. Алтайбаев, кандидат юридических наук;

Ж. Ш. Кусаинов, ответственный секретарь

**Над номером
работали**

Редакторы

Е. Ю. Лухтина,
Г. А. Кадирберлина.

Корректор

В. Т. Бирюкова,
М. К. Қожахметова

**Дизайн,
техническое
редактирование и ком-
пьютерная вёрстка:**

С. М. Аубакирова

Сдано в набор
Подписано в печать
28.12.2017.

Усл. печ. л. 13,8.
Формат 60×84¹/₈.

Бумага офсетная.
Печать офсетная.

Заказ № 1938.

Тираж 200 экз.

Издается 1 раз в квартал

Материалы редакцией
не возвращаются.
Перепечатка материалов
возможна только
с разрешения редакции.

Тематический план издания
ведомственной литературы
Карагандинской академии
МВД РК им. Б. Бейсенова
на 2017 г., позиция № 4.
Отпечатано в типографии
Карагандинской академии
МВД РК им. Б. Бейсенова,
г. Караганда,
ул. Ермакова, 124.

Қ. Н. Абуғалиев, ФЗИ ИО-ның қызметін реттейтін заңнаманы зерттеу және мониторингтеу мәселелері бойынша орталығының аға ғылыми қызметкері, филология ғылымдарының кандидаты, полиция подполковнигі

(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Қару айналымына қатысты құқықтық актілерді мемлекеттік тілге аударудың кейбір мәселелері

Аннотация. Мақалада аударманың теориялық мәселелерімен қатар құқықтық актілерді мемлекеттік тілге аударуда жол берілетін кемшіліктер қарастырылған. Автор осы мәселеге қатысты өзінің ұсынымдарын алға тартады. Сондай-ақ термин сөздердің, немесе кәсіби салалық сөздердің бекітілген аудармаларына жете мән бермеу; күрделі сөйлемдердің аударылымында, сөзбе-сөз аударуға баса назар қойылғандықтан, сөйлемнің тұтас мағынасының солғындауы; аударма кезінде жалғаулардың да дұрыс жалғанбауынан мағынаның ауытқып берілуі; сөйлемнің тұтас мазмұнына мән бермеу; атау сөздерді аударуда кәсіби терминділікті естен шығарып, салаға тән емес сөздерді қолдану сияқты аудар тілінде жол берілетін негізгі кемшіліктер талданған.

Түйін сөздер: аударма сәйкестігі, заң терминдері, ресми мәтін, кәсіби терминділік, мобильді, құқық тілі, ресми құжат тілі.

Бүгінде заңдарымыздың барлығы орысша жазылып, сосын қазақ тіліне аударылатыны ешкімге де жаңалық емес. Заң мәтіндерінің қазақша нұсқасы орысшаға байлаулы екені ащы да болса шындық. Аударма сәйкестігін қамтамасыз етеміз деп аты қазақша, ал заты орысша мәтін түзіп жатамыз. Оған аударма барысында орын алып жататын кемшіліктерді, терминдердің жарыспалылығын қосыңыз. Кейде заң мәтіндерін, түрлі нормативтік-құқықтық құжаттарды жақсы түсіну үшін оларды бірнеше рет қайталап оқуға тура келеді. Орыс тілінің көсемшелі оралымдары мен сөйлемінің құрылымын қайталап тұрған қазақ мәтінін — тіл маманы мен қазақшаға жетік заңгерлердің өздері де әрең түсініп оқиды. Бұл мәселені тіл маманы Ш. Құрманбайұлының пікірімен тарқатсақ, кез келген тілдің өзіне тән дыбыстық жүйесі, сол дыбыстардың тіркесу заңдылықтары болады. Ол тілдердегі атаулар, терминдер соған сәйкес таңбаланады, жазылады... Орыс тілі мен қазақ тілінің дыбыстық жүйесі екі бөлек. Бірақ бұл екі тіл әртүрлі туыстық топтарға жататындығына қарамастан, кеңестік кезеңнің солақай саясаты қалыптастырған дәстүрге сәйкес орыс тіліндегі терминдерді өзіміздің сөздік қорымызға дәл орыс тіліндегідей өзгертпей қабылдап алдық. Қазіргі қазақ тіліндегі заң терминдерінің бірқатары тіпті заңдардың өзінде әртүрлі нұсқада қолданылады. Көптеген тіл мамандары мен заңгерлер отандық заңдар мен нормативтік-құқықтық актілердің бірқатарында терминдердің ұғымдық ақпараты сақталмай аударатындығын сынға алып келеді. Әкімшілік құқық бұзушылық, әкімшілік іс жүргізу, қылмыстық кодекстердің қазақ тіліндегі нұсқасының арасындағы ұғымдық, мағыналық ауытқушылықтар кездеседі [1].

Аударманың табиғатын түсіну үшін аударма тарихына көз жүгіртіп көрелік. Аударма жан-жақты, көп қырлы құбылыс. Көркем шығармаларды аудару, жарнамаларды аудару, шетел фильмдерін аудару — бұлардың барлығы аудармалардың түрлері. Бір тілден екінші тілге өлеңдер, көркем проза, публицистика, әртүрлі ғылыми-техникалық материалдар, дипломатиялық құжаттар, іскерлік қағаздар, саяси қайраткерлердің сөйлеген сөздері мен мақалалары, шешендердің сөздері, газеттегі мәліметтер, сұхбаттар т. б. аударылады. Аударманы жүзеге асыратын аудармашыға оригиналдың мағынасы мен формасын ең жоғары деңгейде бере алуы үшін екі тілді жетік білу аздық етеді. Жақсы аудармашы болу үшін аударманың тарихын, қыр-сырын, тәсілін, заңдылықтарын игеруі қажет.

Аударманың бірінші теоретиктері аудармашылардың өздері болды. Олар өздерінің жеке тәжірибелерін таратуға тырысты. Кейінірек кейбір аудармашылар «аудармашының нормативті теориясын» жасауға тырысты. Онда «жақсы» аударма дегенге жауап беретін бірнеше

талаптар айтылды. Француз гуманисті, ақын, аудармашы Этьени Доле (1509–1546) аударманың төмендегі 5 негізгі принциптерін басшылыққа алуы тиіс деп санады. Олар:

- 1) аударылатын мәтіннің мазмұнын және автордың айтайын деген ойын толықтай түсіну;
- 2) аударылатын екі тілді жетік білу;
- 3) сөзбе-сөз аударудан бас тарту;
- 4) аударма сөйлеудің жалпы қолданылатын формасын қолдану;
- 5) сөздерді дұрыс таңдап, дұрыс орналастыру.

1790 жылы ағылшын аудармашысы А. Тайтлер өзінің «Аударма принциптері» деген жұмысында аудармаға төмендегідей талаптарды ұсынды:

- 1) аударма оригиналдың идеясын толық беруі тиіс;
- 2) аударманы берудің стилі мен манерасы оригиналдағыдай болуы керек;
- 3) аударма оригинал сияқты жеңіл оқылуы тиіс.

Ағылшын зерттеушісі Т. Сэвори әртүрлі авторлар ұсынған аударманың негізгі талаптарын қосып төмендегідей талаптар ұсынды:

- аударма оригиналдың сөзін беруі керек;
- аударма оригиналдың ойын беруі тиіс;
- аударма оригинал сияқты жеңіл оқылуы тиіс;
- аударма аударма сияқты оқылуы тиіс;
- аударма оригиналдың стилін беруі керек;
- аударма аудармашының стилін беруі керек;
- аудармада алып тастау, қосу болу керек;
- аудармада алып тастау, қосу болмау керек;
- өлеңдерді проза түрінде аудару;
- өлеңдер аудармада өлең түрінде берілуі тиіс.

Тілші, ғалым Ш. Ш. Жалмаханов аудармадағы ала-құлалықты былайша тұжырымдайды: «заң терминдері мен ұғымдарының ал-құла болуы терминжасамға қойылатын 1) бір мағыналық, 2) қысқалық, 3) шарттылық, жасандылық, 4) тұрақтылық, 5) бейтарап мәнділік деген талаптардың орындала бермеуіне байланысты. Сонымен қатар терминдер мен ұғымдарды аудару кезінде сөздердің бір мағыналы, көп мағыналы емес, тар мағыналы, кең мағыналы болатынын ескерген жөн. Мысалы, қазақтың «шығын» сөзі расход, издержки, убыток, растрата, ущерб болып аударылады. «Материальный ущерб», «моральный ущерб» дегенде алғашқысы «материалдық шығын», екіншісі «материалдық залал» болып аударылады. Демек, сөздің жеке-дара қолданыста, контекстегі қолданыста аударылу ерекшеліктері бар. Мәселен, «зиян» (вред) сөзі жалпы, кең мағыналы сөз болса, «шығын» (расход, издержки, убыток, растрата, ущерб), «ысырап (потери), «зардап» (отрицательное последствие), «нұқсан» (вред) сөздері — жеке, тар мағыналы сөздер»... Терминдер мен ұғымдарды аударуда тілдердің грамматикалық құрылысының ерекшеліктеріне қарай бір сөзді бірнеше сөзбен, сөз тіркесімен немесе керісінше аударуға тура келеді. Мәселен, отводить (свидетеля) — (куәға) қарсылық ету, приостановить — тоқтата тұру, отложение, отклонять — кейінге қалдыру, отменить — тоқтату, күшін жою, откладывать — шегіндіру, кейінге қалдыру, отсрочка — кейінге қалдыру, отказывать — бас тарту, қайтару, устранение — шеттету, отклонять — шеттету, отвергать — қабылдамау [2].

Ғалым А. Жұмағали қылмыстық, қылмыстық істер жүргізу және қылмыстық-атқару кодекстерінің мемлекеттік және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің сәйкес келмеуінің себептерін былай топтастырады:

- 1) терминологияның дұрыс болмауы;
- 2) зат есімдердің көпше және жекеше түрлерімен байланысты сәйкессіздіктер;
- 3) қазақ тілінде «род» грамматикалық категориясының болмауына байланысты сәйкессіздіктер;
- 4) ресми мәтіндердегі терминдердің мағыналық мазмұнының сәйкес келмеуі;
- 5) бір терминнің орнына бірнеше термин қолдану;
- 6) терминнің орынсыз қолданылуы;

- 7) мемлекеттік тілдегі мәтінде түсініксіз тіркестердің қолданылуы;
- 8) бір ресми мәтінде бардың екіншісінде болмауына байланысты сәйкессіздік;
- 9) септік жалғауларының қолданылмауына байланысты сәйкессіздіктер [3].

Түйіндей келсек, құқықтық актілерді қазақ тіліне аудару кезінде кеткен қателіктердің болу себептерін төмендегідей топтастыруға болады:

- термин сөздердің, немесе кәсіби салалық сөздердің бекітілген аудармаларына жете мән бермеу;
- күрделі сөйлемдердің аударылымында, сөзбе-сөз аударуға баса назар қойылғандықтан, сөйлемнің тұтас мағынасының солғындауы;
- аударма кезінде жалғаулардың да дұрыс жалғанбауынан мағынаның ауытқып берілуі;
- сөйлемнің тұтас мазмұнына мән бермеу;
- атау сөздерді аударуда кәсіби терминділікті естен шығарып, салаға тән емес сөздерді қолдану.

Қазақ тілінің орыс тіліне қарағандағы өзіндік ерекшеліктерінің бірі — ойды жеткізерде нақтылықты талап етеді. Ал аударма кезінде осы бір мәселе ескеріле бермейді. Мәселен, «Жекелеген қару түрлерінің айналымына мемлекеттік бақылау жасау туралы» Қазақстан Республикасының Заңын жүзеге асыру жөніндегі шаралар туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2000 жылғы 3 тамыздағы № 1176 Қаулысының 15-трамағының 60-тармақшасындағы «Прутья свариваются в каждом перекрестии, образуя ячейки не более 150x150 мм» деген сөйлем қазақ тілді нұсқада «Шыбықтар 150x150 мм аспайтын тор көз құрып, олардың әрбір қиылысқан жері дәнекерленеді» деп аударылған. Қарамен белгіленген сөздерге назар аударатын болсақ, прутья — шыбықтар болып аударылған. Тілімізде шыбық сөзі жеке қолданылғанда, ағашқа қатысты мағына береді. Сондықтан сөйлем мағынасы солғын болмас үшін, бұл жерде металл шыбық немесе темір шыбық деп нақтылаған дұрыс болар еді.

Кей сөздердің бекітілген аударма сөздікте қазақша аудармаларымен қатар орыс тілді нұсқалары да кездеседі. Бұл дегеніміз — мәтінге орай орыс тілді нұсқаны да қолдануға болады деген сөз. Ос тұрғыда аудармашының кемшілігі — термин сөздің келсін-келмесін тек қазақ тілді нұсқасын қолданады. Мысалы, жоғарыдағы қаулының 61-тармағының 2-тармақшасындағы «наличие мобильных либо стационарных средств подачи тревоги» сөйлеміндегі мобильный сөзі ұтқыр деп аударылған. Аталған сөздің аударма сөздіктегі синонимдік қатары мынадай: мобильный — мобильді; оңтайлы; ұтқыр; ұтымды бейімделгіш; икемделгіш. Бұл жерде мобильді сөзін қолданған дұрыс болар еді.

Құқықтық актілерді аударудағы белең алған кемшіліктердің бірі — мәтінді тұтастай сөзбе-сөз аудару. Осы тармақтың 5-тармақшасындағы «оружие, находящееся на витринах, приводится в состояние, исключяющее быстрое производство выстрела» сөйлемі дәлем-дәл «сөрелерде тұрған қару жылдам атуды болдырмайтын күйге келтіріледі» деп аударылған. Бұл жағдайда, дұрысы — мағыналық аударма жасау. Сонда жобасы былай болмақ — «сөрелерде тұрған қару жылдам атылып кетпейтіндей күйге келтіріледі».

Түйіндей келсек, құқықтық актілерді қазақ тіліне аудару кезінде кеткен қателіктердің болу себептерін төмендегідей топтастыруға болады:

- термин сөздердің, немесе кәсіби салалық сөздердің бекітілген аудармаларына жете мән бермеу;
- күрделі сөйлемдердің аударылымында, сөзбе-сөз аударуға баса назар қойылғандықтан, сөйлемнің тұтас мағынасының солғындауы;
- аударма кезінде жалғаулардың да дұрыс жалғанбауынан мағынаның ауытқып берілуі;
- сөйлемнің тұтас мазмұнына мән бермеу;
- атау сөздерді аударуда кәсіби терминділікті естен шығарып, салаға тән емес сөздерді қолдану.

Заң тілі әр нәрсені өз атымен атағанды қалайды. Заң тілінің басты ерекшелігі — ресми сипаты мен деректілігі. Құқық тілі — ресми құжаттың тілі. Сондықтан да заңның тіліне қатаң талаптар қойылу керек.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Құқық қорғау саласындағы терминдерді біріздендіру: республикалық семинар материалдарының жинағы. — Астана, 2012.
2. Құқық қорғау саласындағы терминдерді біріздендіру: республикалық семинар материалдарының жинағы. — Астана, 2012.
3. Жұмағали А. Проблемы аутентичности уголовного законодательства Республики Казахстан // <http://www.zakon.kz/analytics/4516261-problemy-autenticnosti-ugolovnogo.html>

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются теоретические вопросы перевода правовых актов с русского на государственный язык. Рассмотрены допустимые вариации перевода. Даны рекомендации по совершенствованию методик перевода.

RESUME

In article are considered theoretical questions of translation of legal acts from Russian into the state language. To review variation of translation. Recommendations for sovershenstvovaniyu techniques of translation.

ӘОЖ 342.95

А. Ш. Абылқасымова, ФЗИ ИО-ның әкімшілік қызметі және басқару мәселелерін зерттеу жөніндегі орталығының аға ғылыми қызметкері, полиция подполковнигі
(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз етудегі іс-шараларды өткізу тәртібін құқықтық реттемелеу жөнінде

Аннотация. Мақалада әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз ету жөніндегі қызметті реттейтін кейбір заңға тәуелді нормативтік-құқықтық актілерге талдау жасау қарастырылған. Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз етудің құқықтық негізіне «Төтенше жағдай туралы» Заңнан өзге де бірнеше заңнамалық актілерді жатқызуға болады. Сонымен бірге өз мақсаттарына сәйкес әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды өткізудің жете тәртібін ашуға заңға тәуелді нормативтік-құқықтық актілер де бейім.

Түйін сөздер: төтенше жағдай, әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдай, әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимі.

Заманның ағымына сәйкес пайда болған әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимі еліміздің заманауи заңнамасының бірден-бір селт еткізер жаңалығы болып табылады. «Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимі» түсінігі Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 3 шілдедегі «Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына және Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне әртүрлі заңнамалық актілердің құқық нормалары арасындағы қайшылықтарды, оқшылықтарды, коллизияларды және сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін нормаларды жою мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» [1] Конституциялық заңында алғаш рет өзінің нормативтік орнығуын тапты. Осы заңнамалық актіге сәйкес Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 8 ақпандағы «Төтенше жағдай туралы» Заңы әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайлар және әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимі туралы ережелермен толықтырылды.

«Төтенше жағдай туралы» Заңның 3-1 бабының 1-тармағына сәйкес әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимі төтенше жағдайды енгізуге негіз болып табыла-

тын, әлеуметтік сипаттағы төтенше мән-жайлардың алдын алуды және оларды жоюды жүзеге асыратын мемлекеттік органдардың шұғыл ден қоюы мен жұмыс істеуінің айрықша режимін білдіреді [2].

Мұндай жағдайларға: шектес мемлекеттер аумақтарынан Қазақстан Республикасының мемлекеттік шекарасы арқылы жаппай өту; Қазақстан Республикасының конституциялық құрылысын күштеп өзгертуге әрекеттену; терроризм актілері; билікті күштеп басып алу немесе Қазақстан Республикасының Конституциясын бұза отырып, билікті күшпен ұстап тұруға бағытталған іс-әрекеттер; жаппай тәртіпсіздіктер, ұлтаралық және конфессияаралық жанжалдар; жекелеген жергілікті жерлерді, аса маңызды және стратегиялық объектілерді қоршап алу немесе басып алу; заңсыз қарулы құралымдарды дайындау және олардың әрекетінен; қарулы бүліктен; диверсиядан; қарулы қақтығысты күштеп тану мақсатында басқа мемлекеттер тарапынан жасалатын арандатушылық іс-әрекеттерден туындаған әлеуметтік төтенше жағдайлар жатады.

Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдай ұғымы Қазақстан Республикасының «Төтенше жағдай туралы» Заңында «адам шығындарына, денсаулыққа зиян келтіруге, елеулі мүліктік шығындарға немесе тұрғындардың тіршілік әрекеті жағдайының бұзылуына әкеп соғуы мүмкін немесе әкеп соққан әлеуметтік қатынастар саласындағы белгілі бір аумақта қайшылықтар мен жанжалдардың туындауымен байланысты төтенше жағдай» [3] ретінде айқындалған.

Осы «Төтенше жағдай туралы» Заңның 1-1 тарауы толықтай әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режиміне арналғанын атап өту керек. Кіріспеге сәйкес Заңның өзі Қазақстан Республикасының бүкіл аумағында немесе оның жекелеген жергілікті жерлерінде төтенше жағдайды енгізудің және оның қолданылуының негіздерін, мерзімдерін, тәртібін, әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимін белгілейді [4].

Яғни, Заңның 1-1 тарауы әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимін енгізуді, мемлекеттік органдардың әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайлардың алдын алу және оларды жою жөніндегі құзыретін, құқықтық режим кезінде жедел әрекет ету мен басқару жүйесінің жұмыс органын, әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайларды жою жөніндегі бірінші кезектегі іс-қимылдарды анықтайды.

Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз етудің құқықтық негізіне «Төтенше жағдай туралы» Заңнан өзге де бірнеше заңнамалық актілерді жатқызуға болады. Сонымен бірге өз мақсаттарына сәйкес әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды өткізудің жете тәртібін ашуға заңға тәуелді нормативтік-құқықтық актілер де бейім.

Оларға:

– Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 25 сәуірдегі «Қазақстан Республикасы Үкіметінің және жергілікті атқарушы органдардың резервтерін пайдалану қағидаларын бекіту туралы және Қазақстан Республикасы Үкіметінің кейбір шешімдерінің күші жойылды деп тану туралы» № 325 қаулысы;

– Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 26 желтоқсандағы «Азаматтық қорғаудың құлақтандыру жүйесін ұйымдастыру, бейбіт және соғыс уақытында төтенше жағдайлар кезінде халықты, мемлекеттік органдарды құлақтандыру қағидаларын бекіту туралы» № 945 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2015 жылы 27 қаңтарда № 10151 болып тіркелген;

– Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрінің м.а. 2015 жылғы 30 желтоқсандағы «Бірыңғай кезекшілік-диспетчерлік «112» қызметіне қоңырау шалушы абоненттің орналасқан жерін анықтау және әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар қатері төнген немесе қатер туындаған және жойылған, төтенше жағдай енгізілген кезде, қорғаныс, қауіпсіздік және құқық тәртібі мүддесінде халықтың ұялы байланыс телефондарына қысқа мәтіндік хабарлар жіберу жөнінде қызметтер көрсету мақсатында байланыс операторларының желілерін пайдалану қағидаларын бекіту туралы»

№ 1274 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2015 жылы 31 желтоқсанда № 12802 болып тіркелген;

– Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2015 жылғы 7 қарашадағы «Әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардың, оларды оқшаулау және жою жөніндегі іс-шаралардың орын алғанын, төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды өткізу қажеттілігін негіздейтін материалдарды, материалдық-техникалық, қаржылық және адами ресурстардың тиісті негіздемелерін ұсыну қағидаларын және тізбесін бекіту туралы» № 890 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2015 жылы 11 желтоқсанда № 12396 болып тіркелген және т. б. жатады.

Жоғарыда көрсетілген заңға тәуелді нормативтік-құқықтық актілерді талдау нәтижесі біздің ойымызша, тездетіп өзінің шешімін табуды қажет ететін кейбір мәселелердің бар екенін көрсетеді. Себебі: әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардың, оларды оқшаулау және жою жөніндегі іс-шаралардың орын алғанын, төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды өткізу қажеттілігін негіздейтін материалдарды, материалдық-техникалық, қаржылық және адами ресурстардың тиісті негіздемелерін ұсыну қағидасы (Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2015 жылғы 7 қарашадағы № 890 бұйрығына 1-қосымша, бұдан әрі — Қағида) өзіне еріксіз назар аударатынын атап өткіміз келеді. Қағиданың 1-тармағының 1-тармақшасына сәйкес әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардың, оларды оқшаулау және жою жөніндегі іс-шаралардың орын алғанын, төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды өткізу қажеттілігін негіздейтін материалдарды, материалдық-техникалық, қаржылық және адами ресурстардың тиісті негіздемелері мен есептеулерін ұсыну қағидасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің және жергілікті атқарушы органдардың резервтерін пайдалану қағидаларын бекіту туралы және Қазақстан Республикасы Үкіметінің кейбір шешімдерінің күші жойылды деп тану туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 25 сәуірдегі № 325 қаулысына сәйкес әзірленген [5].

Қағиданың мазмұнына зер салсақ, оның 4 тармақтан, 12 тармақшадан тұратынын көруге болады және атауына сәйкес тармақтар:

– әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардың орын алғанын негіздейтін материалдарды ұсыну тәртібін (Қағиданың 2-тармағы);

– әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайларды оқшаулау және жою іс-шараларын (Қағиданың 3-тармағы);

– төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды өткізу тәртібін (Қағиданың 4-тармағы) анықтайды.

Өзінің атауына сәйкес Қағиданың 4-тармағы төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды өткізу тәртібін анықтауға тиісті. Алайда осы тармақтың (7-12) нормаларының мазмұнын талдаған кезде, бұл нормаларда тек қана әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимі жөнінде қамтылғанын көреміз. Төтенше жағдайдың құқықтық режимі жөнінде мәтінде мүлдем ескерілмейді. Түсінікті болу үшін Қағиданың 4-тармағының мазмұнына жете үңіліп өтейік.

«4. Төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды өткізу тәртібі

< ... > 7. Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимі төтенше жағдайды енгізуге негіз болып табылатын әлеуметтік сипаттағы төтенше мән-жайлардың алдын алуды және оларды жоюды жүзеге асыратын мемлекеттік органдардың шұғыл ден қоюы мен жұмыс істеуінің айрықша режимін білдіреді.

8. Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимі жекелеген жергілікті жерлерде әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың алдын алу және жою жөніндегі мемлекеттік орган басшысының шешімі бойынша енгізіледі, және «Төтенше жағдай туралы» Заңның 3-2-бабының 1-тармағында көзделген жағдайда енгізеді.

9. Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимі кезінде шұғыл ден қою және басқару жүйесінің жұмыс органы жедел штаб болып табылады.

10. Мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдар әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдай қатері төнген немесе туындаған кезде әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың алдын алу және оны жою жөніндегі мемлекеттік органға жәрдемдесуге және қажетті көмек көрсетуге міндетті.

11. Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың алдын алу және оны жою мақсатында әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың алдын алу және оны жою жөніндегі мемлекеттік орган:

– әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдай аймағына бару үшін, сондай-ақ, егер кідірту адамдардың өміріне немесе денсаулығына нақты қатер төндіруі мүмкін болса, шұғыл медициналық көмекке мұқтаж адамдарды емдеу мекемелеріне жеткізу үшін Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайтын тәртіппен, меншік иелеріне материалдық залал келтірілген жағдайда оны өтей отырып, көлікті (дипломатиялық иммунитеті бар шет мемлекеттер мен халықаралық ұйымдардың өкілдіктерінен басқа);

– мемлекеттік материалдық резервті пайдаланады.

12. Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимінің қолданылу мерзімі оны енгізуге негіз болған мән-жайларды жою мерзімінен аспауы тиіс».

Осылайша, Қағиданың 4-тармағының мазмұны Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 8 ақпандағы «Төтенше жағдай туралы» Заңының 3-1-бабының мазмұнын толықтай қайталайтынын көреміз. Бұл жағдай әрине кейбір қобалжуларды тудырады.

Бір жағынан қағиданың да, оның 4-тармағының да атауы олардың нормалары төтенше жағдайлар режимін құқықтық қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды өткізу тәртібіне арналуға тиіс екенін көрсетсе, екінші жағынан бұл нормалардың мазмұнының өзі басқа құқықтық режим жөнінде, яғни әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимі жөнінде болып тұрғанын көрсетеді.

Біздің ойымызша заңнамалық актінің нормаларын орындау және әрі қарай іске асыру үшін қабылданған заңға тәуелді нормативтік-құқықтық актіні бұлай рәсімдеу қолайсыздық тудырады. Қағида мен оның тармақтарының атауы олардың мазмұнына анық сәйкес келуі керек.

Жоғарыда айтылғандардың негізінде, біз келесідей ұсынысымызды алға тартамыз: заң шығарушының Қағидадағы мәселе қандай төтенше құқықтық режим жөнінде болуы тиіс екендігі бойынша айқындылық енгізуі қажет. Ал оның нормалары әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режиміне арналған болса, онда оны «Төтенше жағдай туралы» Заңның 3-1-бабының мазмұнын толықтай қайталамай-ақ білдірген дұрыс деп ойлаймыз.

Егер заң шығарушы айтылған мәселелер мен оны шешудің жолдарын назарға алған жағдайда, құқықтық нормаларды жүзеге асырудағы қиыншылықтардың туындауы азаяды деп сенеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына және Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне әртүрлі заңнамалық актілердің құқық нормалары арасындағы қайшылықтарды, оқшылықтарды, коллизияларды және сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін нормаларды жою мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 3 шілдедегі № 121-V Конституциялық Заңы // Егемен Қазақстан. 2013. 13 шілде.

2. Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 8 ақпандағы «Төтенше жағдай туралы» Заңы // Егемен Қазақстан. 2003. 15 ақпан.

3. Көрсетілген жұмыс.

4. Сонда да.

5. «Әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардың, оларды оқшаулау және жою жөніндегі іс-шаралардың орын алғанын, төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды өткізу қажеттілігін негіздейтін материал-

дарды, материалдық-техникалық, қаржылық және адами ресурстардың тиісті негіздемелерін ұсыну қағидаларын және тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2015 жылғы 7 қарашадағы № 890 бұйрығы // <http://adilet.zan.kz/rus/origins/V1500012396>.

РЕЗЮМЕ

В статье анализируются некоторые подзаконные нормативные правовые акты, регламентирующие деятельность по обеспечению правового режима чрезвычайной ситуации социального характера.

RESUME

The article is devoted to analysis of some normative legal acts regulating the activities for ensuring the legal regime of the emergency situation of social nature.

ӘОЖ 34:37.016

Т. З. Аймағанбетов, Заң институты бастығының орынбасары, күндізгі оқыту факультетінің бастығы, заң ғылымдарының кандидаты, доцент, полиция полковнигі (Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Қазақстан Республикасы ІІМ ведомстволық ЖОО-дағы курсанттардың өзіндік жұмыстарының проблемалары туралы

Аннотация. Мақалада курсанттардың өзіндік дайындығы ұғымы ашылған, Қазақстан Республикасы ІІМ ведомстволық ЖОО курсанттарының өзіндік жұмысын ұйымдастырудың негізгі проблемалары қарастырылған. Бүгінгі таңда қоғамда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық реформалау ведомстволық ЖОО-лардың алдында тұрған аса маңызды міндеттердің бірі — ішкі істер органдары қызметкерлерінің кәсіби құзыреттіліктерін арттыруды айқындап отыр. Болып жатқан қайта құрулар кәсіби қызмет мазмұнының барлық өзгерістеріне уақтылы әрекет етуге дайын және қолданбалы білімді өздігінен жетілдіре алатын жоғары білікті бәсекеге қабілетті мамандар дайындау қажеттілігін тудырады.

Түйін сөздер: ЖОО курсанттары, өзіндік жұмыс, семинарлық және практикалық сабақтар, оқу бағдарламалары, сынақтар мен емтихандар, аудитория, курс қызметкерлері, оқытушы.

Республикамыздың білім беру саласындағы қазіргі замандағы үрдістер және оның әртүрлі деңгейлерінің алдында тұрған міндеттер олардың жалпы білім беру жүйесіндегі рөлін, функциялары мен орнын қайта қарау, оларды әрі қарай дамытудың жаңа жолдарын жасап шығару қажеттілігін туындатады.

Тиімділігі жоғары білім беру жүйесі еліміздің экономикасының және қазақстандық қоғамның тұрақты дамуын қамтамасыз етудің негізгі факторларының бірі болып табылады.

Президентіміз Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан жолы — 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауында білім сапасын арттыруға ерекше көңіл бөлінген. Елбасының білім беру жүйесін жаңғыртуға және оны халықаралық даму деңгейіне шығаруға үндеуінің ерекше маңызы бар. Жолдауда қойылған міндеттер жалпы қоғамның және мемлекеттің ағымдағы ғасырдың ортасына қарай Қазақстанның әлемнің аса дамыған 30 елінің қатарына енуін қамтамасыз ететін қажетті жағдай жасау бойынша белсенді әрекеттерінің жаңа кезеңін көрсетеді.

Бүгінгі таңда қоғамда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық реформалау ведомстволық ЖОО-ның алдында тұрған аса маңызды міндеттердің бірі — ішкі істер органдары қызметкерлерінің кәсіби құзыреттіліктерін арттыруды айқындап отыр. Болып жатқан қайта құрулар кәсіби қызмет мазмұнының барлық өзгерістеріне уақтылы әрекет етуге дайын және

қолданбалы білімді өздігінен жетілдіре алатын жоғары білікті бәсекеге қабілетті мамандар дайындау қажеттілігін тудырады [1]. Бұл үшін, ең алдымен, курсанттардың бойында дербестік, өзін-өзі ұйымдастыру, өзін-өзі бақылау, бастамашылдық сияқты қасиеттерді дамыту, сондай-ақ өзінің ғылыми-танымдық қызметін жоспарлау және жүзеге асыру дағдыларын қалыптастыру қажет. Академия курсанттарының кәсіби дайындығы құрылымында оқу үдерісінің сапасын арттыруға ықпал ететін курсанттардың өзіндік жұмысы ерекше рөл атқарады. Ол болашақ офицердің жеке тұлғасын қалыптастыруды көздейді.

Курсанттардың өзіндік жұмысы — бұл оқытушының тікелей қатысуынсыз, тек оның басшылығымен және осы үшін арнайы бөлінген аудиториялық және аудиториядан тыс уақытта жүзеге асырылатын курсанттардың жеке және ұжымдық жұмысының көптеген түрлері. Бұл заңдарды, теорияларды, фактілерді және т. с. с. механикалық түрде есте сақтаумен және кейін оны әңгімелеп айтумен сипатталатын оқу материалын меңгерудегі стихиялық дербестік. Курсанттардың өзіндік жұмысы — бұл оқытушының тапсырмалары бойынша ерекше оқыту нысаны, оларды орындау курсанттан белсенді ойлау әрекетін, әртүрлі танымдық міндеттерді өздігінен шешуді, бұрын меңгерген білімін қолдануды, жаңа білімді және әрекет түрлерін іздестіруді талап етеді.

Академияда өздігінен дайындалу ішкі істер органдары үшін білікті мамандарды қалыптастыруға бағытталған білім беру үдерісінің құрамдас бөлігі болып табылады. Ол мынадай мақсаттарға жетуді көздейді: курсанттардың дәрістерде және практикалық сабақтарда алған білімін өздігінен бекіту қабілетін дамыту; семинарлық және практикалық сабақтарға, сынақтар мен емтихандарға дайындалу барысында жаңа және қосымша мәліметтерді, материалдарды өздігінен белсенді меңгеру дағдылары мен ептіліктерін қалыптастыру; өздігінен білім алу дағдыларын бекіту. Басқаша айтқанда, өзіндік жұмыстың дағдылары мен ептіліктерін меңгеру курсанттардың ведомстволық ЖОО-ның оқу бағдарламаларын сапалы меңгеруі және олардың алдағы уақытта қызмет орындарында қызметтік міндеттерін табысты атқаруы үшін қажетті алғышарт болып табылады.

Алайда ведомстволық ЖОО курсанттарының өзіндік сабақтарының тиімділігін едәуір төмендететін бірқатар проблемалар бар. Оларға қызметтік-жауынгерлік бағытқа көп уақыт бөлінуі, өзіндік дайындық жағдайында танымдық процесті жүзеге асыра алмау, өздігінен білім алуға ынтаның жоқтығы, өздігінен білім алуды сапалы ұйымдастыру дағдыларының жеткіліксіздігі жатады. Осы проблемалардың әрқайсысын жан-жақты қарастырайық.

Ведомстволық ЖОО-да оқытудың өзіне тән ерекшелігі — курсант оқу жұмысымен ғана айналысып қоймайды, сонымен қатар қызметтік сипаттағы бірқатар міндеттерді де атқарады. Бұл ретте ведомстволық ЖОО-дағы өзіндік жұмыс оқу жұмысының сабақтарға дайындалуға, жеткіліксіз ақпаратты іздеуге, ғылыми-танымдық жұмысқа қызығушылықты сезінуге мүмкіндік беретін жалғыз түрі болып табылады. Екі салада да табысты болуға талпына отырып, курсанттар өз уақытын жоспарлауды ұйымдастыруда тәжірибесі болмағандықтан басымдылықтардың орнын белгілеу кезінде қиындық көреді, көбінесе, оқу үдерісін елемей, қызметтік міндеттерді атқаруға басымдылық береді, бұл пәндер бойынша үлгерімнің төмендеуіне және білімдегі ақауларға әкеп соғады. Сонымен қатар, күн тәртібі нақты регламенттелгеніне байланысты және курсанттардың барлық әрекеттері минутына дейін белгіленгендіктен курсанттардың өз қызметін жоспарлауды ұйымдастыру дағдыларын меңгеруіне мүмкіндігі жоқ.

Өзіндік жұмыс кезінде танымдық процесті жүзеге асыра алмау проблемасына көңіл бөлген жөн [2]. Курсанттардың оқуға талпыныстарына қарамастан олардың кейбірі зерделенетін материалға зейін қою мүмкіндігінің болмауы, жалпы аудиторияда жұмыс жағдайының орнамауы сияқты әртүрлі себептерге байланысты ұжымда танымдық жұмыс жасауға дайын болмайды. Бұл мәселені шешу үшін өзіндік дайындық процесін бақылауды қамтамасыз етіп, білім алу барынша қолайлы болатындай барлық қажетті жағдайды жасау керек [3].

Курсанттардың өздігінен білім алуға ынтасының болмау проблемасына ерекше көңіл бөлген жөн. Тек өздерінің өмірлік ұстанымдарынан шыға отырып, білім берілген жерден оны алуға дайын оқушылар өте сирек кездеседі. Жиі курсанттарда ұсынылған материалды

менгеруге ниеттері болмайды. Көбінесе курсанттарға курс қызметкерлері тарапынан қысым көрсетіледі. Мұндай шаралар аса тиімді болып келеді, бірақ уақытша сипатқа ие. Ұзақ мерзімді нәтиже болу үшін курсанттың бойына оқуға деген нақты ішкі және сыртқы уәждерді баулу қажет. Оның болашақ кәсібіне деген жағымды қатынасын қалыптастыру өте маңызды, себебі дәл осы қатынас үлгерімді жақсартудың маңызды факторы болып табылады. Үлгерімі жоғары курсанттар болашақта ең беделді лауазымдарға орналасып, мансабы да жылдам жоғарылайды деген уәжді де елеусіз қалдыруға болмайды.

Сонымен қатар оқу уақытын тиімді жоспарлауды ұйымдастырудағы дағдылардың жеткіліксіздігі өзіндік дайындық кезінде оқу процесінің барынша нәтижелілігіне қол жеткізу жолында кедергі болады. Оқытушы курсантқа өздігінен оқу процесін дұрыс ұйымдастыру білім беру қызметінің өнімділігін арттыратынын, ал алдыға қойылған міндеттерді уақытына қарай дәл бөлу өз ресурстарын тиімді пайдалана отырып, барынша көп ақпаратты зерделеп үлгеруге мүмкіндік беретінін жеткізуі тиіс.

Нәтижеге қол жеткізу үшін бәсекеге қабілеттілік, дербестік, бастамашылдық, ұдайы өзгеріп тұратын жағдайларға бейімділік сияқты қасиеттерді меңгерген жоғары білікті мамандарды дайындау бойынша іс-шаралар кешенін жүргізу қажет. Сондықтан Қазақстан Республикасы ІІМ ведомстволық ЖОО алдында ең алдымен болашақ қызметкерлерді өздігінен білім алуға үйрету міндеті тұр. Бұл үшін курсанттың өзіндік дайындық кезінде туындауы мүмкін проблемаларын шешу жолдарын таба отырып, өзіндік жұмыс сияқты оқу үдерісінің буынын жаңа деңгейге шығару керек. Себебі ЖОО түлегі практикалық қызметке кіріскенде болатын білімі, ептіліктері мен дағдылары білім беру ұйымының жұмысының тиімділігін көрсететін болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Притугина М. Б. Организация самостоятельной подготовки курсантов военных вузов: на примере курса математики: Дис. ... канд. пед. наук. — Пенза, 2007.
2. Шангутов А. О. Самостоятельная работа курсантов как культурный процесс // БЦБ LIBRARY.BY, Педагогическое образование и наука. — 2012. — № 9.
3. Кириллова Т. В. Технология формирования у учащихся целостной системы знаний естественнонаучных дисциплин (Теоретико-методологические основы): В 2-х ч. — Чебоксары, 1999.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются основные проблемы организации самостоятельной работы курсантов ведомственных вузов МВД Республики Казахстан, раскрывается значение самостоятельной подготовки курсантов.

RESUME

In the given article are considered the main problems of organizing individual work of cadets of departmental universities of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan, the importance of individual training of cadets is revealed.

Аймаганбетов Т. З., начальник факультета очного обучения, кандидат юридических наук, доцент, подполковник полиции;

Айтуарова А. Б., начальник кафедры гражданско-правовых дисциплин, кандидат юридических наук, полковник полиции

(Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, Республика Казахстан)

Инновационные методики преподавания юридических дисциплин

Аннотация. В статье авторы рассматривают основные особенности применения инновационных педагогических технологий в обучении будущих юристов. Современная технология обучения представляет собой целостную дидактическую систему, которая должна отвечать определенным требованиям. Опираясь на указанные авторами требования, далее раскрываются принципы, которые могут быть реализованы в учебном процессе благодаря разработке и применению открытых систем интенсивного обучения.

Ключевые слова: инновационные методики, преподавание, юридические дисциплины, особенности, основные требования, принципы, курсант, юрист, задачи, практические занятия.

На современном этапе ключом к социальной, экономической и политической уверенности государства являются инновационные технологии.

Сближение вуза и органов, осуществляющих правоохранительную деятельность, интеграция учебной, научной и практической деятельности курсантов подготовлены всей историей развития системы высшего образования и выражаются в появлении новых организационных форм и методов обучения.

Тенденции развития современных образовательных технологий напрямую связаны с гуманизацией образования, способствующей самоактуализации и самореализации личности. Процесс гуманизации высшего юридического образования реализуется через:

- интеграцию профессиональной и социокультурной подготовки курсантов, способствующую развитию личностных качеств;
- переход к блочному построению учебных планов с большим выбором элективных курсов, рейтинговой системой оценки знаний, широким спектром возможностей для самостоятельной углубленной профессиональной специализации;
- внедрение в учебный процесс открытых систем обучения, позволяющих организовать персональное обучение по индивидуальным программам [1, 117].

Указанные выше тенденции становятся реальностью благодаря разработке и внедрению современных образовательных технологий. Термин «образовательные технологии» — более емкий, чем «технологии обучения», ибо подразумевает еще и воспитательный аспект, связанный с формированием и развитием личностных качеств будущего юриста.

Современная технология обучения представляет собой целостную дидактическую систему, которая должна отвечать следующим требованиям:

- при сохранении коллективных форм обучения предоставить каждому курсанту возможность персонализации обучения по оптимальной программе, учитывающей в полной мере его познавательные способности, мотивацию и личностные предпочтения;
- способствовать оптимизации обучения через внедрение инновационных методов в широкую педагогическую практику;
- обеспечивать реализацию принципов обучения в учебном процессе (мотивация, актуализация цели деятельности и ее планирование, оценки уровня усвоения деятельности, познавательной самостоятельности);
- выступать средством реализации рефлексии, побуждающей курсанта к самостоятельному формированию системы знаний;
- не противоречить принципам и закономерностям педагогики [2, 247].

Инновационные технологии обучения следует рассматривать как инструмент, с помощью которого новая образовательная модель может быть претворена в жизнь. Разработка этих технологий должна вестись в соответствии со следующими принципами, которые непосредственно связаны с указанными выше системными требованиями:

- принципом целостности технологий, представляющих дидактическую систему;
- принципом воспроизводимости технологии в конкретной педагогической среде для достижения поставленных педагогических целей;
- принципом нелинейности педагогических структур и приоритетности тех факторов, которые оказывают непосредственное влияние на механизмы самоорганизации и саморегуляции соответствующих педагогических систем;
- принципом адаптации процесса обучения к личности курсанта и его познавательным способностям;
- принципом потенциальной избыточности учебной информации, создающим оптимальные условия для формирования обобщенных знаний.

Наиболее полно эти принципы могут быть реализованы в учебном процессе благодаря разработке и применению открытых систем интенсивного обучения. По мнению М. В. Буланова-Топоркова, Л. Д. Столяренко, С. И. Самыгина, эти системы дают курсанту возможность выбора подходящей ему технологии обучения и разработки индивидуальной программы формирования и актуализации личности.

Структура готовности бакалавра к профессиональной инновационной деятельности включает систему математических, естественнонаучных и других знаний об объектах юридической деятельности бакалавра; систему знаний о современных методах и средствах проектирования инновационных объектов.

С. В. Марихиным выделены основные критерии готовности бакалавра к инновационной деятельности:

- когнитивный, связанный с наличием экономических, юридических и психологических знаний об объекте и субъекте деятельности;
- деятельностный, включающий умения и навыки, наличие компетенций для решения юридических вопросов и задач;
- мотивационный, характеризующий отношение к юридической деятельности, осмысленные личностной и профессиональной важности получаемых знаний, умений, навыков;
- праксеологический, связанный с готовностью к юридической деятельности, ее моделированием и оптимизацией [3, 813].

Но реализация синтеза открытых систем интенсивного обучения возможна лишь при соблюдении ряда условий:

- всестороннем учете характеристик педагогической среды, в которой будет проходить процесс обучения. Содержательные характеристики педагогической среды определяются знаниями, умениями, навыками, познавательным и культурным потенциалами; формами и методами организации обучения и самостоятельной работы курсантов;
- соблюдении принципа адаптации процесса обучения к личности курсанта. Этот принцип реализуется на практике через нелинейное структурирование дисциплины (составления ее внешнего и внутреннего модулей) и составление разветвленной программы ее изучения курсантами;
- ускорении индивидуального освоения курсантами общенаучных и специальных знаний благодаря проектированию «логического конструкта» дисциплины, в котором даны базовые знания в свернутом виде.

Разработка и синтез открытых систем интенсивного обучения представляют одно из самых перспективных направлений развития инновационных педагогических технологий, способствующих не только повышению уровня обучения, но и самоорганизации, формированию и самообновлению личности будущего специалиста.

Таким образом, исходя из вышесказанного, необходимо сформулировать основные особенности применения инновационных педагогических технологий в обучении будущих юри-

стов. Первая и главная особенность состоит в том, что курсант из объекта такого воздействия превращается в субъект познавательной деятельности, навыки которой так важны в деятельности юриста. Он ставится в такие условия, что сам ищет способы решения поставленных задач, сам стремится к получению знаний и умений. Он не усваивает готовые сведения, а добывает, открывает, находит их.

Вторая особенность заключается в том, что в ходе реализации достижений приемов инновации в преподавании юридических дисциплин, педагогические технологии основаны на формировании механизмов мышления. Разработанные мыслительные механизмы позволяют курсанту самосовершенствоваться, развиваться и самообразовываться, тем самым делают его более свободным.

Третья особенность тесно связана с двумя предыдущими. Инновационная технология обучения строится таким образом, чтобы в ходе ее реализации курсант как бы «проживал» весь познавательный цикл полностью, осваивал его в единстве эмпирического и теоретического познания. Курсант совместно с преподавателем «находит» задание, ищет условия его выполнения, вплоть до исследования, самостоятельного поиска.

Четвертая особенность состоит в том, что процесс обучения строится на приоритете дедуктивного способа познания, т. е. на движении мысли от общего к частному.

Эти четыре особенности, по сути, есть признаки, по которым можно отличить инновационный педагогический процесс преподавания юридических дисциплин.

Список использованной литературы:

1. Коростелкин Б. Г. Ведущие тенденции развития современной системы высшего образования // Вестн. Челябинского ун-та. Сер. 5. Педагогика и психология. 1999. № 1. С. 115–122.

2. Быкова С. С. Принципы модульного обучения как основа построения модульной программы, направленной на формирование профессиональной ответственности студентов // Педагогические технологии в условиях модернизации образования: Мат-лы международ. конф. / Под ред. Л. В. Байбородовой, А. П. Чернявской. — Ярославль, 2015.

3. Марихин С. В., Чванкин В. А. Проблема развития инновационной деятельности студентов юридической сферы в образовательной системе вуза // Актуальные вопросы современной юридической науки: теория, практика, методика [Электронный ресурс]: Сб. мат-лов II международ. заоч. науч. конф. / МВД РБ, Редкол. В. Е. Бурый (отв. ред.) [и др.]. — Могилев, 2017.

ТҮЙІН

Мақалада авторлар болашақ заңгерлерді оқытуда инновациялық педагогикалық технологияларды қолданудың негізгі ерекшеліктерін қарастырады. Заманауи оқыту технологиясы — белгілі бір талаптарды қанағаттандыруға тиіс тұтас дидактикалық жүйені білдіреді.

RESUME

The primary purpose of the article is consideration of innovative methodologies of teaching of legal disciplines. The basic features of application of innovative pedagogical technologies in educating of future lawyers and difference of such pedagogical process of teaching are set forth in legal institution of higher learning from traditional one.

Алиев А. Н., научный сотрудник центра по проблемам исследования и мониторинга законодательства, регламентирующего деятельность ОВД, НИИ, магистр права, капитан полиции

(Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, Республика Казахстан)

Некоторые проблемы уголовно-правового противодействия преступлению, предусмотренного статьей 405 УК РК

Аннотация. Экстремизм и терроризм представляют прямую угрозу конституционному строю, разрушают целостность и безопасность любой страны, подрывают идеи равноправия людей независимо от их социальной, идеологической, политической, расовой, национальной, религиозной принадлежности. Это явление обладает способностью проникать во все сферы жизни общества, тем самым наравне с международной безопасностью подрывает внутреннюю стабильность государства. В статье рассмотрены отдельные проблемы, препятствующие эффективному применению ст. 405 УК РК в случае совершения действий по руководству деятельностью общественного или религиозного объединения либо иной организации, в отношении которых имеется вступившее в законную силу решение суда о запрете их деятельности или ликвидации в связи с осуществлением ими экстремизма или терроризма. Предложены конкретные меры по решению выявленных проблем.

Ключевые слова: терроризм, экстремизм, организация, руководство и участие в деятельности террористической или экстремистской организации.

В Послании Президента Республики Казахстан — Лидера Нации народу Казахстана «Стратегия «Казахстан — 2050»: новый политический курс состоявшегося государства» в числе приоритетных задач определено противодействие всем формам и проявлениям радикализма, экстремизма и терроризма. Проблема терроризма и экстремизма в настоящее время одна из серьезных угроз национальной безопасности Республики Казахстан. При этом под экстремизмом и терроризмом традиционно принято понимать приверженность к крайним радикальным взглядам, идеям и целям, достижение которых осуществляется нелегитимными, насильственными средствами и методами.

Экстремизм следует признавать социально-политическим и правовым явлением, проявляющимся в деятельности отдельных лиц, групп и организаций, чья идеология основана на определенной системе взглядов, воззрений и убеждений, которые осуществляют достижение противоправных целей незаконными способами и средствами. В современной международной жизни все большую роль играет центральноазиатский регион, который становится ареной активного проникновения и столкновения интересов различных государств. Это, в первую очередь, связано с тем, что с обретением независимости республики Центральной Азии и Казахстан, в частности, столкнулись с такой проблемой, как обеспечение региональной и национальной безопасности. Прежде всего это обусловлено возникновением здесь такого явления, как экстремизм, сила распространения которого связана с географическим положением этих государств вблизи так называемых «районов нестабильности», охватывающих Ближний Восток и Афганистан. Именно здесь, как показали время и факты, концентрируются основные источники этого крайне опасного явления. Реально складывающаяся социально-политическая напряженность в центральноазиатских республиках вызывает настоятельную необходимость разработки более эффективных путей нейтрализации исследуемой угрозы в контексте обеспечения национальной безопасности Казахстана, а также системы предупреждения преступлений, содержащих признаки экстремизма. Как подчеркивает Президент Республики Казахстан Н. А. Назарбаев, «экстремизм в Казахстане — явление, которое у нас масштабно не проявилось, но в то же время существует определенная опасность, что процесс конфессиональной дестабилизации, в конце концов, может появиться и у нас, если, конечно, вовремя не осознать и не предотвратить эту потенциальную угрозу. Для поликонфессиональ-

ного Казахстана феномен экстремизма имеет равновеликую значимость для внутренней и внешней политики государства, ибо от объективности его понимания со стороны передовой общественности и представителей разных конфессий во многом зависит не только общественно-политическая ситуация внутри страны, но и характер отношений со многими государствами мира» [1].

В рамках противодействия экстремизму и терроризму Казахстан официально присоединился ко всем тринадцати международным универсальным конвенциям о борьбе с терроризмом. Казахстан является членом ряда региональных антитеррористических структур, таких как АТЦ, СНГ, РАТС, ШОС и ОДКБ. В законодательной сфере был принят ряд нормативных правовых актов, направленных на противодействие терроризму, в том числе религиозному экстремизму. Так, с июля 1999 г. в стране действует Закон «О противодействии терроризму», Закон РК «О противодействии экстремизму», от 18 февраля 2005 г. с 11 октября 2011 г. действует новый Закон РК «О религиозной деятельности и религиозных объединениях», Указом Президента РК от 24 сентября 2013 г. утверждена «Государственная программа по противодействию религиозному экстремизму и терроризму в Республике Казахстан на 2013–2017 годы» [2]. Преломляя экономические трудности, религиозные, национальные, этнические противоречия любого общества в политическую плоскость, идеологи экстремизма используют их в качестве инструмента и средства для разжигания конфликтов, создавая реальную угрозу национальной безопасности Казахстана. В этой связи в целях охраны общественной безопасности, порядка, целостности территории уголовное законодательство определяет перечень общественно опасных деяний как экстремистские преступления.

В 2016 г. адресной профилактикой охватили 32,1 % последователей нетрадиционных религиозных течений. В результате целенаправленной деятельности склонены к лояльному отношению к ценностям казахстанского общества 70 лидеров и активистов салафитских общин, сорваны и блокированы намерения к выезду за границу для участия в боевых действиях на стороне международных террористических организаций 91 гражданина Казахстана, возвращен в страну 81 студент. От выезда в зарубежные теологические заведения отговорили 177 человек. В 2016 г. на территории страны не допустили совершения 12 террористических и прочих насильственных экстремистских акций. Всего за террористический и религиозный экстремизм было осуждено 123 радикала. Помимо этого, правоохранительные органы не смогли предотвратить два акта терроризма, которые были совершены радикальными лицами в Актобе и Алматы летом 2016 г. В Актобе после теракта в 2016 г. погибло 8 человек, в том числе трое военных, несколько десятков человек были ранены, в результате теракта в Алматы погибли 9 человек, включая 7 сотрудников правоохранительных органов [3].

Во многих государствах существует практика наделяния особыми полномочиями органов и организаций, которые занимаются экстремистскими и террористическими преступлениями, защищают права жертв в результате террора и непосредственно осуществляют предупреждение экстремистских и террористических актов.

Практика законодательного моделирования и применения рекомпенсивных норм, которые способствуют привлечению к сотрудничеству отдельных лиц, участвующих в преступной деятельности, является довольно эффективной и может быть более широко применена в борьбе с экстремизмом и терроризмом на территории Казахстана.

Означает ли это, что организаторы и участники других некоммерческих организаций, например, фонда, учреждения или даже коммерческих организаций, деятельность которых сопряжена с насилием над гражданами или иным причинением вреда их здоровью либо с побуждением граждан к отказу от исполнения гражданских обязанностей или к совершению иных противоправных деяний или была запрещена, или они были ликвидированы в связи с осуществлением ими экстремизма не будут нести уголовной ответственности по этим статьям УК РК. Почему выделены только общественные объединения и религиозные объединения (не говоря уже о том, что эти статьи сформулированы юридически некорректно, потому что и религиозные объединения, и политические партии являются общественными объединениями согласно гражданскому законодательству Республики Казахстан).

Закон Республики Казахстан «О религиозной деятельности и религиозных объединениях», принятый в 2011 г., подвергался масштабной критике со стороны различных правозащитных групп и международных организаций за чрезмерно ограничительный характер и несоответствие международным стандартам права. Статья 18 Международного пакта о гражданских и политических правах гарантирует право человека на наличие и выражение религиозных верований и предусматривает, что «свобода исповедовать религию или убеждения подлежит лишь ограничениям, установленным законом и необходимым для охраны общественной безопасности, порядка, здоровья и морали, равно как и основных прав и свобод других лиц» [4].

Статья 405 УК РК имеет профилактическое значение, потому что ее использование будет способствовать пресечению деятельности общественного или религиозного объединения либо иных организаций, которые создаются для занятия экстремистской и террористической деятельности.

Анализ ст. 405 УК РК показал, что ответственность за организацию и участие в деятельности запрещенной судом организации предусмотрена, но законодатель упустил или оставил без внимания общественно опасные действия в виде руководства такой организацией, в этой связи предлагаем дополнить названную статью УК РК соответствующим положением. С учетом данных поправок ч. 1 ст. 405 УК РК предлагаем изложить в следующей редакции:

«1. Организация, а равно руководство деятельностью общественного или религиозного объединения либо иной организации, в отношении которых имеется вступившее в законную силу решение суда о запрете их деятельности или ликвидации в связи с осуществлением ими экстремизма или терроризма, — наказывается...».

Полагаем, что предложенные нами поправки устранят существующий правовой пробел в конструкции ст. 405 УК и позволят более эффективно применять ее на практике. Также считаем необходимым предусмотреть разъяснение отдельных положений рассматриваемой уголовно-правовой нормы на уровне нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан. В частности, по нашему мнению, разъяснений требуют основания освобождения от уголовной ответственности при организации и участии в деятельности общественного или религиозного объединения либо иной организации после решения суда о запрете их деятельности или ликвидации в связи с осуществлением ими экстремизма или терроризма.

Таким образом, очевидна необходимость проведения комплексной работы по дальнейшему совершенствованию уголовного законодательства в вопросах ответственности за совершение экстремистских и террористических преступлений.

Список использованной литературы:

1. Стратегия «Казахстан — 2050»: новый политический курс состоявшегося государства: Послание Президента Республики Казахстан — Лидера Нации Н. А. Назарбаева народу Казахстана // www.online.kz

2. Закон Республики Казахстан «Об общественных объединениях» от 31 мая 1996 г. № 3-І (с изм. и доп. по сост. на 09.04.2016 г.) // <http://online.zakon.kz>; Закон Республики Казахстан «О религиозной деятельности и религиозных объединениях» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.12.2016 г.) от 11 октября 2011 г. № 483-IV // <http://online.zakon.kz>; Закон Республики Казахстан «О противодействии экстремизму» от 18 февраля 2005 г. № 31-III (с изм. и доп. по сост. на 28.12.2016 г.) // <http://online.zakon.kz>; Закон Республики Казахстан «О противодействии терроризму» от 13 июля 1999 г. // <http://online.zakon.kz>

3. Сагинтаев Б. Как спецслужбы Казахстана склоняют к лояльности лидеров радикальных общин // <https://informburo.kz/stati/kak-specsluzhby-kazahstana-sklonyayut-k-loyalnosti-liderov-radikalnyh-obshchin.html>

4. Закон Республики Казахстан «О религиозной деятельности и религиозных объединениях» от 11 октября 2011 года № 483-IV (с изм. и доп. по сост. на 11.12.2016 г.) // <http://online.zakon.kz>

ТҮЙІН

Экстремизм мен терроризм конституциялық тәртіпке тікелей қатер төндіреді, кез келген мемлекеттің тұтастығы мен қауіпсіздігін бұзады, олардың әлеуметтік, идеологиялық, саяси, нәсілдік, ұлттық немесе діни көзқарастарына қарамастан адамдардың теңдігі туралы идеяны бұзады. Бұл құбылыс қоғам өмірінің барлық салаларына ену қабілетіне ие, осылайша, халықаралық қауіпсіздікпен бірге, мемлекеттің ішкі тұрақтылығын бұзады.

RESUME

The article discusses the problems of individual problems that hinder the effective application of art. 405 of the Criminal Code in the case of actions in accordance with the legislation in force or a religious association or other body in respect of which there is access to legal actions in respect of their activities or liquidation in connection with the implementation of extremism or terrorism. Specific measures are proposed to address the identified problems.

УДК 340

Амиржан К. Ж., старший научный сотрудник Института законодательства Республики Казахстан, соискатель кафедры теории и истории государства и права (Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского, г. Омск, Российская Федерация)

Конституционное право граждан на информацию в контексте казахстанского и российского законодательства (в рамках фундаментального и прикладного научного исследования)

Аннотация. Важность затронутой в статье проблематики подчеркнута в Конституции Республики Казахстан и в Плане наций «100 конкретных шагов по реализации пяти институциональных реформ» Главы государства Н. А. Назарбаева. Основная цель статьи — анализ реализации конституционного права на информацию в Республике Казахстан и Российской Федерации. Рассматриваются также нормы в законах, регламентирующих право на информацию, их положительное и отрицательное влияние. Резюмируется, что конституционное право граждан на информацию — основной регулятор современных общественных отношений.

Ключевые слова: международно-правовые акты, право, правовая информация, доступ к информации, информационные правоотношения, объект правоотношения, норма права.

Сегодня право на доступ к информации занимает особенное место на территории Республики Казахстан и Российской Федерации. Изучение данного права является актуальным, поскольку средства массовой информации занимают значительное место в жизни каждого.

Целью статьи является проведение сравнительно-правового анализа права в Республике Казахстан и Российской Федерации в контексте права на доступ к информации. Право на доступ к информации — одно из наиболее важных прав человека. Обеспечение свободного доступа к информации, имеющее общественное значение, информационная открытость органов власти являются важнейшими условиями и критериями функционирования правового, демократического государства. Реализация права на доступ к информации обеспечивает реальное, а не только формальное участие граждан в жизни государства [1, 152-153].

Конституционное право граждан на информацию регламентировано в ст. 19 Всеобщей декларации прав человека. В соответствии с ней каждый человек имеет право на свободу убеждений и их свободное выражение; это право включает свободу беспрепятственно придерживаться своих убеждений и свободу искать, получать и распространять информацию и идеи любыми средствами и независимо от государственных границ [2].

Генеральная Ассамблея ООН провозглашает Всеобщую декларацию прав человека в качестве задачи, к выполнению которой должны стремиться все народы и государства с тем,

чтобы каждый человек и каждый орган общества (имея в виду Декларацию) стремились путем просвещения и образования содействовать уважению этих прав и свобод и обеспечению, путем национальных и международных прогрессивных мероприятий, всеобщего и эффективного признания и осуществления их как среди народов государств — членов Организации, так и среди народов территорий, находящихся под их юрисдикцией [3].

Резюмируя вышесказанное, полагаем, что право на доступ к информации на международном уровне занимает должное место, поскольку современное общество реализует данное право повсеместно. Так, в соответствии с п. 2 ст. 20 Конституции Республики Казахстан от 30 августа 1995 г. каждый имеет право свободно получать и распространять информацию любым, не запрещенным законом способом. Данная норма закрепляет за гражданами Республики Казахстан полное право быть информированным. Реализация этого права обеспечивает реальное, а не только формальное участие граждан в жизни государства. Необходимо отметить особое значение этого права: оно выступает элементом, который связывает всю систему основных прав и свобод. По условию его соблюдения можно говорить о фактической реализации личных, политических, социальных, экономических, экологических и культурных прав и свобод [4, 51-54].

Конституционное право на информацию находит свое отражение в отраслевом законе Республики Казахстан «О доступе к информации» от 16 ноября 2015 года [5]. Остановимся на основополагающих положениях данного закона. Во-первых, следует сказать о введении статьи, устанавливающей перечень информации, доступ к которой не подлежит ограничению. К такому роду информации относится информация: о привилегиях, компенсациях и льготах, предоставляемых государством физическим и юридическим лицам; о фактах нарушения прав и свобод человека и гражданина; о формировании и расходовании средств из республиканского и местного бюджетов, за исключением сведений, содержащих государственные секреты и др. Данная норма является весьма важной, поскольку зачастую доступная информация ограничена по тем или иным причинам. Такое ограничение в основном встречается в деятельности государственного аппарата. Чтобы такое нарушение минимизировать законом, предусмотрена статья 9, регулирующая права и обязанности обладателя информации.

Во-вторых, особого внимания заслуживает статья 10, регламентирующая способы обеспечения доступа к информации. К ним относятся: предоставление информации по запросу; размещение информации в помещениях, занимаемых обладателями информации, и в иных отведенных для этих целей местах; обеспечение доступа на заседания коллегий государственных органов в соответствии с законодательством Республики Казахстан и онлайн-трансляция открытых заседаний Палат Парламента Республики Казахстан, в том числе совместных, местных представительных органов области, города республиканского значения, столицы и коллегий государственных органов, проводимых по итогам года, на интернет-ресурсах и др.

Вышеперечисленные способы обуславливают реализацию права на информацию. Поскольку данные положения считаются основными, перейдем к анализу законодательства Российской Федерации.

В статье 24 Конституции Российской Федерации от 12 декабря 1993 г. говорится, что сбор, хранение, использование и распространение информации о частной жизни лица без его согласия не допускаются. Органы государственной власти и органы местного самоуправления, их должностные лица обязаны обеспечить каждому возможность ознакомления с документами и материалами, непосредственно затрагивающими его права и свободы, если иное не предусмотрено законом [6].

Особенностью российского закона «Об информации, информационных технологиях и о защите информации» от 27 июля 2006 г. является статья, регулирующая единый реестр доменных имен (статья 15.1). Так, в целях ограничения доступа к сайтам в сети Интернет, содержащим информацию, распространение которой в Российской Федерации запрещено, создается единая автоматизированная информационная система «Единый реестр доменных имен, указателей страниц сайтов в сети Интернет и сетевых адресов, позволяющих иденти-

фицировать сайты в сети Интернет, содержащие информацию, распространение которой в Российской Федерации запрещено» [7].

В законе «Об обеспечении доступа к информации о деятельности судов в Российской Федерации» от 22 декабря 2008 г. № 262-ФЗ устанавливается доступ к информации о деятельности судов. Прозрачная и открытая деятельность государственных органов — признак обеспечения права на доступ к информации [8]. Реализация данного закона нашла свое отражение в федеральных программах «Развитие судебной системы России» на 2002–2006, 2007–2011, 2013–2020 гг. Программы предусматривали совершенствование судебной защиты прав и законных интересов граждан и организаций и повышение качества осуществления правосудия [9, 66].

В этой связи рассматриваемый федеральный закон отражает положительную динамику судебных органов Российской Федерации. Информированность граждан в контексте судебной системы является большим шагом к демократизации общества. Посредством интернет-ресурса гражданин согласно данному закону имеет право ознакомления с информацией о судах, судебной практикой, а также вопросами и ответами, адресованными судьям, и другой интересующей их информацией [10, 73].

Одним из последних нововведений в Российской Федерации в контексте права на информацию следует отметить закон о «праве на забвение». Закон «О внесении изменений в Федеральный закон «Об информации, информационных технологиях и о защите информации» и ст. ст. 29 и 402 Гражданского процессуального кодекса Российской Федерации» дает возможность обычному пользователю скрыть в Интернете недостоверную или устаревшую информацию о себе [11].

В национальном законодательстве Республики Казахстан данного права пока еще нет. Но думается, что в ближайшем будущем оно найдет свое отражение в законодательстве, поскольку необходимость в признании такого права назрела.

Таким образом, законодательства Республики Казахстан и Российской Федерации признают и развивают фундаментальное право человека на информацию. Признание данного права — это огромный шаг в правовое будущее каждой страны. В век новых технологий и современного информационного общества регулирование права на информацию есть основная ценность прав и свобод.

Список использованной литературы:

1. Копылов В. А. Информационное право: Учебн. 2-е изд. перераб. и доп. — М., 2003.
2. Официальный сайт Организации Объединенных Наций <http://www.un.org/ru/index.html> (по состоянию 01.11.2017).
3. Там же.
4. Перевалова Л. В. Конституційне право на інформацію та його реалізація в Україні // Громадянське суспільство і права людини. — Київ, 2010.
5. Закон Республики Казахстан «О доступе к информации» от 16 ноября 2015 г. // <http://online.zakon.kz>
6. Официальный интернет-ресурс справочной правовой системы Консультант Плюс Российской Федерации (по состоянию на 03.11.2017). // <http://base.consultant.ru>
7. Закон РФ «Об информации, информационных технологиях и о защите информации» от 27 июля 2006 г. // <http://base.consultant.ru>
8. Федеральный закон РФ «Об обеспечении доступа к информации о деятельности судов в Российской Федерации» от 22 декабря 2008 г. // <http://base.consultant.ru>
9. Андрианова В. В. Обеспечение доступа к информации о деятельности судов в реализации судебной системы // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. — № 2(34). — 2015. — С. 65-73.
10. Там же.
11. Шадрина Т. Delete надо // Российская газета. 2016.11 янв.

ТҮЙІН

Мақалада көтерілген проблемалардың маңыздылығы Қазақстан Республикасының Конституциясында Мемлекет басшысы Н.Ә.Назарбаевтың «Бес институционалдық реформаларды жүзеге асыру үшін 100 нақты қадам» Ұлт жоспарында және Қазақстан Республикасының Конституциясында айқындалған.

RESUME

The importance touched upon in the article of problems is emphasized in the Constitution of the Republic of Kazakhstan and in the Plan of Nations — 100 concrete steps to implement the five institutional reforms of the Head of State Nursultan Nazarbayev.

ӘЖО 342.9

Е. А. Асқат, *ҒЗИ ІІО-ның әкімшілік қызметі және басқару мәселелерін зерттеу жөніндегі орталығының ғылыми қызметкері, полиция аға лейтенанты*
(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

«Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдау аясында ІІО қызметкерлері қызметін жетілдіру

Аннотация. Мақалада Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауының аясында басымдықтарды жүзеге асыру үшін ішкі істер органдары қызметкерлері қызметін жетілдіру қарастырылған. Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары қызметі мемлекет алдында үлкен жауапкершілікке ие екені баршамызға мәлім. Сондықтан адам құқықтары мен бостандықтарына кепіл болып, сонымен қатар еліміздің тыныштығын үздіксіз күзететін полиция қызметкерін заман талабына сай техникалармен қамтамасыз етіп, өз міндетін атқару барысында білікті маман болуды талап ету қажет.

Түйін сөздер: Жолдау, жаһандақ жаңғыру, жаңа технологиялар, бәсекеге қабілеттілік, қауіпсіздіктің алдын алу, жауапкершілік.

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың стратегиясы болашақты болжап қана қоймай, алдағы өзгерістерден де мемлекет үшін тиімді жағдайларды қашанда бақылап отырады. Ел игілігі үшін аянбай қызмет ететін Елбасының көрегендігі «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауында да көрініс тауып отыр.

Мемлекет басшысы: «Болашағын айқындап, сын-қатерлерді күтіп отырмастан, оған табанды түрде қарсы тұра алатын халық қана жеңіске жетеді. Әлемде кезекті, Төртінші өнеркәсіптік революция басталды. Экономиканы жаппай цифрландыру тұтас саланың жойылуына және мүлде жаңа саланың пайда болуына алып келеді. Біздің көз алдымызда болып жатқан ұлы өзгерістер — әрі тарихи сын-қатер, әрі Ұлтқа берілген мүмкіндік. Бүгін мен Қазақстанды Үшінші жаңғырту жөнінде міндет қойып отырмын. Елдің жаһандық бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ететін экономикалық өсімнің жаңа моделін құру қажет. Қазіргі кезде көптеген елдер осындай міндетті орындауға ұмтылуда. Өсімнің жаңа моделіне көшу тәсілі әр жерде әртүрлі екеніне сенімдімін» [1], — деп айтқан болатын.

Жолдаудағы негізгі бес басымдықтың бағыты әлемнің ең озық отыз елдерінің қатарына орналасуға септігін тигізетінін білеміз. Қазіргі жаһандық дамуда бәсекеге қабілеттілік басты назарда. Бұл ғасыр жаңа технологиялар мен шапшаң дамып жатқан мобильді интернет желілер кезеңіне айналуда.

Сонымен қатар Президент Жолдауында: «Бұл жаңғыру — қазіргі жаһандық сын-қатерлермен күрес жоспары емес, болашаққа, «Қазақстан — 2050» стратегиясы мақсаттарына бастайтын сенімді көпір болмақ. Ол Ұлт жоспары — «100 нақты қадам» базасында өткізіледі» [2], — деген жауап берілді.

Аталған Жолдаудың ішінде бесінші басымдықтың бағыты ішкі істер органдарының міндеттеріне де тиесілі екенін аңғаруға болады. Себебі бесінші басымдық — институционалдық өзгерістерге, қауіпсіздікке және сыбайлас жемқорлықпен күреске қатысты.

Елбасы Н. Назарбаев: «Қауіпсіздік ахуалы қуатты және әрекет ете алатын мемлекеттің өлшеміне айналып келеді. Қазіргі заманда адамзат терроризмнің белең алуымен бетпе-бет келіп отыр. Бұл ретте деструктивті күштерді қаржыландыратындарға, шетелдік террористік ұйымдармен байланыс жасайтындарға қарсы күрес жүргізу ісі негізгі мәселе болып саналады. Діни экстремизмді насихаттаудың алдын алу, әсіресе, интернет пен әлеуметтік желіде оның жолын кесу жұмысын жүргізу керек. Қоғамда, әсіресе, діни қарым-қатынас саласындағы радикалды көзқарасқа байланысты кез келген әрекетке «мүлде төзбеушілікті» қалыптастыру керек» [3], — деп көрсеткен.

Әрине қауіпсіздігі қамтамасыз етілген елдің тұрақтылығы әрдайым мықты. Еліміздің қауіпсіздігін қамтамасыз етуде Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары қызметі мемлекет алдында үлкен жауапкершілікке ие екені баршамызға мәлім. Сондықтан адам құқықтары мен бостандықтарына кепіл болып, сонымен қатар еліміздің тыныштығын үздіксіз күзететін полиция қызметкерін заман талабына сай техникалармен қамтамасыз етіп, өз міндетін атқару барысында білікті маман болуды талап ету қажет. Ішкі істер органдары қызметкерлерін кәсіби тұрғыда дайындау — қауіпсіздіктің алдын алудағы көптеген проблемалардың шешімі болып табылады. Нақтылай айтар болсақ, ішкі істер органдары қызметкері өз қызметі мен құқық нормаларының келешегін жетілдіруге ықпал жасауы керек.

Ғасырдың жаһандық дамуына байланысты Қазақстан Республикасының ішкі істер органдарының барлық жеке құрамына жаңа технологияларды меңгеру мен қызметтерінің шеберлігін арттыру мақсатында арнайы оқыту үрдістері мен жаттығуларды, семинар сабақтары мен тренингтер өткізуді, дөңгелек үстелдер мен лекция оқуларына мүмкіндік жасап, әрбір полиция қызметкерінің бойындағы кәсіби шеберлікті арттырса — қауіпсіздікті күшейтуге мүмкіндік береді.

Сонымен қатар полиция қызметкерінің дайындығын арттыру барысында физикалық жауынгерлік бағыттар да ескерілу қажет. Себебі қауіп-қатерге төтеп беру барысында полиция қызметкерінің жедел түрде шешім қабылдап, қақтығыстар салдарын жою үшін білімі мен біліктілігінен басқа, денсаулығы мықты, физикалық жауынгерлік тәсілдерді толық меңгере алатын сақшының қажет екенін ұмытпаған жөн. Бұл дайындықтардың барлығы қызметкерлердің әрдайым төнген қатерге сақадай сай дайын болуына үлкен үлесін қосады.

Біздің еліміздің әрбір азаматы өзін-өзі қауіпсіз сезінуге, полиция қызметкерін оның өмірін, денсаулығын, намысы мен абыройын қылмыстық қол сұғушылықтан сенімді қорғауға қабілетті қорғаушы ретінде білуі тиіс. Заң берген кең құқықтар мен өкілеттіктерге ие болып, полиция қызметкері ұстамдылық пен жоғары мәдениеттілік таныта отырып, оларды білікті және саналы пайдалануы тиіс [4].

Қазіргі таңда Астана қаласында 2017 жылдың 10 маусымынан 10 қыркүйегіне дейін жоспарланған «ЭКСПО-2017» көрмесі өтілуде. Қазақстан Республикасының халқынан бөлек, шетел қонақтары көптеп келуі байқалуда. Көрмеге келген қонақтардың саны — 2 миллионнан асуы мүмкін деген болжам бар. Осыған байланысты кең ауқымды іс-шараның қауіпсіздігі барлық құзырлы органдарға, оның ішінде басты назарда болатын ішкі істер органдары қызметкерлеріне жүктелуде. Полиция қызметкерлері өз міндетін жауапкершілікпен атқару барысында білімді, білікті маман болумен қатар психологиялық тұрғыда төтенше, экстремалды, стрестік жағдайлар кезіне ұстамдылық танытуға, қиындыққа төтеп беруге тыңғылықты дайындалғанын атап көрсету керек.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев: «Полицияның елімізде қалыптасқан келбеті өзгеруге тиіс. Қызметкерлер азаматтардың сеніміне ие болып, олардың қызметі ең алдымен халыққа көмек көрсетуге бағытталуға тиіс» [5], — деп айтқан болатын.

Сонымен қатар, ЭКСПО-2017 көрмесінің қауіпсіздігін қамтамасыз етуде Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының

қызметкерлері мен курсанттары да ат салысуда. Оларға ЭКСПО-2017 көрмесінің аясында шетелдік қонақтар мен байланыс орнатуы үшін арнайы ағылшын тілі курстары өткізілді.

Елбасы Қазақстан халқына Жолдауларында тіл саясатына, оның ішінде қоғамдағы мемлекеттік тілдің мәртебесін көтеру мәселесіне тоқталмай өткен емес. Ол «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына Жолдауында: «Қазақстан халқы бүкіл әлемде үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі — мемлекеттік тіл, орыс тілі — ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі — жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» [6], — деген болатын.

Қортындылай келгенде, Президенттің Жолдауы — Қазақстан Республикасын әлемнің ең үздік 30 елінің қатарында болуын көздейді. Бұл қадам — жарқын болашақтың белгісі. Ендігі кезекте Қазақстанның үшінші жаңғыруы және «100 нақты қадам» Ұлт жоспарын іске асыру аясында әрбір ішкі істер органдары қызметкері ел игілігі үшін жаһандық бәсекеге қабілеттілік танытып қызмет етсе нұр үстіне нұр болар еді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Президенті Н. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Қазақстан халқына Жолдауы // http://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/memleket-basshysyn-nazarbaevty-n-kazakstan-halkyna-zholdauy-2017-zhylgy-31-kantar

2. Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 11 сәуірдегі «Азаматтық қорғау туралы» Заңы № 188-V ҚРЗ // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1400000188>

3. BAQ KZ Полицияның елімізде қалыптасқан келбеті өзгеруі тиіс https://baq.kz/kk/news/prezident/politsiyanin_elimizde_kaliptaskan_kelbeti_ozgeri_tiis_elbasi20161124_180100

4. Қазақстан Республикасы Президенті Н. Назарбаевтың 2007 жылғы 28 ақпандағы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына Жолдауы // adilet.zan.kz/naz/clocs/ho70002007_

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются вопросы оптимизации профессиональной подготовки сотрудников органов внутренних дел в рамках Послания Президента Республики Казахстан Н. А. Назарбаева «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность». Даны предложения по совершенствованию работы подразделений органов внутренних дел Республики Казахстан.

RESUME

Article discusses the need to implement the training of internal affairs officials in the framework of the Message of the President of the Republic of Kazakhstan N. Nazarbayev «The Third Modernization of Kazakhstan: Global Competitiveness». Also, proposals were made for the organization of the principles of the work of the subdivisions of the internal affairs bodies of the Republic of Kazakhstan.

Бейсеев А. А., старший преподаватель-методист факультета очного обучения, кандидат филологических наук, подполковник полиции
(Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, Республика Казахстан)

Особенности контроля и организации учебного процесса курсантов Карагандинской академии МВД Республики Казахстан им. Б. Бейсенова

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы контроля, методики организации и проведения некоторых наиболее распространенных форм контроля знаний курсантов Карагандинской академии МВД Республики Казахстан им. Б. Бейсенова. *Ход, содержание и результаты учебно-воспитательной работы в вузе во многом зависят от того, насколько систематично, глубоко и целеустремленно осуществляется контроль учебного процесса как один из обязательных аспектов многогранной деятельности руководства вуза, кафедр по управлению всей учебной работой. Однако «управленческая», или направляющая роль контроля вовсе не означает, что он стоит вне самого учебного процесса или над ним. Педагогическая наука рассматривает контроль как важную составную часть этого процесса.*

Ключевые слова: вуз, текущий контроль, промежуточная аттестация, итоговая аттестация, самостоятельная работа, лекция, семинар, экзамен, консультация, преподаватель, курсант.

Ход, содержание и результаты учебно-воспитательной работы в вузе во многом зависят от того, насколько систематично, глубоко и целеустремленно осуществляется контроль учебного процесса как один из обязательных аспектов многогранной деятельности руководства вуза, кафедр по управлению всей учебной работой. Однако «управленческая», или направляющая роль контроля вовсе не означает, что он стоит вне самого учебного процесса или над ним. Педагогическая наука рассматривает контроль как важную составную часть этого процесса.

Вопросы контроля и оценки знаний студентов начали активно освещаться в психолого-педагогической литературе лишь с 1960-х гг. Одним из первых исследовал эту проблему известный советский психолог А. Н. Леонтьев [1]. В педагогике понятие контроля также получило широкое освещение. Так, С. М. Вишнякова дает следующее определение: «Контроль <...> составляющая часть управления объектами и процессами, заключающаяся в наблюдении за объектами с целью проверки соответствия наблюдаемого объекта желаемому и необходимому состоянию, предусмотренному законами, инструкциями, положениями, другими нормативными актами, а также программами, планами» [2].

П. И. Пидкасистый определяет контроль как обязательный компонент процесса обучения — проверку его результатов, при этом подчеркивает его ярко выраженную диагностическую направленность и даже отождествляет понятия «контроль» и «педагогическая диагностика». Контроль понимается не только как процесс измерения уровня усвоения знаний, некоторых сторон развития и воспитанности, но и как обработка и анализ полученных знаний, обобщение и выводы, касающиеся корректировки этого процесса, продвижения обучающихся на следующие этапы, эффективности работы и учителей, и всего образовательного учреждения [3].

В соответствии с приказом МВД Республики Казахстан № 20 от 13 января 2016 г. введено понятие контроля успеваемости и качества подготовки курсантов. В свою очередь, контроль успеваемости подразделяется на текущий контроль, промежуточную аттестацию и итоговую аттестацию обучающихся. Наибольший интерес вызывает организация текущего контроля, формы которого довольно многообразны. Остановимся кратко на методике организации и проведения некоторых наиболее распространенных форм контроля знаний курсантов.

Индивидуальные беседы с курсантами проводятся во внеаудиторное время с целью проверки систематичности и качества самостоятельной работы, степени усвоения изучаемого

материала. Такие беседы сопровождаются или завершаются консультациями, советами для последующей самостоятельной работы.

Главная цель семинарских занятий — систематизация, углубление и закрепление знаний курсантов путем коллективного творческого обсуждения основных вопросов темы [4]. В то же время, как показывает опыт, семинары являются важной формой контроля содержания и качества учебы курсантов. Здесь проверяются их знания, раскрываются положительные стороны и недостатки самостоятельной работы. Эта форма занятий дает возможность направить работу курсантов на изучение слабо усвоенных вопросов, оказать им необходимую помощь и тем самым проводить обучение и воспитание конкретно и целеустремленно. В ходе проведения семинара преподаватель повышает его контрольные функции, в частности, путем сочетания принципа добровольности в выступлениях с периодическим вызовом курсантов к доске. Преподаватель заранее планирует, кого и когда он обязательно вызовет с целью контроля. Разнообразие форм привлечения курсантов к активной работе семинара побуждает их готовиться по каждому из вопросов плана, стимулирует более серьезную самостоятельную работу, повышает ответственность, не позволяет отмалчиваться после своего выступления.

Контрольная функция семинара состоит также в преодолении элементов заучивания. Преподаватели стремятся выяснить, как курсант понимает употребляемые им научные понятия или теоретические положения, просят доказать их, сделать выводы из сказанного, увязать изучаемый материал с практикой будущей деятельности. Перед аудиторией также ставятся дополнительные вопросы, на которые нет прямых ответов в учебном пособии или лекции и которые требуют творческого осмысления всего изученного. Иногда даже вопрос, заданный в измененном по сравнению с книгой или планом семинара виде, дает возможность проверить самостоятельность мышления, степень усвоения существа проблемы, активизирует курсантов, приучает их рационально группировать материал, выделять в нем главное, обнаруживать взаимозависимость отдельных вопросов. Преподаватель проверяет на семинаре, насколько свободно и аргументировано курсанты излагают свои мысли. Преподаватели, подводя итоги проведения семинаров по определенной теме во всех учебных группах, получают необходимые представления об уровне подготовки курсантов, делают выводы для дальнейшей работы.

В учебном процессе с целью контроля применяются различные виды письменных работ: задания курсантам на коллоквиумах и семинарах по различной тематике; задания, выполняемые всеми курсантами учебной группы одновременно на одну и ту же тему, курсовые работы и т. д. Контрольные письменные работы во время учебы способны охватить сразу всех курсантов и проверить каждого из них за небольшой промежуток времени. Однородность работы позволяет провести сравнение знаний и навыков обучающихся данной группы, выявить общие недостатки, а также ошибки, присущие отдельным курсантам.

Экзамены — основной вид итогового контроля за семестр и год, заключительный этап изучения всей дисциплины или одной из ее крупных частей. Главная задача экзаменов состоит в выяснении и объективной оценке глубины и прочности знаний и практических навыков курсанта, самостоятельности его мышления, умения анализировать и обобщать, делать правильные практические выводы. Известно, что успех экзаменов определяется всем процессом учебных занятий, самостоятельной работы курсантов, организацией текущего контроля в течение семестра и учебного года. Поэтому можно сказать, что подготовка к экзаменам начинается с первых дней учебных занятий. Уже во вводной лекции преподаватели говорят об источниках изучения предмета, методике самостоятельной работы, о том, когда и какие экзамены предстоит сдавать, а также о требованиях, которые будут предъявлены к курсантам. Накануне и в период экзаменационной сессии преподаватели кафедр проводят целую систему мероприятий в помощь курсантам: групповые и индивидуальные консультации, обзорные лекции и т. д. Опыт проведения экзаменов в Академии показывает, что подавляющее большинство преподавателей правильно применяет разработанные по каждой дисциплине критерии оценок и в соответствии с ними объективно оценивает знания курсантов. Конечно, некоторые отклонения в ту или другую сторону (завышение или занижение оценок) иногда встречаются,

поскольку во всякой оценке качества неизбежно сказываются субъективные моменты — квалификация и опытность преподавателя, уровень его требований и т. д.

Таким образом, главная цель контроля подчинена общей задаче — обеспечению высокого теоретического и научного уровня учебно-воспитательной работы и, следовательно, качественной подготовке кадров. Что же касается характера контроля, его приемов и решаемых им частных задач, то это зависит от того, на какой компонент единого учебного процесса он направлен. Однако нет такой частной задачи контроля, которая не служила бы его общей цели — улучшению качества обучения и воспитания.

Список использованной литературы:

1. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения: В 2 т. — М., 1983. Т. 1. — С. 254.
2. Вишнякова С. М. Профессиональное образование: Словарь. — М., 1999. — С. 137.
3. Педагогика: Учеб. пос. для студ. пед. вузов и пед. колледжей / Под ред. П. И. Пидкасистого. — М., 1998. — С. 329.
4. Методические рекомендации по подготовке, разработке и оформлению лекционных, семинарских, практических занятий, обсужденные и одобренные на заседании Учебно-методического совета Академии. Протокол № 5 от 28.01.2012 г. С. 36 // Фонд литературы факультета очного обучения Карагандинской академии МВД РК им. Б. Бейсенова.

ТҮЙІН

Мақалада Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы курсанттарының білімдерін бақылаудың кейбір аса кең тараған түрлерін өткізу және бақылау, әдістемелерді ұйымдастырудың мәселелері қарастырылады.

RESUME

In the given article are considered questions of control, methods of organizing and conducting some of the most common forms of knowledge control of cadets of the Karaganda Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan named by B. Beisenov.

ӘОЖ 343.6

А. Ж. Бейсенбаев, қылмыстарды сотқа дейінгі тергеу кафедрасының аға оқытушысы, полиция подполковнигі

(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысындағы тергеулік қателіктер

Аннотация. Мақалада іс жүргізу қателерінің заңдық мәні және түрлерінің ұғымы анықтау мен алдын ала тергеу жүргізу барысында көп кездесетін іс жүргізу қателіктері, оларды жоюдың тәсілдері және себептері туралы сұрақтар қарастырылған. Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің алдында тұрған тапсырманы шешу, сотқа дейінгі өндіріс сапасын жетілдіру мәселесіне тығыз байланысты, себебі алдын ала тергеу және анықтау барысында жіберілген іс жүргізу және тактикалық қателіктер, әділ сот тиімділігін тез төмендетеді, негізсіз жазалау, қылмыстық істі қысқарту немесе тоқтату қателіктерін тугызды. Осыған байланысты, органдармен жүзеге асыратын алдын ала тергеу, анықтаудың іс жүргізу қателіктерін анықтау және жою, заңмен белгіленген тәсілдермен алдын алуды тәжірибеде қолдануды үйрену қажеттілігі туындайды және оларды неғұрлым толық және жедел түзетуді қамтамасыз ететін тиісті ұсыныстарды үйрену негізінде талдап және қолдау тиімділігін арттыру қажет. Бұл өзекті мәселенің анықталуы, сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында жіберілген әрбір қателік, әлеуметтік-әділеттіліктің құқықтық заңдылықтың түсінігін бұзады.

Түйін сөздер: іс жүргізу қателіктері, сотқа дейінгі тергеп-тексеру, анықтау, алдын ала тергеу, әрекеттесу және қадағалау жасау, субъект, уәкілетті тұлға, орган, анықтау және тергеу жүргізу барысында жіберілетін тергеулік немесе іс жүргізу қателіктері.

Егеменді Қазақстан Республикасында жүргізіліп жатқан сот-құқықтық реформа, көбінесе сотқа дейінгі қылмыстық іс жүргізу қызметіне қатысты. Мұны жетілдіру қылмыстық істің сотқа дейінгі тергеп-тексеру кезеңінде көптеген сот ісін жүргізу мәселелерін шешеді.

Сондықтан демократиялық құқықтық мемлекет құру шарты сұрақтарына, қылмыстық сот ісін жүргізу кезеңінде жеке тұлғаның бостандығы мен құқығын қамтамасыз ету, құқықтық тәртіп және заңдылықты нығайту, қылмыстың алдын алу және ашу, қоғамның мүддесін нақты қамтамасыз ету, сол құқықтық уәкілеттілігі бар мемлекеттік органның қылмыстық істі тергеуде айрықша үлгісі шарттарына көбірек назар аударылады.

Бұл тергеу үлгісін дербес институт деп қарайтын болсақ, алдын ала тергеудің ережесі таратылатын болса да, анықтаудың алдын ала тергеуден өз ерекшелігі бар және өз дербестігі жөнінде де айтуға болады.

Анықтау және тергеу жүргізу барысында жіберілетін тергеулік немесе іс жүргізу қателіктері деп қателіктер арнайы актілерде мысалы соттың жеке қаулысында көрсетіліп, қылмыстық іс жүргізу заңынан немесе іс жүргізу әрекеттерін жүргізу тактикасы талаптарынан едәуір қалып қоядан пайда болады. Осының салдарынан тергеудің мақсатына жетуге бөгет болады және дұрыс емес шешімдерді қабылдауға, ең ақырында, кінәсізді заңсыз соттауға, сотталушының әрекетін заңға сай емес бағалауға, жазалау шарасын қате анықтауға әкеліп соғады [1].

Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің алдында тұрған тапсырманы шешу, сотқа дейінгі өндіріс сапасын жетілдіру мәселесіне тығыз байланысты, себебі алдын ала тергеу және анықтау барысында жіберілген іс жүргізу және тактикалық қателіктер, әділ сот тиімділігін тез төмендетеді, негізсіз жазалау, қылмыстық істі қысқарту немесе тоқтату қателіктерін туғызады. Осыған байланысты, осы органдармен жүзеге асыратын алдын ала тергеу, анықтаудың іс жүргізу қателіктерін анықтау және жою, заңмен белгіленген тәсілдермен алдын алуды тәжірибеде қолдануды үйрену қажеттілігі туындайды және оларды неғұрлым толық және жедел түзетуді қамтамасыз ететін тиісті ұсыныстарды үйрену негізінде талдап және қолдау тиімділігін арттыру қажет. Бұл өзекті мәселенің анықталуы, сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында жіберілген әрбір қателік, әлеуметтік-әділеттіліктің құқықтық заңдылықтың түсінігін бұзады [2].

Сонымен қатар, қылмыстық іс бойынша іс жүргізу қателіктерін жіберу, сотта істің қаралу сапасына кері әсерін тигізеді және сотпен ақтау үкімін шығаруға, істі қысқарту қажеттілігіне әкеп соғады.

Осыған байланысты тергеу қателігі төмендегілерді тудырады:

а) кінәсізді қылмыстық жауапкершілікке тарту;

б) күдіктінің кінәлілігін дәлелдемеу;

в) күдікті тұлғаның анықталмауы;

г) Қылмыстық процестік кодексінің немесе Қылмыстық кодекстің ережелерін дұрыс қолданбау.

Осыған байланысты қателіктің заңдылық құрамын талқылайтын болсақ, яғни элементі: объект, объективтік жағы, субъект, субъективтік жағы:

– объект — заңмен қорғалатын мүдде (қылмыстық процестік заңнамасын дұрыс қолдану);

– объективтік жағы — құқыққа қарсы заң бұзушылық (дұрыс емес әрекет, белгілі тұлғаның, органның жіберуі);

– субъект — уәкілетті тұлға, орган;

– субъективтік жағы — абайсыздық (өзінің әрекетімен, әрекетсіздігімен немесе қабылдаған шешімімен заң бұзатындығын алдын ала біле алушы еді).

Осыған байланысты тергеу қателіктерінің көп себептері анықтаушылармен заңсыз немесе негізсіз іс жүргізу шешімдерін шығару, анықтаушылар немесе тергеушілердің жұмыстарын жеткіліксіз ұйымдастыру немесе дұрыс ұйымдастырмаушылықтан орын алады.

Ал заңды өрескел бұзушылықты бір ғана түсінікпен сипаттауға болады: көрінеу, заңсыз әдістерді қолданған кезде, кінәсін мойындаған жауаптар алынбаған кезде, толығырақ айтсақ күдіктіден психикалық немесе физикалық күш қолдану арқылы жауаптар алу, дәлелдемелерді бұрмалаған кездегі «тергеу заңсыздығы» [3].

Заң әдебиеттерінде сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында жіберілетін қателіктердің келесі санаттары бар:

– осы органдармен іске асырылатын алдын ала тергеудің немесе анықтаудың бір жақтылығы және толық еместілігі;

– анықтау мен тергеу жүргізудің белгіленген тәртібін едәуір бұзушылық;

– анықтаушы, тергеуші қорытындысының нақты жағдаймен сәйкес келмеушілігі.

Бұл қателіктердің барлығы бір-бірімен тығыз байланысты. Тағы бір толық емес немесе бір жақты тергеудің себебі болып, тергеу әрекетін дұрыс жүргізбеу болып табылады.

Оқиға болған жерді қарау, жауап алу барысында тиісті көздерден керекті барлық ақпараттар алынбайды немесе алынғандар іс жүргізу ережесін бұзу арқылы алынғандығы көрініп тұрады.

Тергеу қателіктерін жіберу себептерінің басқа да көптеген түрлері бар.

Осыған байланысты алдын ала тергеудің және анықтаудың қателерін түзету, жүйелі іс жүргізу әдістері, осы органдармен жүргізілген қылмыстық істің барлық қозғалысы барысында танылады. Қателік бір органмен табылмаса (немесе түпкілікті түзетілмесе), басқа немесе жоғарғы органмен түзетілуі немесе оның заңдылығын қадағалауға жауапты уәкілетті тұлғамен түзетілуі мүмкін. Осыған байланысты анықтауды тергеу кезінде тергеу органының қызметін ведомстволық бақылауды немесе прокурорлық қадағалауды өз деңгейінде жүргізуге аса көңіл бөлуі керек.

Осыған байланысты тергеудің алғашқы сатысында органдардың сотқа дейінгі өндіріске аса назар аударғаны дұрыс. Дәлелдемелік ақпараттарды жинақтау кезінде, күдіктінің әрекетін заң тарапынан бағалау, анықтау кезінде және қылмыстың тергелу ретін, қылмыстық істің соттылығын, болашағын бағалауда қандай да болмасын тергеу қателігін жібермеу аса қажет.

Осы кезде анықтаушының, тергеушінің дұрыс қызмет етуіне оңтайлы жағдай жасалып, анықтаушының тергеушінің жұмысын бағалау керектігін естен шығармау керек. Бұған көбінесе назар аударылмайды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Крылов И. Ф., Бастрыкин А. И. Розыск, дознание, следствие. — Л., 1984.
2. Шейфер С. А., Лазарева В. А., Исмакаев Л. П. Следственные ошибки и их причины. — М., 1995.
3. Баранов А. М. Процессуальные ошибки, совершаемые на этапе окончания предварительного следствия, и способы их исправления: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук — М., 1992.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены вопросы возникновения следственных ошибок и пути их устранения, понятие, виды и правовое значение процессуальных ошибок, наиболее часто встречающиеся процессуальные ошибки, допускаемые в ходе дознания и следствия, их причины и способы устранения.

RESUME

The article deals with the issues of the origin of investigative errors and the ways of their elimination, the concept, types and legal significance of procedural errors, the most frequently encountered procedural errors allowed in the course of inquiry and investigation, their causes and methods of elimination.

М. Д. Бейсенов, Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру институтының магистранты, полиция аға лейтенанты
(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Учаскелік полиция инспекторы жүзеге асыратын жеке профилактика

Аннотация. Мақалада учаскелік полиция инспекторы жүзеге асыратын жеке профилактиканың сұрақтары, және оның ішінде профилактикалық әңгімелесудің маңыздылығы қарастырылған. Учаскелік полиция инспекторы жүзеге асыратын жеке профилактиканың түпкі мақсаты — қоғамдық тәртіпті бұзушылардың (профилактика есебінде тұрған тұлғалардың) тарапынан қоғамға қарсы көріністер мен құқық бұзушылықтарды болдырмау. Бұл мақсатқа қол жеткізу мәселесі көбінесе профилактикалық әсер ету кезеңіне негізделеді, ол мазмұны мен нысаны бойынша жан-жақты болып табылады.

Түйін сөздер: учаскелік полиция инспекторы, жеке профилактика, профилактикалық әңгімелесу.

Қылмыстар жасау күтілетін тұлғаларға қадағалауды жүзеге асыратын учаскелік полиция инспекторларының жұмысында профилактикалық ықпал ету жетекші орындардың бірі болып табылады. Бұл профилактикалық іс-қимыл үдерісінде жеке ықпал ету мәселелеріне қатысты проблемалардың барынша толық шешілуіне байланысты.

Профилактикалық ықпал ету, профилактикалық есепте тұрған тұлғалардың тарапынан жаңа қылмыстардың жасалуын болдырмау мақсатында учаскелік полиция инспекторының жеке-тәрбиелеу және басқа да шараларды іске асырудағы қызметі болып табылады.

Жеке профилактика — психологиялық-педагогикалық білімді және еп-дағдыларды талап ететін күрделі жұмыс. Ол заңсыз мінез-құлық туралы сенімді деректерге негізделуі тиіс. Оның негізгі мақсаты құқық бұзушылықтың мотивациясын анықтауға ғана емес, сонымен қатар құқық бұзушының заңсыз және басқа да қоғамға қарсы іс-әрекеттерінің зиян келтіретін қоғамдық қауіптілікті дұрыс түсінуді, тиісті күш-жігерін салып ол жаман әдеттерден құтылуға болатындығына сенімді болу керек.

Жеке профилактика бірнеше қатарлас, бір-бірімен байланысты кезеңдерді қамтиды: қылмыс жасау мүмкін деген тұлғаларды анықтау, оларға қадағалауды және профилактикалық ықпал етуді жүзеге асыру. Бұл кезеңдердің барлығы маңызды және қажет, өйткені олардың кешенді бірлесуінде ғана жеке профилактикалық қызметінің болуы мүмкін.

Жеке профилактикалық жұмыстың басталуы, қоғамға қарсы мінез-құлықтың анықталған фактілеріне сәйкес, құқық бұзушылық жасауды күтуге болатын адамдарды анықтауға және тіркеуге байланысты. Бұл сатыда профилактикалық ықпал ету қажет ететін құқық бұзушылардың тобы анықталады.

Профилактикалық ықпал етуге жататын тұлғаларды анықтау бойынша жұмыстың маңыздылығы бірнеше жағдайларға байланысты. Атап айтқанда, профилактикалық ықпал ету объектілерін дұрыс және толық анықтау заңдылықты сақтауға жағдай жасайды, яғни азаматтардың өміріне негізсіз араласу, құқықтары мен бостандықтарын бұзу немесе шектеу. Профилактикалық ықпал ету объектісінің дұрыс анықталмауы учаскелік инспекторлардың күш-жігерінің шашырауына әкеп соғады, оларға қылмыстық мағынада ең қауіпті азаматтарға назар аударуға мүмкіндік бермейді.

Профилактикалық ықпал етуге жататын тұлғаларды уақытылы анықтаумен қатар ондай адамдардың барлығын анықтау өте маңызды. Ол заңсыз мінез-құлық жолына түскен әр адамның тозу процесіне араласуына мүмкіндік береді. Сонымен қатар, олардың толық анықталуы, орындалатын жұмыс және қажетті ресурстар көлемі туралы көрініс береді.

Осы тұлғаларды толық анықтау, профилактикалық ықпал етуге жататын тұлғалардың санаттары және қоғамдық қауіптілігі бойынша бөлуге, және жеке профилактикалық шараларды бірінші кезекте ең қауіпті тұлғаларға қатысты күш-жігерді неғұрлым дұрыс бағыттауға

мүмкіндік береді. Учаскелік инспектордың өзінің учаскесінде қоғамдық пайдалы жұмыспен айналыспайтын адамдарды анықтау жұмысы қалай қойылғаны бойынша оның жалпы жұмысының сапасын сынауға болады.

Қадағалаудың мәні профилактикаға жататын тұлғалар тарапынан қылмыс жасаудың алдын алу бойынша қажетті ақпарат алу болып табылады.

Жеке профилактикалық жұмыстардың бұл кезеңінің маңыздылығы мен қажеттілігі келесіде, байқау барысында учаскелік инспектор профилактикаға жататын тұлғалар туралы қылмыстарды алдын алу үшін әртүрлі қажетті ақпарат алады. Шын мәнінде, профилактикалық байқауға жататын тұлғалармен тәрбиелік жұмыс жүргізу үшін қажетті ақпараттық базаны қалыптастырады. Ол қолайлы, ең тиімді алдын алу шараларын әзірлеуді және қолдануды, белгілі бір адамдардың мінез-құлқындағы ауытқуларға уақытылы көңіл бөлуді қамтамасыз етеді.

Учаскелік полиция инспекторы жүзеге асыратын жеке профилактиканың түпкі мақсаты — қоғамдық тәртіпті бұзушылардың (профилактика есебінде тұрған тұлғалардың) тарапынан қоғамға қарсы көріністер мен құқық бұзушылықтарды болдырмау. Бұл мақсатқа қол жеткізу мәселесі көбінесе профилактикалық әсер ету кезеңіне негізделеді, ол мазмұны мен нысаны бойынша жан-жақты болып табылады.

Оны тиімді іске асыру үшін учаскелік инспекторға профилактикалық әсердің мәнін сипаттайтын бірқатар жалпы ережелерді меңгеру қажет.

Профилактикаланатын тұлғамен учаскелік инспектор жүзеге асыратын профилактикалық әсер ету немесе нақты тәрбиелік-профилактикалық жұмыс — бұл біріншіден, қоғамға қарсы бағытталған көзқарастар мен әдеттерін өзгерту процесі, бірлесіп өмір сүру ережелері мен нормаларына сәйкес келетін адамгершілік қасиеттерін баулу, екіншіден Қазақстан Республикасы ІІМ-нің тиісті нормативтік актілерінің талаптары іске асыру қызметінің нәтижесі. Әрбір нақты жағдайда профилактикалық әсер етудің мазмұны, құқық бұзушының жеке басын сипаттайтын ерекшеліктерімен, оның әлеуметтік қоршаған ортасымен, сонымен қатар учаскелік инспектор қолданатын шаралардың түрімен анықталады. Бұл жерде шаблонға жол берілмейді. Бірақ, адамдармен жұмыс туралы әңгіме болған соң, әрбір жеке-профилактикалық әрекетте құқық бұзушының жеке басына қарамастан ұқсас жағдайлар болады. Нақты айтатын болсақ, профилактикалық ықпал етуге жататын тұлғаның жеке басын құрметтеу, оның мүдделері мен тағдырына қызығушылық білдіру. Бұл шарттың сақталуы профилактиканың міндеттерін шешу үшін қолайлы жағдай жасайды. Керісінше, профилактикаланатын тұлғаның жеке басына қатысты дәрежелік, әдепсіздік, негізделмеген күдіктілік, жүргізілетін профилактикалық шараларға сенімсіздік және қабылдамаушылық тудырады.

Тәжірибені зерттеу көрсеткендей, ең нәтижелі тактикалық әдіс — жеке тұлғаның оң қасиеттерін анықтау және оларды нығайту мен дамыту бойынша жүргізілетін іс-әрекеттер. Керісінше, кемшіліктерге үнемі назар аударатын болса, онда бұл үнемі теріс нәтиже береді де, бұл жағдайда профилактикаланатын тұлға өзінің қоғамға қарсы мінез-құлқын өзгерту мүмкіндігіне сенбей қалады.

Учаскелік инспектордың профилактикалық әсер ету бойынша жұмысы екі нысанда жүзеге асырылады: учаскелік инспектордың өзімен және профилактиканың өзге субъектілері арқылы, оның тікелей қатысуы функционалдық міндеттерімен негізделеді. Сондықтан полицияның учаскелік инспекторы бұл жұмысты меңгерген болуы тиіс, оны жүргізу бойынша дағды мен әдетке ие болу керек.

Учаскелік инспектор қатыстыратын профилактиканың өзге субъектілері болып табылатын: жетекшілер, қоғамдық ұйымдар, азаматтар және құқық қорғау бағытындағы қоғамдық құрылымдардың мүшелері.

Учаскелік инспектор өзі жүзеге асыратын профилактикалық ықпал ету бұл — профилактикалық әңгімелесулер, еңбек және тұрмыстық орналасуда көмек көрсету, бос уақытын ұйымдастыру.

Қаралып отырған қызметі бойынша бағыттардың бірі профилактикаланатын тұлғамен профилактикалық әңгімелесу болып табылады. Бірақ, профилактикалық жұмыста әңгіме-

лесуді жиі қолданатынына қарамастан, кейбір учаскелік инспекторлар оны жүргізу әдістемесін білмейді. Учаскелік инспекторлардың тарапынан бұрыс көріністерге, дәрекілікке, немқұрайлылыққа, қатаң жазалауға жол берілетін жағдайлар әлі де бар. Сондықтан, учаскелік инспектормен профилактикалық әңгімелесуді олар әңгімелесу ретінде емес, жауап алу ретінде қабылдайтыны таң қалатын жағдай емес.

Профилактикалық әңгімелесудің негізгі міндеттері құқыққа қарсы мінез-құлықтың себептері мен жағдайларын анықтау, құқық бұзушылықтың әлеуметтік және құқықтық салдарларын түсіндіру және заңға мойынсынушылық мінез-құлықтың қажеттігіне сендіру болып табылады [1].

Әңгімелесу, профилактикалық әңгімелесу болу үшін келесі ұсыныстарды ұстану қажет.

Профилактикалық әңгімелесуді жүргізудің алдында оның мазмұнын дұрыс ойлап, анықтау қажет. Оған дайындықты, анықтауға және талқылауға жататын сұрақтар тізімін құрастырудан бастау қажет. Әрине әңгімелесудің барлығын жоспарлап қажеті жоқ, бірақ міндетті түрде профилактикаланатын тұлғаның жасын, өмір тәжірибесін, білімін, отбасы жағдайын, жасаған құқық бұзушылықтың сипатын есепке алу қажет. Басқаша айтқанда, алдын ала жинақталған ақпарат негізінде әңгімелесудің (жазбаша немесе ауызша), оның ішінде негізгі мәселелерді қамтитын жоспар құру қажет. Оның алдында аға учаскелік инспектордан, аумақтық криминалдық полиция қызметкерінен кеңес алып және профилактикаланатын тұлғаны танитын адамдармен сөйлесу қажет.

Әңгімелесудің нәтижесі оның өткізілу орны мен уақытына байланысты. Тәжірибе көрсеткендей, учаскелік инспекторлардың профилактикаланатын тұлғалармен жүргізетін әңгімелесулері көбінесе профилактикалық есепте тұрған тұлғаның үйінде, полиция бөлімінде немесе учаскелік полиция пунктінде өткізіледі. Профилактикаланатын тұлғалар мұндай кездесулерді — үйде немесе ресми мекемеден тыс жерлерде сөйлесуді қалайтыны туралы айтып кеткен жөн. Ал учаскелік инспекторлар, керісінше мұндай әңгімелесулерді учаскелік полиция пунктерінде өткізгенді қалайды. Әрине, бұл мәселеде қалай жақсы жұмыс істеу керектігі жөнінде кеңес беру қиын. Бәрі нақты жағдайларға байланысты, бірақ профилактикаланатын адамның тілектерін ескере отырып, учаскелік инспектор тиімді профилактикалық әңгімесін құру үшін қолайлы жағдайлар жасау қажет. Мұнда келесі ережеге сүйену керек, егер профилактикаланатын адамның мінез-құлқы нашарласа, кездесуді ПО бөлімінде өткізу қажет. Ал егер, отбасы мүшелері профилактикаланатын тұлғаға оң әсерін тигізсе, үйде өткізген жөн.

Криминологиялық зерттеулер көрсеткендей, профилактикалық есепте тұрғандардың қоғамға қарсы мінез-құлқының себептерінің бірі олардың бос уақытын дұрыс ұйымдастыруға қабілетсіздігі болып табылады. Бос уақыттағы жұмысынан қоғамдық тұрғыдан пайдалы болатындай сабақты табуға болады. Тәжірибемен бос уақытты өткізудің әртүрлі нысандары шығарылған. Бұл спорт, туризм, радио, бағбандық, фото, балық аулау және т. б.

Сондықтан мұндай профилактикалық жұмыстарды ұйымдастыру кезінде учаскелік полиция инспекторы оның туыстары және таныстарымен сұхбаттасу арқылы қызығушылықтарын анықтау керек. Содан кейін қолдағы бар ақпараттар базасының негізінде профилактикаланатын адамға ықпал етуге тырысу керек. Егер профилактикаланатын адамның өзінің сүйікті ісімен айналысу бойынша қиыншылықтар болса, мысалы, спорттық секцияға қатысу, оған көмектесу керек.

Осылайша, жеке профилактика — бұл профилактикаланатын тұлғалардың теріс қасиеттерін (теріс мұқтаждықтар, құқыққа қарсы мақсаттар, қоғамға жат көзқарастар) жою мақсатында сана сезімге мақсатты бағытталған, ұйымдастырылған тәрбиелік ықпал ету, сонымен бірге оң қасиеттерін, стереотиптер мен заңға бағынатын мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Құқық бұзушылық профилактикасы» туралы 2010 жылғы 29 сәуірдегі № 271-IV Заңы //adilet.zan.kz/kaz/docs/Z100000271_

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены вопросы индивидуальной профилактики, осуществляемой участковым инспектором полиции, а также значение профилактической беседы.

RESUME

The article considers the issues of individual prevention carried out by the precinct police inspector, as well as the importance of preventive conversation.

UDC 378.096

R. Bobesh, a teacher of Language Training Department, Master of Education (Foreign Languages), Lieutenant of Police
(Karaganda academy of MIA of the Republic of Kazakhstan named by B. Beisenov, Karaganda, Republic of Kazakhstan)

The role of computer tests in teaching English

Abstract: The given article regards the role of test technology as a tool in monitoring and assessment of students' academic achievements. Having considered existing classifications of pedagogical tests the author comes to conclusion of the necessity of implementation of computer-assisted tests in educational process.

Key words: assessment; monitoring; general competence test; achievement test; diagnostic test; placement test; capacity test; language references test; communicative reference test; norm oriented test, criterion-oriented test.

Introduction of modern pedagogical technologies into the educational process draws great attention not only to the mechanism of transferring knowledge and skills, but also to methods of controlling knowledge perception. Didactics has long been seeking an answer for the question of what can be done to improve monitoring to reduce negative aspects accompanying this process.

Monitoring and recording of the students' knowledge refers to the most complex issues of the methodology of teaching foreign languages. The work of well-known methodologists and the experience of teachers-in-practice convincingly demonstrated the diversity of the functions of testing knowledge.

In the modern pedagogical practice of assessing and monitoring educational achievements, there are two main forms of control: oral and written assessment. Each of them, having certain positive aspects, has a number of significant drawbacks. Thus, an oral assessment is a selective form of monitoring the knowledge of individual students, which takes a considerable amount of time from the whole class period. Written assessment is extremely time-consuming and is not expeditious. Often the teacher, having very little, sometimes even limited time to check students' written assignment, starts the next lesson without knowing the gaps in their knowledge. In addition, both these methods are sometimes associated with a subjective assessment of knowledge.

For all types of control, computer testing is widely used. It, as an assimilation control procedure, is automated with the use of computer technologies in the form of automated testing systems. The advantages of using automated testing systems are as follows: the speed of obtaining information about students' knowledge; objectivity of the results; the possibilities of identifying topics and questions that are poorly mastered by students [1].

Taking into account the technical opportunities of contemporary computer, when developing the testing system the means of visual display of educational element to the students are much expanded. Computer-based test is a tool which depicts the fact of obtaining educational material. It

consists of tasks of various level and samples, i.e. patterns of complete and correct realization of an act [2].

When developing computer-based tests it is necessary to take into account the level of students' perception and assimilation:

- for the first level – tests for recognition, differentiation, classification;
- for the second level – tests on substitution, construction, typical tasks;
- for the third level – tests of non-typical tasks;
- for the fourth level – tests, containing problem solution tasks [3].

Computer-aided examination is defined as a system of specific means, forms and methods of organization of assessment, based on informational technologies and providing reproduction of monitoring process and achievement of its goals [4].

Testology distinguishes special types of tests called lingua-didactic, which are classified by various principles:

1) the purpose of testing: a) test of general competence; b) achievement test; c) diagnostic test; d) placement test; e) capacity test. These tests besides the main purpose have additional, accompanying aims, i. e. can be regarded as multi-purposed.

2) the period principle: a) formative and midterm assessment of academic achievement; b) summative assessment of academic achievement.

3) the principle of the control volume and the nature of the activity to be tested: a) test of language references; b) test of communicative references (pragmatic type of test).

There are other types of lingua-didactic test which can be classified by the following principles:

- 1) direction of the tasks (discrete test, integral test, global tests);
- 2) relation to norm and criteria (norm oriented and criterion-oriented tests);
- 3) formal features, e.g. the structure or the way of giving the right answer. (multiple choice and completion test types) [5].

Nowadays there are peculiar requirements for the technology of computer-based testing:

- 1) A student must be aware of the number of tasks and the time limit.
- 2) A student must have an opportunity to have at least one demo version of a test to see how the programme works and how the right answers are to be inserted. A demo-test must be a brief one, containing no more than two tasks of different types and right answer insertion ways. The content of the demo-test must be simple, clear, coherent and understandable for the student.

3) While taking a test there must be only one test question. All elements must be displayed on the screen.

4) Graphic images of the test should not be overloaded with excessive details. The most significant components of the graph should be highlighted with colour, or taken in italics or semi-bold type.

5) Flickering elements on the monitor screen can be used in a test task only if they are an integral part of the content and are necessary for understanding the task.

6) The method of entering the conclusion should be simple and convenient. The conclusion entered should be displayed on the monitor screen and understood by the student.

The use of computer testing programs in the educational process helps to increase the accumulation of marks, make lessons interesting, and contribute to keep cognitive interest of students. The process of computer testing in lessons can be combined with other forms of monitoring students' achievements. It is better to call more confident students for an oral examination, and timid and shy ones to for testing on computers. The experience of using the programmed control of students' knowledge in foreign language lessons, especially with the use of computer technology, while testing knowledge in various classes, allows to single out the following positive points:

- the impossibility of making prompts and cheating;
- the objectivity of the assessment of knowledge;
- cognitive activity of students in English lessons, which increases due to the stimulation of the given method of independent work. Thus, after the completion of the test, the correctness of the answer to the questions asked is checked by the student with the use of the original source (textbook,

abstract) or in communication with each other. This does not happen when students are given out ordinary written assignments, since an error is pointed out there;

– there is a change of the role of the teacher, who freed himself from the "punitive" functions related to control and assessment of achievements;

– the psychological atmosphere in the groups of students improves, the teacher ceases to be a source of negative emotions associated with the assessment of knowledge.

Pedagogical experience has shown that, in combination with other types of tests, the use of test tasks is a very effective tool that stimulates the preparation of students for each lesson and increases the motivation for the subject. Oral forms of control are most advisable to apply for offsets, colloquiums and examinations.

The analysis of available researches allows to draw a conclusion about a number of advantages which can be considered as signs of test technology. They include:

1. Individual character, the opportunity to monitor the work of each student and for his personal training activities.

2. The possibility of regular systematic testing at all stages of the learning process, combining it with other traditional forms of pedagogical control.

3. Comprehensiveness, which consists in the fact that the pedagogical test is able to cover all sections of the curriculum, provide control over the theoretical knowledge, intellectual and practical skills of students.

4. Objectivity of the test control, excluding subjective (erroneous) evaluative judgments and conclusions of the teacher.

5. Consideration of the specific features of each academic subject and separate sections due to the use of modern development techniques and the variety of forms of test tasks.

6. Possibility of carrying out traditional («paper») and computerized (in local network) testing.

7. The possibility of mass large-scale standardized testing by printing and replicating parallel forms (options) and the ability to deliver it to various educational institutions.

8. Consideration of the individual characteristics of a specific sample of students, requiring the application in accordance with these features of various test development techniques and test tasks.

9. Unity of requirements for all subjects.

10. High reliability of test control, which allows to speak about the full pedagogical measurement of training.

11. High content validity of the test control based on the inclusion of all the didactic units of the training program in the test assignments.

12. Possibility to take into account regional peculiarities when testing.

Thus, the use of computer test programs is regarded as a fairly perfect means of monitoring and evaluating students' academic achievements due to its objectivity, ease of use and analysis of results. The experience of using computer testing in the educational process allows us to state: the level of technology of monitoring mechanism, automation and individualization of students' knowledge control is improved; cognitive interest of students is activated; psychologically comfortable conditions for control procedure and preparation of the individual and a member of the «information society» are created.

References:

1. Аванесов В. С. Основы научной организации педагогического контроля в высшей школе: Учеб. пос. — М., 1989.

2. Аванесов В. С. Теоретические основы разработки заданий в тестовой форме. — М., 1995.

3. Ермакова М. Г., Андреева Л. Е. Вопросы разработки тестирующих программ // Информатика и образование. — 1997. — № 3.

4. Куклин В. Ж., Мешалкин В. И., Наводнов В. Г., Савельев Б. А. О компьютерной технологии оценки качества знаний // Высшее образование в России. — 1993. — № 3.

5. Майоров А. Н. Теория и практика создания тестов для системы образования. (Как выбирать, создавать и использовать тесты для целей образования). — М., 2000.

ТҮЙІН

Мақалада шет тілін оқытуда оқу жетістіктерін бағалау және бақылауды жүзеге асыруда тестілеу технологиясының рөлі қарастырылады. Педагогикалық тестілердің қолдағы классификациясын сараптау негізінде автор оқу процесіне компьютерленген тестілерді енгізудің мақсатқа лайықтылығы туралы қорытынды жасады.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается роль тестовой технологии в осуществлении контроля и оценки учебных достижений в обучении иностранному языку. На основе анализа существующих классификаций педагогических тестов автор приходит к выводу о целесообразности внедрения компьютеризированных тестов в учебный процесс.

ӘОЖ 34.09

Ф. Е. Бөрібай, әскери және арнайы-тактикалық даярлық кафедрасының аға оқытушысы, полиция майоры

(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Дағдарыс жағдайлары кезіндегі іс-қимыл тактикалары

Аннотация. Мақалада қазіргі заманғы әлемнің түкпір-түкпірінде болып жатқан саяси-әлеуметтік жағдайларға байланысты Қазақстан Республикасы ішкі істер органдарының шетел мемлекеттерімен тығыз байланыс орнатып және тәжірибе алмасып бөлісу мақсатының маңыздылығы қарастырылған. Біздің мемлекет әр қашан осындай дағдарыстық жағдайларға дайын болуы тиіс. Осындай дағдарыс жағдайлары туындаған сәттерде оны әрі қарай күшейтпей алдын алу шараларын жүргізу мақсатында ішкі істер органдарының басшы құрамы мен құрылған жедел штаб құрамдары білуі тиіс. Жалпы осы салада өзіміздің тәжірибемізді шыңдау мен жетілдіру мақсатында, шараларды ұйымдастыруға және өткізуге жетекшілік ететін басшы құрамды шетел мемлекеттеріне тәжірибе алмасу мақсатында арнайы оқуларға жіберуді ұйымдастырудың маңызы өте зор деп есептейміз.

Түйін сөздер: кәсіби, дағдарыс, органдар, қақтығыс, шығын, шебер, міндет, шетел, жетілдіру, тәуелсіздік.

Қазіргі заманда әлемнің түкпір-түкпірінде саяси әлеуметтік жағдайларға байланысты дағдарыс жағдайлары орын алуда, соның бір шеті Қазақстан аумағына келіп жетті. 2011 жылдың 16 желтоқсаны күні атап айтсақ Тәуелсіздігіміздің 20 жылдығына арналған мерекелік іс-шаралар кезінде Маңғыстау облысының Жаңаөзен қаласында дағдарыс жағдайлары болғаны туралы бәрімізге белгілі.

Еуропа елдерінде дағдарыс жағдайлары салдарынан полиция қызметкерлері мен қарапайым халық арасында жиі қақтығыстар кездесіп жатады. Мысалға айтар болсақ, Лондонда 2011 жылғы тамызда болған бірнеше күнге созылып, ел экономикасына үлкен шығын әкелген дағдарыс жағдайлары 100 шақты адам жараланып, 26 жасар 1 адам қаза болады; былтырғы Албания еліндегі дағдарыс жағдайларынан 55 адам жараланып, 3 адам қаза болды; қыркүйекте Гамбургтегі дағдарыс жағдайларынан 15 адам жарақат алады, қайтыс болғандар жоқ. Ал бізде Жаңаөзенде 16 адам дағдарыс жағдайлары құрбаны болды. Аталған қалалардың кейбірі Жаңаөзен қаласынан он есе, кейбірі жүз есе үлкен. Сөйте тұра біздегі адам шығынының көптігі бізге түсініксіз. Осы оқиғаларға байланысты айта кететін болсақ, біздің мемлекетіміз, яғни ішкі істер органдары осындай дағдарыс жағдайлары

шараларына толықтай өз деңгейінде дайындығын шыңдап әрі қарай жетілдіру керек екендігін көрсетеді [1].

Сондықтан біздің көзқарасымыз бойынша біздің мемлекет әр қашан осындай дағдарыстық жағдайларға дайын болуы тиіс. Осындай дағдарыс жағдайлары туындаған сәттерде оны әрі қарай күшейтпей алдын алу шараларын жүргізу мақсатында ішкі істер органдарының басшы құрамы мен құрылған жедел штаб құрамдары білуі тиіс. Жалпы осы салада өзіміздің тәжірибемізді шыңдау мен жетілдіру мақсатында, шараларды ұйымдастыруға және өткізуге жетекшілік ететін басшы құрамды шетел мемлекеттеріне тәжірибе алмасу мақсатында арнайы оқуларға жіберуді ұйымдастырудың маңызы өте зор деп есептейміз.

Дей тұрғанмен қандай да ел болмасын өз елінің тыныштығын тілейді, бірақ біз әр қашанда әртүрлі дағдарыстық жағдайларға дайын болуымыз керек. «Сырттан келген жаудан да, іштен шыққан дау жаман», «Қырық кісі — бір жақ, қыңыр кісі — бір жақ» дегендей елдің арасындағы алауыздық, жалпы қандай да бір көтеріліс болмасын елдің тұрақты дамуына кері әсерін тигізеді. Сондықтан, бізге жалпы ондай жағдайларды болдырмай әр қашанда алдын алуды жөн санаймыз [2].

Бірақ, бұл дегеніміз халық қандай жағдай болмасын, басын бұғып, көніп отыра берсін деген сөз емес, керісінше, билік халықпен санасып, олардың шыдамын тауыспаудың алдын алуы керек. Жаңаөзен оқиғасындағыдай жағдайлар енді елімізде қайталанбаса екен деп тілейміз.

Алдағы уақытта еліміз тыныш, Тәуелсіздігіміз берік болсын десек, «Кең киім тозбайды, Кеңесші ел азбайды», «Кеңесіп шешкен шешімнің кемісі болмас», «Бір кісінікі мақұл, Екі кісінікі — ақыл» дегендей билік халықпен санаса отырып жұмыс істеуі қажет. Сонда ел іші де тыныш, тату-тәтті бірлікте өмір сүретін болады. «Бірлікті ел бұзылмас» дегендей бірлік пен татулық — мемлекет беріктігінің кепілі деп атап өткім келеді.

Елбасы айтқандай, бұл оқиға біздің татулығымызға қаяу түсіре алмады. Қайта, керісінше, бәрімізді бейбітшілік таңы жолында біріктіре түсті.

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академия қабырғасында өткізіліп жатқан бұл іс-шаралардың алар орны ерекше деп атап өтсемде шатаспас едім. Өйткені оқу бағдарламасына сәйкес дағдарыстық жағдайлар мәселелері бойынша теориялық сабақтар өткізіліп және Қарағанды облысы ІІД Оқу жаттығу взводы және Жылдам қимылдайтын арнайы жасағы бөліністерімен бірлесе отырып тәжірибелік бағыттылығын арттыру мақсатында тәжірибелік сабақтар мен оқу-жаттығулар өткізілуі өз жетістіктерін беруде.

Жалпы курсанттардың білімдерін шыңдауда, сонымен қатар айта кететін болсақ Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының қабырғасында курсанттар төрт жылдық білім алу барысында осы іс-шаралар бойынша өздерінің білім деңгейі мен қоса моральді-психологиялық тұрғыдан да дайындықтарын жетілдіреді және болашақтағы өз мамандықтарының кәсіби шебері болуына үлесін қосады.

Жоғарыда айтылғандарды қорыта келе келесі бағыттарға ерекше көңіл бөлуді ұсынар едім:

– ведомстволық оқу орындарында білім алатын тыңдаушылар мен курсанттардың, жалпы ішкі істер органдары қызметкерлерінің және ішкі әскерлердің осы саладағы дайындығына аса көңіл бөлу және күшейту;

– ішкі істер органдары қызметкерлерінің арасында арнайы сабақтар жүргізіліп оқу-жаттығулар жиі өткізілуі тиіс;

– міндетті түрде шетел мемлекеттерінің қызметкерлерімен тәжірибе алмасу керек;

– мемлекет тарапынан ішкі істер органдары және дағдарыс жағдайларына қатысты салалар арнайы құрал-жабдықтармен қамтамасыздандырылуы тиіс деп есептеймін.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. <http://www.kz/index.php?lang=kz>

2. Қазақтың мақал-мәтелдері — Алма-Ата, 1955.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются вопросы возникновения кризисных ситуаций в мировом обществе и пути их предотвращения на современном этапе.

RESUME

In the given article are investigated the questions concerning with arising of mass disorder in the world community and the ways of their prevention on the modern stage.

УДК 342.9

Джакишева Х. М., научный сотрудник центра по исследованию проблем административной деятельности и управления ОВД НИИ, магистр юридических наук, капитан полиции

(Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, Республика Казахстан)

Проблемы применения понятий «незаконное военизированное формирование» и «незаконное вооруженное формирование» в действующем законодательстве

Аннотация. Статья посвящена противоречиям в применении понятий «незаконное военизированное формирование» и «незаконное вооруженное формирование» в действующем законодательстве. Автор анализирует причины несоответствия данных понятий и предлагает внести изменения в Закон Республики Казахстан «О чрезвычайном положении».

Ключевые слова: незаконное военизированное формирование, незаконное вооруженное формирование, Уголовный кодекс, чрезвычайные ситуации социального характера, законодательство Республики Казахстан, нормативно-правовой акт, чрезвычайное положение.

В соответствии с Законом Республики Казахстан от 8 февраля 2003 г. № 387-ІІ «О чрезвычайном положении» в компетенцию Министерства внутренних дел Республики Казахстан, помимо прочего, входит предупреждение и осуществление ликвидации чрезвычайных ситуаций социального характера, вызванных организацией и деятельностью незаконных вооруженных формирований (гл. 1-1, ст. 3-2) [1]. Вместе с тем нормы об ответственности за организацию незаконного вооруженного формирования законодательством Республики Казахстан не предусмотрены.

Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 г. в гл. 10 содержит ст. 267 «Организация незаконного военизированного формирования», а именно создание незаконного военизированного формирования и участие в нем.

В соответствии с п. 18 ст. 3 УК РК под незаконным военизированным формированием понимается «не предусмотренное законодательством Республики Казахстан формирование (объединение, отряд, дружина или иная группа, состоящая из трех и более человек), имеющее организационную структуру военизированного типа, обладающее единоначалием, боеспособностью, жесткой дисциплиной».

Из вышеизложенного следует, что в нормативно-правовых актах имеются несовпадения понятий: в Законе «О чрезвычайном положении» говорится о незаконном вооруженном формировании, тогда как в УК РК такого понятия нет, а есть формулировка «незаконное военизированное формирование».

В комментарии к Уголовному кодексу Республики Казахстан авторы в качестве разъяснения понятия «создание военизированного формирования» приводят дефиницию «создание вооруженного формирования». Очевидно, что законодатель и ученые-юристы путают два по-

нения: военизированное формирование и вооруженное формирование. На наш взгляд, необходимо разграничить их.

В новом словаре русского языка под редакцией Т. Ф. Ефремовой значение слова «военизированный» определяется как «организованный так, как принято в армии, у военных» [2], т. е. военизированное формирование — формирование, структура которого сходна с военными формированиями: в ней действует строгая иерархия, есть командующее звено, в арсенале имеется боевое оружие.

Новый толково-словообразовательный словарь русского языка дает несколько понятий слову «вооружённый»:

- 1) а) имеющий оружие, снабженный оружием, боевой техникой и т. п.;
- б) готовый к обороне, находящийся на военном положении;
- 2) сопровождаемый военными действиями, осуществляемый с оружием в руках;
- 3) снабженный оптическим прибором, осуществляемый посредством оптического прибора [3].

Таким образом, «вооруженное формирование» характеризуется как формирование, имеющее в своем распоряжении оружие. Такое определение, на наш взгляд, является очень узким и может вызывать трудности у правоохранительных органов в части отграничения состава преступления от бандитизма (ст. 268) и вооруженного мятежа (ст. 181). Поэтому термин «военизированное» имеет более широкое значение, чем «вооруженное формирование».

Создание военизированного формирования означает организационную деятельность по разработке его структуры, системы подотчетности и управления, комплектованию и материально-техническому обеспечению, а также по вербовке людей, назначению руководителей (командиров) низшего и среднего звена, разработке уставов, правил поведения и взаимоотношений между лицами в составе незаконного вооруженного формирования и т. д.

Руководство незаконным военизированным формированием означает деятельность по управлению незаконно созданным вооруженным формированием. В свою очередь, управление представляет собой комплекс организаторских функций, направленных на обеспечение жизнедеятельности созданного формирования: постановку задач, контроль их исполнения, проведение повседневной работы по обучению участников военизированного формирования и привитию им практических навыков несения службы и т. д. Руководство деятельностью незаконного военизированного формирования предполагает дачу поручений членам данного формирования, распределение обязанностей между ними, координацию их действий, руководство их действиями при выполнении определенных задач, поставленных перед незаконным военизированным формированием.

Участие лица в незаконном военизированном формировании означает членство в нем, совершение практических действий в соответствии с целями и задачами данного формирования, например: выполнение отдельных поручений командира, несение в установленном порядке службы и т. д. Вступление в члены незаконного военизированного формирования обычно предполагает выполнение определенных процедур: дача клятвы, принесение присяги, подписание контрактов и др. Преступление признается оконченным с момента совершения одного из указанных выше действий. Неудавшаяся попытка создания незаконного военизированного формирования квалифицируется как приготовление или покушение на преступление.

Субъективная сторона характеризуется наличием у организатора (создателя), руководителя и активного участника незаконного военизированного формирования умысла. Мотивы и цели могут быть различными: политические, социально-бытовые, в том числе положительные, общественно полезные (например, защитить население от криминальных посягательств) и т. п. Они не влияют на квалификацию, но учитываются при назначении наказания.

Субъектом может быть любое физическое лицо, достигшее 16-летнего возраста [4]. Как мы уже упомянули ранее, данный состав преступления имеет сходство с вооруженным мятежом. Отличие состоит в целях создания незаконного военизированного формирования. Если оно создается для свержения или изменения конституционного строя либо нарушения уни-

тарности и целостности Республики Казахстан, а также неприкосновенности и неотчуждаемости ее территории, а равно захвата или удержания власти, действия организаторов и активных участников этого незаконного военизированного формирования квалифицируются по ст. 181 УК, т. е. как вооруженный мятеж.

Также организацию незаконного военизированного формирования следует ограничивать от бандитизма. От бандитизма данное преступление отличается, во-первых, по целям, с которыми создается банда. Для бандитизма обязательным признаком является направленность на совершение нападений, организация незаконного военизированного формирования преследует иные цели. Во-вторых, банда — это устойчивая группа лиц, для незаконного вооруженного формирования устойчивость не является конститутивным признаком.

Возвращаясь к проблеме имеющихся противоречий в различных нормативных правовых актах в отношении понятия «незаконное военизированное формирование», следует отметить, что ст. 10 Закона Республики Казахстан «О правовых актах» от 6 апреля 2016 г. № 480-V гласит, что в иерархии нормативных правовых актов «высшей юридической силой обладает Конституция Республики Казахстан». Позиция 3 этой же статьи также говорит, что «каждый из нормативных правовых актов нижестоящего уровня не должен противоречить нормативным правовым актам вышестоящих уровней» [5].

В статье 5 Конституции говорится о том, что в Республике Казахстан запрещено создание и деятельность непредусмотренных законодательством военизированных формирований [6].

Статьей 12 Закона Республики Казахстан «О правовых актах» регламентировано, что при наличии противоречий в нормах нормативных правовых актов разного уровня действуют нормы акта более высокого уровня.

На основании вышеизложенного и для приведения нормативных правовых актов к единообразию предлагаем внести изменения в Закон Республики Казахстан «О чрезвычайном положении» от 8 февраля 2003 г. № 387-II:

– п. 2 ст. 3-2 изложить в следующей редакции:

«2. Министерство внутренних дел Республики Казахстан предупреждает и осуществляет ликвидацию чрезвычайных ситуаций, вызванных массовыми беспорядками; межнациональными и межконфессиональными конфликтами; блокадой или захватом отдельных местностей, особо важных и стратегических объектов; организацией и деятельностью незаконных военизированных формирований»;

– подпункт 1 п. 2 ст. 4 изложить в следующей редакции:

«1) чрезвычайные ситуации социального характера, вызванные массовым переходом Государственной границы Республики Казахстан с территориями сопредельных государств; попытками насильственного изменения конституционного строя Республики Казахстан; актами терроризма; действиями, направленными на насильственный захват власти или насильственное удержание власти в нарушение Конституции Республики Казахстан; массовыми беспорядками, межнациональными и межконфессиональными конфликтами; блокадой или захватом отдельных местностей, особо важных и стратегических объектов; подготовкой и деятельностью незаконных **военизированных** формирований; вооруженным мятежом; диверсией; провокационными действиями со стороны других государств с целью навязывания вооруженного конфликта; нарушением территориальной целостности Республики Казахстан»;

– п. 1 ст. 13 изложить в следующей редакции:

«1. Министерства внутренних дел Республики Казахстан при массовых беспорядках; межнациональных и межконфессиональных конфликтах; блокаде или захвате отдельных местностей, особо важных и стратегических объектов экстремистскими группировками; подготовке и деятельности незаконных **военизированных** формирований»;

– пп. 4 п. 2 ст. 14 изложить в следующей редакции:

«4) участия в пресечении деятельности незаконных **военизированных** формирований».

Полагаем, что предложенные нами изменения в Закон Республики Казахстан «О чрезвычайном положении» от 8 февраля 2003 г. № 387-II приведут к единому толкованию понятий, тем самым будут способствовать совершенствованию действующего законодательства и правоприменительной практики в рассматриваемой сфере.

Список использованной литературы:

1. Закон Республики Казахстан «О чрезвычайном положении» от 8 февраля 2003 г. № 387-II (с изм. и доп. по сост. на 13.06.2017 г.) [Электронный ресурс] <https://online.zakon.kz>.
2. Ефремова Т. Ф. Новый толково-словообразовательный словарь русского языка. [Электронный ресурс] <http://poiskslov.com/word>.
3. Комментарий к Уголовному кодексу Республики Казахстан. — Алматы, 2016. — С. 473.
4. Закон Республики Казахстан «О правовых актах» от 6 апреля 2016 г. № 480-V (с изм. и доп. по сост. на 11.07.2017 г.) [Электронный ресурс] <https://online.zakon.kz>.
5. Конституция Республики Казахстан (принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 г.) (с изменениями и дополнениями по состоянию на 10.03.2017 г.) [Электронный ресурс] <https://online.zakon.kz>.

ТҮЙІН

Мақала қолданыстағы заңнамада «заңсыз әскери құрама» және «заңсыз қарулы құрама» ұғымдарын қолданудағы қайшылықтарға арналған. Автор осы ұғымдардың сәйкессіздігінің себептерін талдайды және «Төтенше жағдай туралы» Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер енгізуді ұсынады.

RESUME

The scientific article is devoted to the problem of contradictions in the application of the concepts of «illegal paramilitary forces» and «illegal armed groups» in the current legislation. In the article the author analyzes the reasons for the inconsistency of these concepts, as well as the proposal to amend the Law of the Republic of Kazakhstan «On state of emergency».

УДК 346.2

Елубаев Н. Г., магистрант;

Весельская Н. Р., заведующая кафедрой правового регулирования экономических отношений, кандидат юридических наук, доцент

(Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Республика Казахстан)

Некоторые проблемы государственного участия в предпринимательской деятельности

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы оптимизации участия государства в предпринимательской деятельности. Государство всегда должно стремиться достичь такого соотношения действующих в экономике и рыночных и административных сил, при котором национальная экономика в сложившихся условиях развивалась бы оптимально, поддерживая и стимулируя эффективность рынка, и в то же время воздействовала на него, оказывая положительное влияние на социальные процессы, являющиеся равноправными элементами общественного благосостояния.

Ключевые слова: конкурентная среда, государственное предприятие, антимонопольный контроль, естественные монополии.

Формирование развитой конкурентной среды возможно лишь при реальном ограничении государственного предпринимательства и допуске малого и среднего бизнеса на рынки.

Необходимость государственного регулирования экономики не отрицалась даже Адамом Смитом, основоположником теории «невидимой руки» принципа «Laissez faire». Он, в частности, писал, что у государства есть «... три весьма важные обязанности: обеспечение военной безопасности, отправление правосудия и обязанность создавать и содержать определенные общественные учреждения, создание и содержание которых не могут быть выгодны отдельным лицам или небольшим группам, потому что прибыль от них не сможет никогда возместить издержки отдельному лицу или небольшой группе, хотя и сможет, часто с излишком, возместить их большому обществу» [1, 51-52].

В качестве глобальной цели государственного участия в предпринимательской деятельности (государственного регулирования экономики) принимается создание условий для движения экономики по пути наибольшей эффективности, с точки зрения макроуровня, для максимизации общественного благосостояния. Рынок эффективно распределяет ресурсы, но не считается с социальной эффективностью, которая, в конечном счете, способна оказать значительное влияние и на саму экономическую эффективность. С другой стороны, перенос центра тяжести в сторону увеличения государственного участия в предпринимательстве существенно снизит общую эффективность функционирования экономики.

Поэтому государство всегда должно стремиться достичь такого соотношения действующих в экономике и рыночных и административных сил, при котором национальная экономика в сложившихся условиях развивалась бы достаточно оптимально, поддерживая и стимулируя эффективность рынка, и в то же время воздействовала на него, оказывая положительное влияние на социальные процессы, которые являются равноправными элементами общественного благосостояния.

Потребность в конкуренции для повышения эффективности экономики, в свою очередь, вызывает необходимость осуществления государством в высшей степени разумной и сбалансированной конкурентной (антимонопольной) политики. В связи с этим в главе 17 Предпринимательского кодекса РК 2015 г. закреплены нормы, предусматривающие рассмотрение целесообразности государственного участия в предпринимательской деятельности. Речь идет о передаче некоторых предприятий или их функций в свободный рынок [2]. Исходя из этого, Комитет по регулированию естественных монополий и защите конкуренции Министерства национальной экономики Республики Казахстан разрабатывает алгоритм действий, позволяющий анализировать ситуацию и определять проблемные участки в этой области.

В рамках норм Предпринимательского кодекса (ПК) государство участвует в предпринимательской деятельности с предварительного согласия антимонопольного органа. Особое внимание уделено участию государства в предпринимательской деятельности, которая осуществляется путем создания государственных предприятий и участия в уставных капиталах юридических лиц. Как главные принципы участия государства в предпринимательской деятельности законом определены законность, обоснованность, ограниченность, несостязательность. То есть государство в лице государственных предприятий или юридических лиц, в чьих уставных капиталах оно участвует, не должно составлять конкуренцию субъектам рынка с частной формой собственности.

ПК РК четко обозначены случаи, когда государство может участвовать в предпринимательской деятельности — в целях решения социально-экономических задач, определяемых потребностями общества и государства [3].

Сегодня в различных сферах действуют более 5 400 компаний со 100-процентным участием государства, услуги которых с неменьшим успехом могут предоставлять бизнес-структуры. По данным Комитета по регулированию естественных монополий и защите конкуренции Министерства национальной экономики, наибольший удельный их вес отмечен в секторе науки и образования (45 %), здравоохранения (19 %), культуры, спорта, туризма (16 %). По сравнению с 2008 г. их число выросло на 10 % [4]. Точкой роста госпредприятий в 2009 г. послужил процесс внедрения Единой системы здравоохранения. Как известно, этот период был связан с переводом госучреждений здравоохранения в ранг госпредприятий.

По Карагандинской области рассмотрено 344 ходатайства государственных предприятий на дальнейшую деятельность и 17 ходатайств на дальнейшую деятельность юридических лиц, более 50 % акций (долей) которых принадлежат государству и аффилированным с ними лицам (далее — юридические лица). По итогам рассмотрения предоставлено согласие на дальнейшую деятельность 332 государственным предприятиям, 14 юридическим лицам, в том числе 133 государственным предприятиям и 5 юридическим лицам с условием. Отказано в предоставлении согласия на дальнейшую деятельность 9 государственным предприятиям и 3 юридическим лицам [5].

Основными причинами отказов по ходатайствам на дальнейшую деятельность государственных предприятий и в осуществлении отдельных видов деятельности послужило наличие развитой конкурентной среды на рынках функционирования предприятий, несоответствие видов деятельности госпредприятий законодательству, а также осуществление госпредприятиями непрофильных, не соответствующих основному назначению видов деятельности.

Назовем проблемы, характерные для большинства государственных предприятий.

1. Виды деятельности государственных предприятий зачастую не соответствуют действующему законодательству и не отвечают целям создания и уставным видам деятельности. Нередко деятельность предприятий дублируется, выполняются функции государственного органа, что прямо запрещено законами. При этом передача иных государственных функций государственным организациям осуществляется повсеместно (ведение всевозможных кадастров, баз данных и т. д.).

Создание для таких государственных организаций исключительных условий предпринимательской деятельности не дает возможности частным компаниям конкурировать с ними. Государственные организации, обладая политическим и административным ресурсом и растущими финансовыми возможностями, могут оказывать решающее влияние на общие условия обращения товаров на смежных со сферами их деятельности товарных рынках.

В связи с этим назрела необходимость усиления антимонопольного контроля государственных организаций, обеспечения возврата властных функций от всех созданных государственных организаций государству, расширения использования государственными организациями конкурсных механизмов при закупке товаров, работ, услуг у частных организаций.

2. Государственные предприятия, функционируя на рынках, где достаточно развита конкуренция, имеют привилегию в форме поддержки государственных органов, что создает им дополнительные преимущества в конкурентной борьбе.

3. Создание государственных предприятий зачастую связано не с социальной потребностью в производимых ими товарах (работах), а с необходимостью освоения бюджетных средств.

4. В ходе мониторинга государственных предприятий установлено, что помимо действующих государственных предприятий, в стране имеются предприятия, долгое время не осуществляющие свою деятельность (бездействующие), но до настоящего момента не прошедшие процедуру ликвидации.

5. Зачастую деятельность государственных предприятий неэффективна:

- более половины госпредприятий имеют нулевой финансовый результат или убыточны;
- сумма, потраченная государством на содержание госпредприятий, во много раз превышает поступления части их чистого дохода в бюджет.

При этом основным показателем деятельности государственных предприятий не должен являться положительный финансовый результат или размер дивиденда, поступающего в государственный бюджет. Главным результатом деятельности госпредприятий, конечно, должна выступать полноценная реализация социально-экономических задач, определяемых потребностями общества и государства.

Статистика свидетельствует, что количество государственных предприятий за последние годы не уменьшается, а увеличивается, в том числе по Карагандинской области [3]. Рост количества госпредприятий порождает недобросовестную конкуренцию на рынке, предпочтен-

ции, оказываемые госпредприятиям государством, ослабляют положение малого и среднего бизнеса, приводят к его вытеснению с рынка.

Действия государственных органов по созданию подведомственных предприятий не соответствуют государственным задачам, направленным на поддержку малого и среднего предпринимательства, и не благоприятствуют становлению рыночных отношений в республике.

Предусмотрена ежегодная передача государственных предприятий и юридических лиц с участием государства в конкурентную среду, в 2012 г. доля таких предприятий составила 3 % от общего количества, в 2013 г. — 4 %, в 2015 г. — 5 % [6].

Сегодня Комитет по регулированию естественных монополий и защите конкуренции Министерства национальной экономики Республики Казахстан реализует политику по снижению доли государства в экономике страны, как отметил Н. А. Назарбаев в своем Послании народу Казахстана «Казахстан — 2030: процветание, безопасность и улучшение благосостояния всех казахстанцев», в сфере экономики предусматривается обеспечить «экономический рост, базирующийся на открытой рыночной экономике с высоким уровнем иностранных инвестиций и внутренних сбережений» [7].

В качестве комплексных мер по упорядочению деятельности государственных предприятий, а также оптимизации участия государства в предпринимательской деятельности необходимо:

– внести изменение в законодательство в области государственных закупок в части отмены норм, позволяющих закуп госорганами услуг у своих подведомственных предприятий из одного источника в отраслях, где есть конкуренция;

– с целью недопущения неэффективного управления государственной собственностью на законодательном уровне предусмотреть ответственность руководителей государственных предприятий и АО, ТОО с государственным участием за финансовые результаты деятельности компании.

Осуществление этих мероприятий позволит упорядочить деятельность государственных предприятий, выполнить поручение Главы государства о передаче их непрофильных видов деятельности в конкурентную среду и уменьшении государственного вмешательства в экономику. Данные мероприятия послужат импульсом для развития конкуренции и повышения активности малого и среднего бизнеса, что важно в целом и для экономики страны.

Список использованной литературы:

1. Лаптев В. В. Предпринимательское (хозяйственное) право в современных условиях; В кн. Государство и право в XXI веке. — М., 2012.
2. Предпринимательский кодекс Республики Казахстан от 29 октября 2015 г. № 375-V ЗРК (с изм. от 28.02.2017 г.) № 36-V <http://www.zakon.kz/>
3. Там же.
4. Официальный интернет-ресурс Комитета по регулированию естественных монополий и защите конкуренции Министерства национальной экономики Республики Казахстан 5 февраля 2017 <http://www.kremzk.gov.kz>
5. Сайт Департамента Комитета по регулированию естественных монополий и защите конкуренции Министерства национальной экономики Республики Казахстан по Карагандинской области // <http://www.kremzk.gov.kz/>
6. Официальный интернет-ресурс Комитета по регулированию естественных монополий и защите конкуренции Министерства национальной экономики Республики Казахстан 5 февраля 2017 <http://www.kremzk.gov.kz>
7. Назарбаев Н. А. «Казахстан — 2030: Процветание, безопасность и улучшение благосостояния всех казахстанцев»: Послание Президента страны народу Казахстана от 11 октября 1997 г. // www.akorda.kz

ТҮЙІН

Мақалада мемлекеттің кәсіпкерлік қызметке қатысуын оңтайландыру мәселелері қарастырылған.

RESUME

The article considers questions of optimization of state participation in business activities.

УДК 342.9.086

Ережелова Л. С., магистрант Института послевузовского образования, старший лейтенант полиции

(Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, Республика Казахстан)

Теоретические вопросы определения административного принуждения

Аннотация. Проблемы государственного принуждения и его видов являются предметом исследования многих ученых различных отраслей права, мнения которых в вопросе определения характерных признаков данного института весьма противоречивы. В статье рассматриваются вопросы определения административного принуждения. На основе положений науки административного права анализируются основные подходы к пониманию данной категории ведущими учеными-административистами советского периода, а также современного российского и казахстанского административного права.

Ключевые слова: методы государственного управления, государственное принуждение, административное принуждение, виды мер административного принуждения, особенности административного принуждения.

Проблемы государственного принуждения и его видов являются предметом исследования многих ученых различных отраслей права, мнения которых в вопросе определения характерных признаков данного института весьма противоречивы [1]. Наличие различных подходов ученых к рассмотрению самой сущности государственного принуждения и его признаков позволяет рассматривать ее с научной точки зрения.

В научной литературе государственное принуждение рассматривается в широком и в узком смысле. В широком смысле принуждением принято считать принудительное свойство самого права [2, 26], принуждение, содержащееся в правиле поведения [3, 13]. Сущность такого подхода выражается в понимании государственного принуждения как способности оказывать властное воздействие на поведение людей, которое достигается в ходе осуществления внутренней политики государства, выражающейся в правовых нормах, в правовом регулировании общественных отношений. Ряд ученых, поддерживающих такую точку зрения [4, 83], утверждает, что правовые предписания не утрачивают принудительного характера и в случае их добровольного исполнения.

Сторонники трактовки принуждения в узком смысле считают, что правовая норма обращена не к конкретной личности, а ко всем без исключения гражданам и, следовательно, не может являться мерой принуждения [5, 83], так как последней может считаться только индивидуальный акт управления, имеющий конкретного адресата. Данная категория авторов рассматривает государственное принуждение, в основном, как конкретные меры психологического и физического воздействия на отдельное лицо для подчинения его воли воле государства [6, 76].

В юридической литературе высказаны и другие точки зрения на сущность государственного принуждения, но в связи с тем, что они не получили широкого освещения в теории права, останавливаться на них нет необходимости, и при анализе сущности государственного принуждения ограничимся рассмотрением двух основных точек зрения. Их анализ и сопоставление позволяет сделать вывод, что та и другая в качестве государственного принуждения признает психическое и физическое воздействие государства на конкретное лицо, осуществ-

ляемое с целью достижения соответствия поведения этого лица требуемым предписаниям, содержащимся в правовых нормах.

В связи с этим следует подчеркнуть, что сущность принудительно-правового физического и психического воздействия заключается в оказании влияния компетентных государственных органов (должностных лиц) на разум человека, его психику, волю, интересы, при правильном воздействии на которые можно побудить или обязать человека выполнять и соблюдать установленные правовые нормы. Непосредственным объектом применения психического воздействия, как и физического, является сам человек. И психическое, и физическое воздействие имеют общий объект применения, независимо от того, какими средствами они достигаются. Оба эти вида характеризует еще и то, что они реализуются путем применения к лицу определенных ограничений, лишения определенных благ, имеющих в распоряжении субъекта, в отношении которого применяются.

Ряд авторов, наряду с указанными видами воздействия, оказываемого принуждением, считают целесообразным выделить и организационное воздействие, которое, по их мнению, может оказываться органами государственного управления на определенных лиц. Некоторые авторы выделяют еще один самостоятельный вид — имущественное принудительное воздействие.

Объем и разнообразие указанных видов воздействия свидетельствуют о большом диапазоне государственного принуждения. Государственное принуждение выступает в виде правового принуждения правоприменительной деятельности государственных органов, где виды и размеры принудительных мер, основания и порядок их применения установлены и регламентируются правом.

Обозначим основные характеризующие признаки государственного принуждения, которые поддерживаются многими учеными-юристами. Государственное принуждение есть нечто иное, как воздействие государства на поведение людей для достижения поставленной цели — воли государства, выраженной в правовых нормах.

Таким образом, правовое принуждение — это такой метод воздействия, при котором на передний план выступает принудительное навязывание воли государства, коллектива. Подчинение лица социальным нормам осуществляется не в силу личных стремлений, внутренних стимулов, а вопреки им. В этом случае имеет место не добровольное, сознательное подчинение, а подчинение, имеющее в своей основе страх перед неблагоприятными последствиями, которые могут наступить в случае невыполнения тех или иных предписаний. Личность склоняется перед нормами права, морали, как перед какими-то силами, рассматривает эти нормы в качестве предписанных ей кем-то свыше.

В юридической науке традиционно различают четыре основных вида мер правового принуждения — уголовное, материальное, дисциплинарное, административное. Остановимся на административном принуждении.

Обзор существующих в литературе определений административного принуждения свидетельствует, что среди специалистов административного права нет единого подхода к определению понятия административного принуждения как вида государственного принуждения. В частности, налицо расхождение по поводу определения субъекта административного принуждения, оснований и целей его применения.

Так, авторы «Словаря административного права» определяют административное принуждение как «метод принудительного обеспечения должного поведения физических и юридических лиц (граждан и организаций) в сфере исполнительной власти в целях исполнения общественных правил и норм в конкретных областях жизнедеятельности общества (охрана общественного порядка, безопасность дорожного движения, разрешительная система, санитарная, пожарная безопасность и т. п.)» [7, 25].

Среди специфических признаков административного принуждения в процитированном определении указана сфера, в которой оно применяется, а именно сфера «исполнительной власти». В связи с этим в качестве сферы применения административного принуждения авторы указывают различные сферы деятельности органов исполнительной власти. «Админи-

стративное принуждение — это особый вид государственного принуждения, — отмечает Д. Н. Бахрах, — состоящий в применении органами государственного управления, а в установленных законом случаях — судьями (судами) в порядке, закрепленном нормами административного права, принудительных мер к правонарушителям с целью защиты охраняемых прав общественных отношений» [8, 32].

В качестве специфических признаков административного принуждения он указывает субъектов, его применяющих, и нормы, закрепляющие порядок применения принудительных мер. В дальнейшем Д. Н. Бахрах несколько скорректировал свое мнение о данном виде принуждения. Раскрывая его сущность, он отмечал, что «административно-правовое принуждение — это особый вид государственного принуждения, состоящий в применении субъектами функциональной власти установленных нормами административного права принудительных мер в связи с неправомерными действиями» [9, 445]. В качестве субъектов административно-правового принуждения ученый указывает субъектов «функциональной власти», акцентируя внимание на том, что данный вид правового принуждения применяется в рамках внешней властной деятельности уполномоченных государственных органов.

По мнению Д. Н. Бахраха, В. Г. Татаряна, субъектами административного принуждения могут быть только государственные органы [10, 442]. М. И. Еропкин определял административное принуждение как применение органами государственного управления, судами (судьями), а в случаях делегирования соответствующих государственно-властных полномочий — общественными организациями установленных законом мер, состоящих в принуждении к исполнению гражданами, должностными лицами юридических обязанностей в целях прекращения противоправных действий, привлечения к ответственности за административные проступки. Так, оно применяется для прекращения противоправных действий и для привлечения к ответственности за административные проступки или обеспечения общественной безопасности. Автор обращает внимание на то, что применение административного принуждения обеспечивает исполнение гражданами и должностными лицами юридических обязанностей. И если Д. Н. Бахрах связывает применение административного принуждения только с неправомерными действиями, то М. И. Еропкин — с привлечением к ответственности и обеспечением общественной безопасности. Как справедливо отмечает Б. П. Кондрашов, меры административного принуждения в процессе деятельности по обеспечению общественной безопасности применяются как в целях предотвращения угроз общественной безопасности и наступления вредных последствий, исходящих от явлений (фактов) социального, природного и техногенного характера, так и в связи с совершением правонарушений, посягающих на общественную безопасность [11, 31].

Аналогичен вышеуказанному теоретический подход и в нашей казахстанской науке административного права, представленный в научных трудах В. Н. Уварова, Р. А. Подопригоры и А. Е. Жатканбаевой [12, 271-273].

Таким образом, отдельные авторы в качестве особенностей административного принуждения указывают на то, что меры административного принуждения по своей силе и суровости менее значительны, чем меры уголовного воздействия. Однако вряд ли можно безоговорочно согласиться с данным суждением в отношении всех мер административного принуждения. Не случайно данная точка зрения подверглась справедливой критике относительно такой меры административного принуждения, как применение огнестрельного оружия, учитывая исключительный характер ценностей, которым может быть причинен вред в результате ее применения, а именно — жизни и здоровью. Вместе с тем это утверждение в полной мере справедливо в отношении такой разновидности принудительных мер, как наказание, если сравнивать меры уголовной и административной ответственности. Административные взыскания, конечно, являются менее суровыми по сравнению с уголовными наказаниями.

По нашему мнению, административное принуждение как вид государственного принуждения является одним из методов государственного управления и состоит в применении специально уполномоченными субъектами государственной власти установленных административным законодательством принудительных мер воздействия, направленных на предупрежде-

дение или пресечение противоправных деяний, а также привлечение виновных к административной ответственности.

Список использованной литературы:

1. См. Алексеев С. С. Государство и право: Учеб. пос. — М., 1994. — С. 10-19; Алевтин А. П., Козлов Ю. М. Административное право РФ: Учебн. — М., 1994. — С. 216–221.
2. Алексеев С. С. Социальная ценность права в советском обществе: Учеб. пос. — М., 1971.
3. Кисин В. Р. Меры административно-процессуального принуждения и их применение: Дис. ... канд. юрид. наук. — М., 1983.
4. Веремеенко И. И. Административно-правовые санкции: Учеб. пос. — М., 1975.
5. Галаган И. А. Административная ответственность в СССР: Учеб. пос. — Воронеж, 1979.
6. Гранин А. Ф. Убеждение и принуждение в правоохранительной деятельности ОВД: Учеб. пос. — Киев, 1973.
7. Словарь административного права. — М., 1999.
8. Бахрах Д. Н. Советское законодательство об административной ответственности: Учеб. пос. — Пермь, 1969.
9. Бахрах Д. Н. Административное право России: Учебн. — М., 1999.
10. Бахрах Д. Н., Татарян В. Г. Административное право России: Учебн. 4-е изд., перераб. и доп. — М., 2009.
11. Еропкин М. И. Административно-правовая охрана общественного порядка: — Дис. ... канд. юрид. наук. — М., 1972.
12. Административное право: Учеб. курс / Под ред. Р. А. Подопригоры. — Алматы, 2010.

ТҮЙІН

Мақалада әкімшілік мәжбүрлеудің анықтамасы қарастырылады. Әкімшілік құқық ғылымының ережелеріне сүйене отырып, кеңес дәуірінің жетекші ғалым-әкімшілерінің осы категорияны түсіну мен тұжырымдаудың негізгі тәсілдері, сондай-ақ заманауи ресейлік және қазақстандық әкімшілік құқықтары талданады.

RESUME

The article analyzes the theory of administrative coercion. Allocated theoretical issues, peculiarities and features of administrative compulsion. The proposed definition of the author.

ӘОЖ 378

Д. С. Жақашев, Заң институтының бастығы, заң ғылымдарының кандидаты, полиция полковнигі

(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Сапалы білім беру — бәсекеге қабілетті мамандарды даярлаудың негізі

Аннотация. Қазақстан Республикасында соңғы жылдары білім беру саласындағы жүргізіліп жатқан реформалар еліміздегі білім беру сапасының әлемдік деңгейге сәйкес келуін қамтамасыз ету, сол арқылы әлемдік сұранысқа жауап бере алатын мамандарды даярлау және бәсекеге қабілетті білім беру болып табылады. Мақалада Қазақстан Республикасы ІІМ ведомстволық жоғары оқу орындарындағы курсанттарға сапалы білім беру мен бәсекеге қабілетті маман даярлаудың өзектілігі қарастырылған.

Түйін сөздер: сапалы білім, сапалы маман, білім беру моделі, технологиялық революция, адами капитал сапасы.

Бүгінгі таңда Қазақстанда білім берудің деңгейі мен сапасына жаңа талаптар қойылып отыр. Еліміздегі заманауи білім берудің басты мақсаты болып үдемелі дамып келе жатқан ортада өмір сүруге қабілетті, өзінің жеке басының қамымен қатар қоғам мүддесі үшін күш-жігерін аямайтын жоғары білімді тұлғаны қалыптастыру болып табылады.

Мемлекет басшысы Н. Ә. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Қазақстан халқына Жолдауында төртінші басымдық — адами капитал сапасын жақсарту. Осы Жолдауда, Елбасы ең алдымен, білім беру жүйесіне баса назар аударды.

Елбасы өз сөзінде: «IT-білімді, қаржылық сауаттылықты қалыптастыруға, ұлтжандылықты дамытуға, үш тілді оқуға кезең-кезеңмен көшу жолдары жүзеге асырылатын болады» — деп атап өтті [1].

2018 жылдың 10 қаңтарында жарияланған Қазақстан Республикасы Президенті Н. Ә. Назарбаевтың «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауында барлық жастағы азаматтарды қамтитын *білім беру ісінде өзіміздің озық жүйемізді құруды жеделдету қажет* деп айтылған [2].

Білім беру бағдарламаларының негізгі басымдығы *өзгерістерге үнемі бейім болу және жаңа білімді меңгеру қабілетін* дамыту болуға тиіс. Білім беру моделі деңгейі экономикалық және ғылыми-техникалық прогрестің ең негізгі көрсеткіші екені белгілі. Оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз процесі — сапалы білім беру.

Білім берудің сапасын жақсартуда білім алушыларды ізденіске, шығармашылыққа, сыни тұрғыдан ойлауға, шешім қабылдай алуға баулу керек. 2017 жылғы 12 сәуірде Елбасының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласында қазіргі Қазақстанның басты рухани құндылықтары айқын көрініс тапқан. Бұл — мақала ғана емес, мазмұны терең, ауқымы өте кең, ұлт руханиятын ХХІ ғасыр биігіне көтеретін рухани жаңғыру бағдарламасы деуге болады. Елбасы ғылым, білім, мәдениет пен тарихты тұтастай қамтитын ұлттық рухани жаңғыру бағдарламасын халық назарына ұсынып отыр. Мемлекет басшысы ХХІ ғасырдағы жаңа ұлттың, жаңа қазақтың феноменін анықтап беріп отыр. Білімді, көзі ашық, көкірегі ояу болуға ұмтылу — біздің қанымызда бар қасиет.

Тәуелсіздік жылдарында қыруар жұмыс жасалды. Біз он мыңдаған жасты әлемнің маңдайалды университеттерінде оқытып, дайындадық. Бұл жұмыс өткен ғасырдың тоқсаныншы жылдарының басында қолға алынған «Болашақ» бағдарламасынан басталды. Елімізде өте жоғары деңгейдегі бірқатар университеттер ашылды, зияткерлік мектептер жүйесі қалыптасты. Басқа да көптеген іс тындырылды. Дегенмен, білімнің салтанаты жалпыға ортақ болуға тиіс. Оның айқын да, бұлтартпас себептері бар. Технологиялық революцияның беталысына қарасақ, таяу онжылдық уақытта қазіргі кәсіптердің жартысы жойылып кетеді [3].

Оқыту — күрделі психологиялық үрдіс болып табылады. Оған қатысушылар білімді меңгеру, оларды шеберлікке айналдыру шапшандылығы мен сапасындағы әртүрлі жеке көрсеткіштерге иемденген. Оқу қызметіндегі жетістіктер мен қиыншылықтар көбіне тұлғаның күш-жігеріне байланысты болады. Сол себептен оқу барысында әдетте алғы шепке таңдаған кәсібіне қызығушылық танытатын, өз таңдауын саналы түрде жасаған білім алушылар шығады.

Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі «Білім туралы» № 319 Заңының (11.07.2017 ж. жаңартылған) 38-бабының 1 тармақшасында білім алушылардың кәсіптік практикасы мамандар даярлайтын білім беру бағдарламаларының құрамдас бөлігі болып табылатындығы және кәсіптік практика тиісті ұйымдарда жүргізіледі және оқыту процесінде алған білімдерді бекітуге, практикалық дағдыларды игеруге және озық тәжірибені меңгеруге бағытталатындығы көрсетілген [4].

Болашақ құқық қорғау органдарының қызметкерлерін дайындауда теория мен тәжірибені тең алып жүрсе ғана бүгінгі білім алушының ертең бәсекеге қабілетті тұлға, зор сұранысқа ие маман шығады деген қорытындыға келеміз.

Мақсатымызды жүзеге асыру үшін төмендегідей міндеттер орындалуы керек деп білемін:

1. Қазақстан Республикасы ІІМ жоғары оқу орындарына түсу кезінде талапкерлерді конкурстық іріктеу неғұрлым сапалы жүргізілуі тиіс, бұл тек тұлғаның интеллектуалдық даму коэффициентін ескеріп қою ғана емес және оның ерекшеліктеріне, сондай-ақ моральдық-адамгершілік басымдықтарына көңіл аударылған жөн.

2. Бірінші курста оқитын курсанттарға, оқу взводтарына тәжірибелі тәлімгерлерді профессорлық-оқытушылық құрамнан ғана тағайындап қоймай, сонымен қатар психологтарды, тәрбиешілерді, институт ардагерлерінен тағайындаған дұрыс. Олар білім алушылардың психологиялық тұлғалық ерекшеліктерін тиісті зерттеп, сондай-ақ дұрыс мәнердегі тәртіпті өз ісімен үлгі ретінде көрсете алады.

3. Факультет және курс басшылығы взводтардағы кіші командирлер өздерінің моральдық-психологиялық сапалары бойынша жүктелген міндеттерді тиісті деңгейде жүзеге асыра алмағандықтан оларды таңдау және тағайындауда үлкен жауапкершілікте болуы тиіс.

4. Профессорлық-оқытушылық құрам және курс басшылығы әрбір курсантқа жеке ыңғайда қарау қажет, бұл олардың жеке қасиеттерін, ерекшеліктерін ашуға және олардың сәтті бейімделуіне мүмкіндік береді.

5. Қазақстан Республикасы ІІМ оқу орындарында қызметкерлерді психологиялық тұрғыда дайындау олардың мынадай қасиеттерін қалыптастыруға бағытталуы тиіс:

– жедел-қызметтің теріс факторлары: шиеленістік, жауапкершіліктік, тәуекелге бел буу, қауіп-қатер, уақыт тапшылығы, белгісіздік, күтпеген тосын жағдайлар және т. б.;

– психикаға күшті әсер ететін факторлар: қан, мәйіт, дене жарақаттары түрлері;

– егес, тайталас факторлары: қылмыстарды тергеу, ашу және алдын алуға қарсы тұратын тұлғалармен психологиялық тұрғыда күресе білу, заңды сыйлайтын азаматтар және құқық бұзушылар тарапынан айлалы, қулық әрекет жасауға психологиялық тұрғыда қысым көрсетуге қарсы тұру, арандатушылыққа берілмеу және жол бермеу және т. б.

– қызмет барысындағы жанжалдық жағдайлар: ішкі жанжалдың шығу себептерін қайта сараптауды, жанжалдық жағдайларды шешу және одан шығу жолдарын, жанжалдың шығу заңдылығын ұғыну: тұлғаға күш көрсету және қорлау, бұзақылық, тонау, адам өлтіру, үкімет адамына қарсылық көрсету, вербалдық және дене агрессиясы; психологиялық тұрғыда шиеленіс, дау-жанжал туған жағдайларда өзін ұстай білу.

6. Қазақстан Республикасы ІІМ оқу орындарының курсанттарын және ішкі істер органдары қызметкерлерінің мәдениетін арттыру және адамгершілік-эстетикалық тұрғыда тәрбиелеу бойынша іс-шаралар кешенін (дәрістер, кездесулер, әңгімелесулер, тақырыптық кештер) әзірлеу және өткізу.

7. «Менің Республикам», «Мемлекеттік рәміздер», «Ұлт жоспары — Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың бес институтционалды реформаларын іске асыру бойынша 100 нақты қадам», «Қазақстан — 2050, бір халық, бір ұлт, бір тағдыр», «Курсанттардың құқықтары мен міндеттері» тақырыптары бойынша тәлімгерлік сағаттар өткізу.

8. Сапалы маман даярлау үшін оқу орындарының профессорлық-оқытушылық құрамын тәжірибелі мамандармен күшейту керек.

9. Оқу-тәрбие үрдісінде жаңа педогогикалық-инновациялық технологияларды қолдану, оқу-әдістемелік, ғылыми жаңалықтарды ұтымды пайдалану. Болашақ маманның білімі мен біліктілігі, дағдысы оның шығармашылықпен жұмыс жасауына мүмкіндік туғызатын деңгейде болу шарт.

10. Оқытудың тәжірибелік бағыттағы оқу сабақтарының сағатын көбейтіп, материалдық-техникалық базаны дамыту мен қоса білім алушылардың тікелей кітаптардан оқып, конспектілер жазу керек.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Президенті Н. Ә. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Қазақстан халқына Жолдауы // www.akorda.kz
2. Қазақстан Республикасы Президенті Н. Ә. Назарбаевтың 2018 жылғы 10 қаңтардағы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақстан халқына Жолдауы // www.akorda.kz
3. Қазақстан Республикасы Президенті Н. Назарбаевтың 2017 жылғы 12 сәуірдегі «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы // www.inform.kz
4. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі «Білім туралы» № 319 Заңы. (11.07.2017 ж. жаңартылған) // Егемен Қазақстан. 2007. 15 тамыз.

РЕЗЮМЕ

В статье подчеркивается актуальность проводимых реформ для обеспечения качественного образования и подготовки конкурентоспособных специалистов, в том числе в высших учебных заведениях Министерства внутренних дел Республики Казахстан.

RESUME

Reforms in education in the Republic of Kazakhstan in recent years are the key to ensuring the quality of education in the country at the global level, thus providing training and competitive education that can satisfy global demand. The article highlights the relevance of quality education and training of competitive specialists for cadets of departmental higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan.

УДК 343.1

Жармагамбетова Д. А., магистрант

(Академия правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан, г. Астана, Республика Казахстан)

Некоторые особенности назначения судебных экспертиз по квартирным мошенничествам

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы, связанные с назначением судебных экспертиз по квартирным мошенничествам. Автор отмечает, что причинами некачественного расследования уголовных правонарушений в сфере жилищных отношений являются несвоевременное назначение экспертизы, неверная постановка вопросов при назначении экспертиз, а также предоставление некачественных сравнительных материалов.

Ключевые слова: экспертиза, судебно-почерковедческая экспертиза, Единый реестр досудебных расследований, квартирное мошенничество, производство экспертиз.

Одной из причин некачественного расследования уголовных правонарушений в сфере жилищных отношений является несвоевременное назначение экспертизы, неверная постановка вопросов при назначении экспертиз, а также предоставление некачественных сравнительных материалов. Хотелось бы отметить, что по уголовным делам изучаемой категории в 100 % случаев назначаются судебно-почерковедческие либо судебно-технические экспертизы документов. Заключение эксперта является самостоятельным доказательством (ч. 2 ст. 111 УПК РК). Специфика мошенничеств, связанных с куплей-продажей недвижимости, такова, что именно производство экспертиз становится одним из наиболее важных следственных действий начального этапа расследования уголовного дела. Так, именно заключение эксперта может сыграть ключевую роль при проведении допроса лиц, фигурирующих в деле. Судебно-почерковедческая экспертиза, как и большинство экспертиз, при решении идентификационных задач проводится путем сравнительного исследования идентификационных признаков

исследуемой рукописи или подписи и образцов почерка (подписи) человека, причастность которого к исполнению документа проверяется. Для предотвращения возможных ошибок, обусловленных умышленным искажением почерка или подписи, наряду с экспериментальными образцами в обязательном порядке используются и свободные образцы, которые выполнены до возникновения расследуемого дела и вне связи с ним. При необходимости могут быть использованы и условно-свободные образцы.

Среди объектов почерковедческого исследования значительное место занимают подписи. Это один из самых распространенных и в то же время наиболее сложных объектов почерковедческой экспертизы. Получение мошенником денег происходит, как правило, в момент документального подтверждения совершаемой сделки (нотариального заверения договора купли-продажи, оформления документов в органе юстиции). Даже передача аванса за приобретаемую недвижимость обычно осуществляется под расписку. Указанные документы — подписанный договор, расписка в получении денег — оказываются, таким образом, основными доказательствами, находящимися в распоряжении следствия [1].

Особую актуальность имеет исследование подписей, выполненных от имени вымышленных лиц, так как категорические выводы в этом случае составляют лишь 29 % [2]. Практика производства таких экспертиз свидетельствует о трудностях, связанных с получением образцов для сравнительного исследования. Поскольку органы следствия имеют дело с вымышленным лицом или лицом, местонахождение которого не установлено, данные обстоятельства заводят процесс расследования уголовного дела «в тупик».

Большое значение для расследования мошенничеств, совершаемых на рынке недвижимости, имеет и судебно-техническая экспертиза документов. В последние годы наблюдается рост уголовных правонарушений рассматриваемой категории, в способ совершения которых входит использование поддельных документов, что повлекло за собой и изменение подхода к их экспертному исследованию. Ранее данная проблема освещалась в работах таких авторов, как С. А. Костров [3], Б. П. Смагоринский [4], С. Б. Шашкин [5] и др. Объекты, участвующие в процессе идентификации, разделяются по их роли на идентифицируемые (группа или единственный объект) и идентифицирующие. В отношении первых ставится и решается вопрос о групповой принадлежности или об индивидуальной идентификации, изготовлены ли печати, оттиски которых имеются на представленных документах, одним и тем же способом; не нанесен ли оттиск в исследуемом документе представленной печатной формой. Вторые служат средством для решения указанных вопросов.

В силу объективных обстоятельств, сложившихся сегодня в РК, решение проблем, связанных с полной и частичной подделкой документов, является одной из важнейших задач, стоящих перед правоохранительными органами. В процессе расследования мошенничеств, совершаемых на рынке недвижимости, наиболее часто судебно-технической экспертизе подвергаются:

1) правоустанавливающие документы, связанные с оформлением недвижимости (договоры купли-продажи, договоры приватизации, дарственные, свидетельства о наследстве, решения суда и т. п.);

2) личные документы (паспорта и удостоверения личности);

3) справочно-удостоверительные документы — справки и выписки, выдаваемые гражданам по их требованию. В настоящее время возможна полная качественная подделка реквизитов документа. Но, как показывает экспертная практика, часто это связано со значительными техническими трудностями: необходимостью использовать специальное полиграфическое оборудование, материалы и т. д. Для подделки документов мошенники зачастую используют готовые подлинные бланки (например, формы государственной регистрации прав на недвижимое имущество, бланки различных справок и т. п.), ограничиваясь частичной подделкой реквизитов (нанесением оттиска печати (штампа), переклейкой фотографии на паспорте, технической подделкой подписи и т. д.).

Среди объектов судебно-технической экспертизы документов особое место отведено оттискам печатей и штампов как одним из наиболее эффективных средств удостоверения под-

линности содержащихся в документах сведений. Ранее широко применялся способ подделки печатей и штампов посредством использования вычислительной техники и современных технологий в области информатики. Редкий пользователь персонального компьютера не назовет программ, с помощью которых можно создать точную копию либо «новую» оригинальную печать. Обычные этапы создания поддельной печати следующие: производится сканирование оттиска в оригинале документа; очищаются его реквизиты от посторонних элементов; полученный оригинал-макет распечатывается на принтере. Однако в настоящее время данный способ используется все реже, поскольку печати и штампы, нанесенные на документы посредством печатных устройств, распознаваемы при внимательном рассмотрении даже невооруженным глазом. С развитием современных технологий мошенникам стали доступны новые способы подделки документов путем применения фотополимерных технологий, лазерного гравирования, использования Flash-технологии, вулканизации резины (с использованием твердых полимеров). В этой связи этап распознавания признаков, указывающих на полную или частичную подделку документа, будет гораздо сложнее, нежели если бы речь шла об исследовании, например, рисованного оттиска печати.

Следует отметить, что в процессе расследования данной категории дел, изготовитель подделки документов часто остается невыясненным. Данное обстоятельство объясняется тем, что мошенники, использующие поддельные документы, обращаются за помощью по нанесению печатей и штампов к третьим лицам, специализирующимся исключительно на изготовлении поддельных документов. Кроме того, распространена практика реализации ранее заготовленных документов и бланков со всеми необходимыми печатями. Мошенникам после приобретения данного «суррогата» остается лишь внести необходимые реквизиты, даты и др.

Подводя итоги сказанному, хотелось бы дать некоторые рекомендации молодым сотрудникам правоохранительных органов, специализирующимся исключительно на расследовании мошенничеств в сфере жилищных отношений (так называемых «квартирных мошенничеств»). При назначении экспертиз необходимо выработать ряд общих правил, соблюдение которых позволит наиболее эффективно использовать возможности экспертизы. Приняв решение о назначении экспертизы, следователь должен правильно сформулировать вопросы, требующие разрешения в соответствии с обстоятельствами расследуемого уголовного дела, и обеспечить предоставление эксперту надлежащих (качественных) сравнительных материалов.

При назначении судебно-почерковедческой экспертизы в распоряжение эксперта должны быть представлены сравнительные материалы (образцы почерка и подписи) в необходимом объеме. Различают свободные, условно-свободные и экспериментальные образцы. *Свободные образцы* — рукописные записи и подписи, выполненные не в связи с уголовным делом, как правило, после регистрации повода в Едином реестре досудебных расследований (ЕРДР). *Условно-свободные образцы* — рукописи и подписи, выполненные исполнителем в связи с расследуемым событием после регистрации в ЕРДР (протоколы допросов и др.). *Экспериментальные образцы* — рукописи и подписи, отбираемые в несколько приемов на различных листах бумаги с соблюдением условий, близких к условиям выполнения спорной подписи [6]. Криминалистическая почерковедческая экспертиза проводится в целях установления исполнителя и обстоятельств выполнения рукописных записей (буквенных и цифровых) и подписей. Соответственно, можно выделить основные вопросы, решаемые при установлении исполнителя рукописных записей и подписей:

- кем из числа определенных лиц выполнены рукописные записи (подписи) в исследуемом объекте?
- выполнены ли рукописные записи (подписи) в нескольких документах или различные фрагменты текста в одном документе одним и тем же лицом?
- кем выполнена подпись от имени определенного лица, им самим или другим лицом?
- лицом какого пола выполнен рукописный текст?
- к какой возрастной группе принадлежит исполнитель текста или подписи?

Кроме того, общая теория проведения судебно-почерковедческих экспертиз устанавливает перечень вопросов, решаемых при установлении обстоятельств выполнения рукописных записей и подписей:

- в обычных или необычных условиях выполнен рукописный текст?
- выполнен ли рукописный текст в привычной или не привычной для исполнителя позе?
- выполнен ли рукописный текст искаженным почерком?
- выполнен ли рукописный текст левой рукой (при привычном исполнении правой рукой)?
- выполнены ли рукописные записи с подражанием почерку конкретного лица?
- выполнены ли рукописные записи в необычном состоянии пишущего (болезнь, алкогольное опьянение, необычное физиологическое состояние)?
- в одних ли условиях и состоянии исполнителя выполнены рукописные записи в нескольких документах или различные фрагменты текста в одном документе?

Необходимо отметить также, что в практической деятельности возникают определенные трудности с образцами сравнительного исследования. Если обнаружить свободные образцы не представляется возможным, на экспертизу направляются экспериментальные, дополненные условно-свободными образцами. Причина отсутствия свободных образцов должна быть оговорена в постановлении о назначении экспертизы. Если исследованию подлежит текст, эксперту представляются образцы в виде текстов, выполненных подозреваемым лицом; если подпись — образцы в виде текстов и подписей: лица, от имени которого выполнена исследуемая подпись; лиц, подозреваемых в выполнении исследуемой подписи. Также подозреваемым должны быть выполнены тексты и подписи, соответствующие содержанию и стилю исполнения текста и подписи на исследуемом документе (исполнение с подражанием) [7].

Что касается судебно-технической экспертизы, то в ходе экспертного исследования одинаково важен анализ как признаков, обусловленных технологией изготовления печати (штампа), так и признаков, обусловленных механизмом нанесения оттиска. При этом основными вопросами, решаемыми при проведении данных экспертиз, должны стать: каким способом изготовлено клише, которым нанесен исследуемый оттиск; каким способом нанесено изображение оттиска печати на документе; одним ли клише нанесены оттиски на исследуемых документах; нанесен ли оттиск печатью, образцы оттисков которой представлены на исследовании.

Список использованной литературы:

1. Кусаинов Д. Ш. Особенности назначения экспертиз при расследовании квартирных мошенничеств // Наука и образование в современном мире: Мат-лы междунар. науч.-практ. конф. — Караганда, 2013.
2. Бондаренко П. В. Проблемы автоматизации методики криминалистического исследования подписей, выполненных от имени вымышленных лиц // Криминалистическая экспертиза: исследование документов. — Саратов, 1999. — С. 19.
3. Костров С. А. Криминалистическое исследование документов, выполненных средствами оперативной полиграфии: Автореф. дис.... канд. юрид. наук. — М., 1997.
4. Криминалистическая экспертиза: Курс лекций. Вып. 3: Технич.-криминалистическая экспертиза документов / Под ред. Б. П. Смагоринского. — Волгоград, 1996.
5. Шашкин С. Б. Основы судебно-технической экспертизы документов, выполненных с использованием средств полиграфической и оргтехники (теоретический, методологический и прикладной аспекты) // Теория и практика судебной экспертизы. — СПб., 2003. — С. 325–592.
6. Алешин В. В. Теоретические проблемы и практика расследования уголовных правонарушений, сопряженных с отчуждением жилья граждан: Дис... канд. юрид. наук. — Барнаул, 1999. — С. 170.
7. Учебно-методическое пособие по назначению экспертиз. — Астана, 2003.

ТҮЙІН

Мақалада пәтер алаяқтығы бойынша сот сараптамасын тағайындаумен байланысты мәселелер қарастырылады.

RESUME

The article deals with problematic issues related to the appointment of forensic examinations on apartment fraud.

УДК 343.1

Жаруллаева С. Ш., магистрант

(Академия правоохранительных органов при Генеральной Прокуратуре Республики Казахстан, г. Астана)

Возмещение ущерба по делам о преступлениях в сфере экономической деятельности в кратном размере взамен лишению свободы

Аннотация. В статье рассматривается проблема возмещения ущерба по экономическим преступлениям, анализируется деятельность Службы экономических расследований Комитета государственных доходов.

Ключевые слова: имущественные права, материальный ущерб, возмещение ущерба, доходная часть, институт финансового расследования.

Обеспечение имущественных прав потерпевших от преступлений — одна из наиболее актуальных проблем, стоящих перед уголовным судопроизводством, так как причиняемый ежегодно преступными посягательствами материальный вред исчисляется многими миллионами тенге. В отдельных регионах, министерствах и ведомствах Казахстана выявляются факты хищений государственных (бюджетных) средств в крупных и особо крупных размерах. Размеры похищенного иногда составляют миллиарды тенге. Возмещение материального ущерба в той или иной мере осуществляется в ходе досудебного производства органами уголовного преследования, после постановления приговора — судебными исполнителями. Существующая практика досудебного производства и исполнения судебных актов по этим вопросам свидетельствует о его низкой эффективности. Общеизвестно и то, что похищенные средства обнаружить затруднительно, зачастую невозможно. В соответствии с уголовно-процессуальным законодательством деятельность Службы экономических расследований (СЭР) КГД МФ РК направлена на выявление, пресечение, расследование экономических правонарушений. Она ориентирована на принятие мер по увеличению поступления платежей в бюджет, реальное возмещение ущерба государству, а также проведение уголовного преследования в исключительных случаях, и тем самым обеспечение благоприятных условий для развития бизнеса [1]. С учетом кризисных явлений, а также вопросов пополнения доходной части бюджета, приоритетами в сфере экономики и финансов стала реализация комплекса мер, направленных на выявление налоговых правонарушений, теневого оборота алкогольной продукции, мошенничества и т. д. Основу доходной части государственного бюджета составляют налоговые поступления. По фактам уклонения от уплаты налогов за 2015 г. в производстве находилось 1002 дела, окончено производство по 279 делам, направлено в суд 163 дела. Установленная сумма ущерба по оконченным производством делам составила 55,7 млрд.тенге, из них возмещено 26,2 млрд.тенге, наложен арест на имущество на сумму 200,7 млн.тенге (т. е. доля возмещения составила 47 %). Статистика по возмещению ущерба, причиненного государству экономическими правонарушениями СЭР КГД МФ РК за 2015 г. по оконченным уголовным делам составила: установленная сумма причиненного ущерба — 182,4 млрд. тенге, возмещенная сумма ущерба — 49,4 млрд, наложен арест и изъято имущество — на 11,4 млрд, тем самым возмещаемость, с учетом суммы наложения ареста, составила 33 %; за 2016 г. — установленная сумма причиненного ущерба — 156,5 млрд., возмещенная сумма ущерба —

39,8 млрд, наложен арест и изъято имущество — 31,6 млрд, тем самым возмещаемость, с учетом суммы наложения ареста, составила 45 %; за 8 месяцев 2017 г. — установленная сумма причиненного ущерба — 136,5 млрд., возмещенная сумма ущерба — 27,9 млрд, наложен арест и изъято имущество — на 25,6 млрд, тем самым возмещаемость, с учетом суммы наложения ареста, составила 39 % [2].

На практике встречаются случаи, когда ценное имущество до начала либо в ходе расследования оказывается оформленным или переоформленным на других лиц, чаще всего из числа близких и родных обвиняемого. Имущество может передаваться даже без всякого оформления. При наложении ареста на имущество или его изъятии обвиняемый может заявить о том, что данное имущество принадлежит другому лицу либо приобретено на средства другого лица. Между тем действующее законодательство не позволяет этого сделать: данное лицо не является подозреваемым или обвиняемым и, следовательно, его имущественные права охраняются законом и не могут быть ограничены, а сведения о его имущественном положении являются конфиденциальными [3, 103].

В этих целях необходимо использовать правовые средства, способствующие возмещению ущерба. В действующем Уголовном кодексе Республики Казахстан имеются нормы, направленные на стимулирование добровольного возмещения причиненного имущественного ущерба. Так, согласно п. д) ч. 1 ст. 53 УК Республики Казахстан, добровольное возмещение имущественного ущерба и морального вреда, причиненных в результате преступления, является обстоятельством, смягчающим уголовную ответственность и наказание; ч. 4 ст. 53 УК, при наличии смягчающих обстоятельств, предусмотренных пп. д) и к) ч. 1 настоящей статьи, и отсутствии отягчающих обстоятельств, срок или размер наказания при совершении преступления **небольшой и средней тяжести** (здесь и далее выделено нами — С. Ж.) не может превышать половины, при совершении **тяжкого преступления** — двух третей, при совершении особо тяжкого преступления — трех четвертей максимального срока или размера **наиболее строгого вида** наказания, предусмотренного соответствующей статьей Особенной части настоящего Кодекса; ч. 5 ст. 53 УК, если санкция статьи Особенной части настоящего Кодекса, по которому лицо признано виновным, предусматривает **различные (альтернативные) виды наказаний**, при наличии смягчающего обстоятельства, предусмотренного п. д) ч. 1 настоящей статьи, лишение свободы за преступления **небольшой и средней тяжести** не назначается. На первый взгляд, указанные нормы должны стимулировать лиц, совершивших преступления против собственности, в том числе коррупционные преступления, к добровольному возмещению материального ущерба.

Следовательно, деяния лица, совершившего присвоение или растрату вверенного чужого имущества в крупном или особо крупном размерах, органами уголовного преследования или судом квалифицируются соответствующими пп. ч. 3 или 4 ст. 176 УК, санкции которых предусматривают наказания в виде лишения свободы на срок **от пяти до десяти лет** с конфискацией имущества и с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до трех лет, а в случаях, предусмотренных п. г), — до семи лет (ч. 3) и лишения свободы на срок **от семи до двенадцати лет** с конфискацией имущества и с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до пяти лет (ч. 4). В соответствии со ст. 10 УК указанные преступления относятся к тяжким преступлениям, а санкции ч. ч. 3 и 4 ст. ст. 176 и 177 УК не предусматривают альтернативных видов наказания.

Следовательно, даже в случае возмещения материального ущерба применение нормы ч. 5 ст. 53 УК невозможно, так как данная норма предусматривает своего рода индульгенцию только за преступления небольшой и средней тяжести и то при условии наличия в санкции закона различных (альтернативных) видов наказания, а применение нормы ч. 4 ст. 53 УК гарантирует лишь назначение не более двух третей максимального срока или размера наиболее строгого вида наказания, предусмотренного соответствующей статьей Особенной части настоящего Кодекса, в случаях ч. ч. 3 и 4 ст. ст. 176 и 177 УК это наказание в виде лишения свободы.

Таким образом, лицу, признанному виновным в совершении преступлений, предусмотренных ч. 3 или 4 ст. ст. 176 и 177 УК, даже при добровольном возмещении имущественного ущерба законом предусмотрено назначение наказания в виде лишения свободы. Кто-то может возразить, что имеется ст. 55 УК (назначение более мягкого наказания, чем предусмотрено за данное преступление). Однако суд вправе, но не обязан применить эту норму уголовного закона. Тем более, существует наиболее приемлемая для органов уголовного преследования и суда норма ч. 3 ст. 53 УК. Как следствие, лица, обвиняемые в совершении указанных преступлений, из-за отсутствия ясно обозначенных правовых гарантий неназначения наказания в виде лишения свободы, как правило, имущественный ущерб добровольно не возмещают и осуждаются к лишению свободы. По указанным выше основаниям не будут стимулировать к добровольному возмещению имущественного ущерба и нормы, заложенные в УК Республики Казахстан. В связи с изложенным будет вполне целесообразным внесение в уголовный закон изменений, устанавливающих замену штрафа в случае ее неуплаты лишением свободы, увеличением срока наказаний в виде общественных работ, исправительных работ и ограничения свободы, назначаемых ввиду возмещения материального ущерба.

Внесение указанных дополнений, не нарушая принципа неотвратимости ответственности и наказания, без сомнения, будет стимулировать добровольное возмещение имущественного ущерба, так как у обвиняемого возникают ясно обозначенные правовые гарантии неприменения в отношении него наказания в виде лишения свободы. В конечном итоге более эффективными будут меры по восстановлению нарушенных прав потерпевшего, в бюджет будут возвращены немалые средства, государство избавится от расходов на содержание лиц, осужденных к лишению свободы [4, 18].

В связи с возникшей проблемой по наложению ареста на имущество, добытое преступным путем, полагаем целесообразным разрешить данный вопрос путем введения института «финансового расследования», имеющего место в ряде западных государств. Деятельность органа, осуществляющего расследование, должна быть связана с отысканием имущества, подлежащего аресту, но оформленного на иных лиц. Производство финансового расследования позволит принять все возможные меры по розыску и выяснению принадлежности имущества, на которое может быть наложен арест и которое обнаруживается и изымается в ходе предварительного расследования, при помощи которого в последующем будет возмещен ущерб, причиненный государству [5, 120]. Целесообразно введение двукратного возмещения материального ущерба за экономические преступления взамен лишению свободы — государству и потерпевшему. Сегодня интересы потерпевшего не защищены. Считаем необязательным, чтобы суды применяли за экономические преступления лишение свободы. От того, что подсудимого лишат свободы, государство ничего не получит.

Необходимо отметить, что 8–9 лет назад Казахстан по числу осужденных занимал третье место в мире вслед за Америкой (население — более 300 млн. чел.), Россией (140 млн. чел.). В Казахстане на тот период проживало 14 млн. чел. Однако осужден был чуть ли не каждый третий в республике. Нужно расширить декриминализацию. Есть экономические преступления, где предусмотрено только лишение свободы, и необходимы альтернативные виды наказания: штраф, ограничение свободы, исправительные работы. Самая большая глава в Уголовном кодексе РК — это экономические правонарушения. При обсуждении законопроекта многие депутаты и юристы выражали мнение, что в Казахстане по примеру Кыргызстана нужно ввести не двукратное, а трехкратное возмещение ущерба, т. е., чтобы обвиняемый выплачивал ущерб государству и еще две доли потерпевшему — за причиненный материальный и моральный вред.

Список использованной литературы:

1. Приказ Министра финансов Республики Казахстан «Положение о Комитете государственных доходов Министерства финансов Республики Казахстан» от 14 июня 2016 г. № 306 // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33514533#pos=0;200

2. Сводные статистические сведения по состоянию возмещаемости ущерба в период с 2015 по 2017 годы СЭР КГД МФ РК // pravstat.gov.ru

3. Александров С. А. Правовые гарантии возмещения ущерба в уголовном процессе. — Горький, 1976. — С. 103.

4. Крылов Е. И вновь гуманизация? // Юрист. — 2012. — № 7.

5. Ахпанов А. Н. Финансовое расследование в уголовном судопроизводстве: Мат-лы науч.-теор. конф. — Караганда, 1996. — С. 120-123.

ТҮЙІН

Мақалада экономикалық қылмыстардың орнын толтыру проблемасы талқыланып, Мемлекеттік кіріс комитетінің Экономикалық тергеу қызметінің қызметі талданады.

RESUME

This article deals with the problem of compensation for damage to economic crimes. The main content of the study is an analysis of the work of the Economic Investigation Service of the State Revenue Committee.

ӘОЖ 343.13.34.096

Б. Қ. Жеткерген, Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру институтының магистранты, полиция капитаны;

А. М. Майтанов, қылмыстық процесс кафедрасының бастығы, заң ғылымдарының кандидаты, доцент, полиция полковнигі

(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Есі дұрыс емес адамдардың және қылмыстық құқық бұзушылық жасағаннан кейін психикасының бұзылуымен ауырған адамдардың процестік-құқықтық мәртебесі

Аннотация. Мақалада медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шараларды өндіру кезінде құқық қолдану практикасының негізгі проблемалары, қолданыстағы қылмыстық-процестік заңнама жағдайында оларды жеңудің мүмкін жолдары қарастырылған. Есі дұрыс емес және қылмыс жасағаннан кейін психикасының бұзылуымен ауырған адамдардың қылмыстық іс бойынша іс жүргізу процесінде ешқандай мүддесі жоқ және олар ешқандай құқықтарды қолдана алмайды деген пікір психиканың бұзылуы барлық жағдайда адамның қылмыстық-процестік әрекетке қабілеттілігін жоққа шығарады деген пікірден шыққан болу керек.

Түйін сөздер: мәжбүрлеу шараларын қолдану, есі дұрыс емес, медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шараларын қолдану, дәлелдеме, айыпталушы, сараптама, психикасы ауыратын адамдар.

Жеке адамның қылмыстық-процестік мәртебесі — азаматтың қылмыстық-процестік құқық нормаларында бекітілген, жеке адамның конституциялық мәртебесіне негізделген және қылмыстық процестің әр қатысушысының процестік жағдайының негізі болып табылатын қылмыстық сот ісін жүргізудегі жағдайы [1, 25, 34].

Қылмыстық-процестік мәртебе адамның қылмыстық-процестік қызметке белсенді қатысуын, оның құқықтары мен заңды мүдделерін тиімді қорғауды, қылмыстық сот ісін жүргізу міндеттерін шешуді қамтамасыз ететін өзара байланысты процестік құралдар жүйесі болып табылады [2, 444].

Қылмыстық-процестік қызмет саласына түскенде азамат не оған, не оның мүдделеріне, қылмыстық іс бойынша іс жүргізу процесіне кім болып қатысса да, оған зиян келтірілмейтініне сенімді болу керек. Ол объект емес, субъект, сондықтанда оған белгілі бір

міндеттерді жүктеу оған өз мүдделерін дәлелдеп қорғауға мүмкіндік беретін қажетті құқықтар жиынтығын берумен қатар жүреді.

Қылмыстық іс бойынша іс жүргізуге қатысатын адамдардың құқықтық жағдайы бірдей емес. Ол адамның жасалған құқыққа қарсы әрекетпен, іске қатысудың құқықтық болмысымен және әрекеттің мазмұнымен әлеуметтік байланысы негізінде қалыптасатынын ескерсек, бұл әрине солай болу керек. Көп жағдайда аталған факторлар жеке болып келеді, сондықтан да, мысалы, айыпталушының процестік жағдайы жәбірленушінің, куәгердің немесе куәнің ғана емес, сонымен қатар күдіктінің де жағдайынан бөлек болады.

Жалпы қылмыстық іс бойынша іс жүргізудің әр қатысушысының құқықтары, міндеттері мен кепілдіктерінің көлемі әртүрлі болып келеді. Алайда олардың барлығы оларға тиісті функцияларды: өзінің абыройын, қадір-қасиетін, құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау функцияларын атқару мүмкіндігін қамтамасыз ететіндей құқықтық құралдар жиынтығына ие болады. Қылмыстық-құқықтық қызметке тартылған барлық адамдарға, процестік рөліне, қылмыстық іс бойынша іс жүргізуге қатысу мақсаттары мен мүдделеріне қарамастан, қажетті құқықтар беріледі, оларға тиісті міндеттер жүктеледі [3, 39].

Жеке адамның қылмыстық процестегі жағдайы қоғамдық және жеке мүдделердің барынша мүмкін үйлесіміне, адамға және азаматқа негізгі әлеуметтік құндылық ретінде адамгершілік көзқарасқа, оның абыройы мен қадір-қасиетін, құқықтары мен заңды мүдделерін құрметтеуге негізделуі тиіс. Ол міндетті түрде қылмыстық-процестік заңнамада анық регламенттелген болу керек.

Есі дұрыс емес және қылмыс жасағаннан кейін психикасының бұзылуымен ауырған адамдардың істері бойынша іс жүргізу тәртібі ҚПК-нің жалпы ережелерімен және Қазақстан Республикасы ҚПК 54-арнайы тарауына бөлінген қосымша нормалармен анықталады. Аталған субъектілердің процестік-құқықтық мәртебесінің ерекшеліктері қоғамдық қауіпті әрекет жасаған адамның оны қылмыстық жауаптылыққа тарту және қылмыстық жаза қолдану мүмкіндігін жоққа шығаратын психикасының бұзылуы анықталған сәттен бастап, оған күдікті немесе айыпталушы процестік жағдайы берілмейді. Алайда осыған байланысты мынадай сұрақ туындайды: егер осындай адам Қазақстан Республикасы ҚК Ерекше бөлімінде көрсетілген қоғамдық қауіпті әрекетті жасаса және оған қатысты қылмыстық іс қозғалып, тергеп-тексеру жүргізіліп жатса, бірақ ол не күдікті, не айыпталушы болып табылмаса, онда бұл процеске қатысушы қалай аталу керек? Оның сот ісін жүргізу саласындағы процестік жағдайы қандай?

Қазақстан Республикасының қолданыстағы ҚПК есі дұрыс емес және қылмыс жасағаннан кейін психикасының бұзылуымен ауырған адамдардың құқықтық жағдайымен байланысты мәселелерді жеткілікті толық және анық шешпейді. Қылмыстық сот ісін жүргізуде оның бірде-бір нормасы осындай адамдарды қылмыстық процестің дербес қатысушылары қатарына жатқызбайды. Сөйтіп олардың құқықтық мәртебесі туралы мәселені ашық күйінде қалдырады.

Есі дұрыс емес және қылмыс жасағаннан кейін психикасының бұзылуымен ауырған адамдардың процестік жағдайы проблемасы заң әдебиетінде талқыланды. Осыған байланысты әртүрлі көзқарастар бар.

М. С. Строговичтің пікірінше, оған қатысты іс жүргізуде есі дұрыс емес адамға қатысты көзделген тәртіпте алдын ала тергеу жүргізіліп жатқан адамға процестік құқықтар беріле алмайды [4, 471].

Тараптардың процестік мүдделері объективті түрде процеске қатысушылардың құқықтары мен міндеттерінде көрсетілгенін ескерсек, онда Р.Н. Гукасян осындай көзқарасты ұстанады, ол: «мүдделер санадан тыс болмайтыннан шығатын болсақ, онда жас балалардың, сондай-ақ психикасы бұзылған адамдардың мүдделері болмайды деп тануға тура келеді», — деп жазады [5, 12].

Э. Ф. Куцова мұндай адамнан жауап алған жағдайда ол куәнің процестік жағдайын атқарады деген пікір айтты [6, 13].

Процессуалшы ғалымдар арасында егер адамның психикалық күйі оның іс бойынша іс жүргізуге қатысуын болдырмаса, онда оған алдын ала тергеуде айыпталушының құқықтары, ал сотта сотталушының құқықтары беріледі деген де көзқарас бар.

Есі дұрыс емес және қылмыс жасағаннан кейін психикасының бұзылуымен ауырған адамдардың қылмыстық іс бойынша іс жүргізу процесінде ешқандай мүддесі жоқ және олар ешқандай құқықтарды қолдана алмайды деген пікір психиканың бұзылуы барлық жағдайда адамның қылмыстық-процестік әрекетке қабілеттілігін жоққа шығарады деген пікірден шыққан болу керек. Сонымен қатар, қылмыстық-процестік заң (ҚПК 515-бабы) егер бұған оның психикасының бұзылу сипаты кедергі келтірмейтін болса, адамның тергеу әрекеттерін жүргізуге және сот отырысына қатысуын жоққа шығармайды. Сондықтан аталған адамдар алдын ала немесе сот тергеуі барысында процестік әрекеттерге қатысқан жағдайда, олар нақты құқықтық мәртебеге ие болу керек және оларға процестік құқықтар мен міндеттер берілуі тиіс.

Тергеліп жатқан қоғамдық қауіпті әрекетке қатысты есі дұрыс емес деп танылған адамның әрекетке қабілетсіздігі тұрақты құбылыс болып табылмайды. Бірқатар себептерге (арудың қысқа мерзімділігі, ауру ұстамасының ремиссиялармен кезектесуі және т. б.) байланысты қоғамдық қауіпті әрекетті жасаған сәттегі психиканың терең бұзылуы бірнеше күннен кейін едәуір басылуы немесе мүлдем жоғалуы мүмкін, осыған байланысты жасалған әрекетке қатысты есі дұрыс емес адам іс бойынша іс жүргізуге қатысуға қабілетті болып шығады [7].

Біздің ойымызша, Р. Н. Гукасянның психикасы бұзылған адамдар іс бойынша іс жүргізу процесіне ешқандай мүдделі емес деген пікірмен де келісуге болмайды.

Процестік мүдденің объективтілігі қоғамдық қатынастардың объективті көрінісі бола тұра, ол субъектінің санасынан тыс және тәуелсіз мемлекетпен қорғалатынынан көрінеді [8].

Ол біз қарастырып отырған адам ұғынбаған жағдайда, құқықта мүдденің объективтік қана емес, сонымен қатар субъективтік аспектілері көрініс тапқан. Алайда оны басқалары, соның ішінде осындай адамдардың мүдделерін ресми тасымалдаушылары және сақтаушылары болып табылатын олардың заңды өкілдері және қорғаушылары ұғынуға қабілетті. Бұл жағдайда мүдделер адам санасынан тыс болмайды [9].

Сондықтан психикасының бұзылуымен ауыратын адамдар дегенмен процестік мүдделерге ие болады және қылмыстық сот ісін жүргізудің толыққанды қатысушылары сияқты оларды қорғауға арналған процестік құқықтарды қолдану керек.

Біздің ойымызша, есі дұрыс емес және қылмыс жасағаннан кейін психикасының бұзылуымен ауырған адамдардан куә ретінде жауап алуға болады деген Э. Ф. Куцованың да пікірімен келісуге болмайды. Қылмыстық-процестік заңнама бойынша (ҚР ҚПК 78-бабы) жасалған қоғамға қауіпті әрекет туралы қандай да бір мән-жайлар белгілі, бірақ өздерінің бұл әрекетке қатысы жоқ адамдар куә ретінде танылады. Сонымен қоса Қазақстан Республикасы ҚПК 78-бабы 2-бөлігінің 4-тармағы психикалық кемістіктеріне байланысты іс үшін маңызы бар мән-жайларды дұрыс қабылдауға қабілетсіз адамдардан куә ретінде жауап алуға тыйым салады.

Басқа авторлардың психикасы ауыратын адамдарға айыпталушының құқықтарын беру мүмкіндігі туралы позициясымен ішінара келісуге болады, себебі бұл құқықтар айыпталушының құқықтарымен көп жағдайда сәйкес келеді, бірақ олар толық бірдей деуге келмейді. Қоғамға қауіпті әрекет жасаған және психикасының бұзылуымен ауыратын адам қылмыстық жауаптылықтан босатылады, оған айып тағылмайды. Осыған байланысты оның құқықтары айыпталушының құқықтарымен сәйкес келуі мүмкін болса да, дегенмен бұл оған қатысты медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шараларын қолдану жөніндегі іс жүргізіліп жатқан дәл сол адамның құқықтары болып табылады. Аталған адам — күдікті емес, айыпталушы емес, сотталушы емес және куә емес. Ол қылмыстық процестің дербес қатысушысы деп танылу керек. Қоғамға қауіпті әрекет жасаған кезде есі дұрыс емес күйде болған немесе қылмыс жасағаннан кейін психикасының бұзылуымен ауырған адамдардың

құқықтық жағдайын қамтамасыз ету мақсатында оларды Қазақстан Республикасы ҚПК 7-бабының 25-тармағында көзделген тізбеге қосу қажет деп есептейміз.

Медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шараларын қолдану туралы істер бойынша қылмыстық сот ісін жүргізуге осындай қатысушыларды сипаттау үшін заң шығарушы әртүрлі терминологияны қолданады, оларды:

– есі дұрыс емес күйде осы Кодекстің ерекше бөлігінің баптарында көзделген іс-әрекеттерді жасаған;

– қылмыстық құқық бұзушылық жасағаннан кейін психикасы жаза тағайындау немесе оны орындау мүмкін болмайтындай бұзылған (ҚР ҚК 91-бабы);

– қылмыстық заңда тыйым салынған іс-әрекетті есі дұрыс емес күйде жасаған немесе қылмыстық заңда тыйым салынған іс-әрекетті жасаған соң жаза тағайындау немесе оны орындау мүмкін болмайтын дәрежеде психикасы бұзылып ауырған (ҚР ҚПК 509-бабы);

– қылмыстық заңда тыйым салынған іс-әрекетті жасаған және психикалық аурулардан зардап шегетін (ҚР ҚПК 511-бабы);

– өзіне қатысты медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шараларын қолдану туралы іс жүргізілетін (ҚР ҚПК 515-бабы) адамдар деп атайды.

Осы мәселе бойынша заң әдебиетінде де әртүрлі пікірлер кездеседі.

Жаңа процеске қатысушының пайда болуы автоматты түрде заңда кепілдік берілген тиісті субъективті құқықтар мен жеке бостандықтарды қолдану мүмкіндігін болжайды.

Егер қорғаушы тергеп-тексерудің алдыңғы сатысынан бастап іс бойынша іс жүргізуге қатыспаған болса, онда осындай қаулы шыққаннан бастап оның міндетті қатысуы қамтамасыз етілуі тиіс және ол тергеушінің осы қаулысымен таныстырылуы керек.

Адамның психикалық жағдайына байланысты оның қатысуымен тергеу әрекеттерін жүргізу мүмкін болмаған жағдайда қаулы қорғаушыға және заңды өкілге олардың өз құқықтары мен өзіне қатысты медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шараларын қолдану бойынша іс жүргізіліп жатқан адамның құқықтарын міндетті түрде түсіндірумен хабарлануы керек.

Істі сот талқылауында көрсетілген адамның дәлелдемелерді зерттеуге және сот жарыс-сөздеріне қатысуға; сот отырысының хаттамасымен танысуға және оған ескертулер беруге; соттың қаулысына шағым жасауға және шағым жасалатын шешімдердің көшірмелерін алуға; іс бойынша келтірілген шағымдар мен наразылықтар туралы білуге және оларға қарсылықтар беруге; мәлімделген шағымдар мен наразылықтардың сотта қаралуына қатысуға құқығы бар.

Адам таңдалған қауіпсіздік шарасына байланысты мамандандырылған медициналық мекемеге түскенде бірқатар шектеулерге тап болады. Осыған байланысты өздеріне қатысты медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шараларын қолдану туралы іс жүргізіліп жатқан адамдардың, сондай-ақ олардың қорғаушыларының, заңды өкілдерінің қауіпсіздік шарасын қолдану үшін себеп болған негіздер туралы хабардар болу, оны қолдануға шағымдану құқығына, әсіресе қауіпсіздік шарасы арнайы медициналық мекемеге орналастыру түрінде таңдалған болса, ие болу мүмкіндігі болу керек.

Психиатриялық стационарларға орналастырылған адамдардың құқықтарының реттелмегені олардың қорғансыздығына әкеп соғады. Алайда, өкінішке орай, Қазақстан Республикасы ҚПК-да қылмыстық процесті жүргізетін органдарды психиатриялық стационар жағдайындағы осы адамдардың құқықтарының сақталуын қадағалауды, жалпы осы санаттағы істер бойынша процестік әрекеттерді жасаған және шешім қабылдаған кезде адамгершілік принциптерін, жалпы таныған принциптер мен халықаралық құқық нормаларын басшылыққа алуды міндеттейтін нормалар жоқ.

Сонымен қатар, қылмыстық сот ісін жүргізу денсаулыққа және кез келген процеске қатысушының ажыратылмайтын құқықтарына зиян келтірмеу керек екені жоққа шығарылмайды. Осыған байланысты Қазақстан Республикасы ҚПК 14-бабы 5-бөлігінің қылмыстық процеске қатысатын адамдардың ешқайсысын азаптауға және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе қадір-қасиетін қорлайтын қарым-қатынас немесе жазалау

түрлеріне ұшыратуға болмайды деген жағдайы өзіне қатысты медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шараларын қолдану туралы іс жүргізіліп жатқан адамдарға да толықтай қатысты.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Витрук Н. В. Основы теории правового положения личности. — М., 1979. — С. 229.
2. Курс советского уголовного процесса / Под ред. А. Д. Бойкова, И. И. Карпеца. — М., 1989. — С. 640.
3. Безлепкин Б. Т. Уголовный процесс России. — М., 1998. — С. 320.
4. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. — М., 1958. — С. 704.
5. Гукасян Р. Н. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. — Саратов, 1970. — С. 185.
6. Куцова Э. Ф. Расширять процессуальные права свидетеля // Советская юстиция. — 1965. — № 22. — С. 12-14.
7. Шишков С. Н. Психические расстройства как обстоятельства, подлежащие доказыванию // Суд и применение закона. — М., 1982.
8. Керимов Д. А. Философские проблемы права. — М., 1972. — С. 472.
9. Колмаков П. А. Законные интересы лица, нуждающегося в применении принудительных мер медицинского характера // Осуществление правосудия по уголовным делам. — Калининград, 1987.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются основные проблемы правоприменительной практики при производстве принудительных мер медицинского характера, возможные пути их преодоления в условиях действующего уголовно-процессуального закона.

RESUME

The main problems of law enforcement practice in the production of compulsory medical measures, possible ways to overcome them under the current criminal procedure law.

ӘОЖ 343.1

Т. О. Жұманов, заңсыз көші-қонға және адам саудасына қарсы күрес бойынша мамандарды даярлау жөніндегі оқу орталығының аға оқытушы-әдіскері, полиция майоры

(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Қазақстан заңнамалары бойынша адам саудасының объективті белгілері

Аннотация. Мақалада адам саудасы түсінігінің кейбір мәселелері мен анықтамалары қарастырылды және Қылмыстық, Азаматтық кодекстері призмасы арқылы адам саудасының белгілері мен аспектілері ашылады. Адам саудасы негізгі рөлді ұйымдасқан қылмыс атқаратын аса ірі халықаралық бизнес болып табылады. Халықаралық стандарттарға сәйкес, ол адамның негізгі құқықтарын өрескел бұзу болып табылады. Бұл өзі көп қырлы проблема, оны шешу үшін кешенді амалдарға бару қажет. Өйткені, ұйымдасқан қылмыстың бұл түрі трансұлттық сипатқа ие болғандықтан, онымен бір мемлекеттің шеңберінде күресу қиын. Қылмыстың объективті жағы отандық қылмыстық құқық теориясында әдетте қылмыстық мінез-құлықтың ақиқат болмыстағы көріністерін сипаттайтын белгілер жиынтығы ретінде қарастырылады.

Түйін сөздер: адам саудасы, құл саудасы, бала саудасы, сатып алу-сату, сату немесе айырбастау.

2014 жылғы 3 шілдедегі Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 128-бабында (бұдан әрі — ҚР ҚК) қарастырылған адам саудасы 1995 жылғы 30 тамыздағы Қазақстан

Республикасы Конституциясы кепілдік берген азаматтардың жеке бас бостандығы мен кәсіп түрін таңдау еркіндігіне жасалып отырған қастандық. Әркім де кәсіп түрі мен мамандықты таңдау еркіне құқылы. Еңбек бостандығы әркімнің қандай да бір қызмет түрімен айналысу құқығын білдіреді. Сондықтан, Қазақстан Республикасы Конституциясында нақтыланғандай, мәжбүрлеп жұмыс істетуге тек соттың үкімімен, болмаса төтенше немесе әскери жағдайда ғана жол беріледі. Еңбек еркіндігі Қазақстан Республикасы Конституциясы 24-бабының 1 тармағында, Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пактіде дәріптелген.

Адам саудасы — әлеуметтік, экономикалық, адамгершілік-этикалық, заңдық факторлардың анықталған жиынтығы, олардың алуан түрлері және әдетте адамды пайдалану, жалдау, тасу, біреуге беру, жасыру, оны жегіп, құлға айналдыру мақсатында өз келісімімен немесе келісімін де алмастан небір қитұрқылықтарға бару түріндегі қылмыстық әрекеттердің жоғары кәсіби әдістері.

Қылмыстық құқықтың заманауи доктринасында адам саудасының мәні жеке тұлғаға қарсы қылмыстық құқық бұзушылық жайы қарастырылған Қазақстан Республикасы ҚК-нің 1 тарауында нақтыланған.

Осы ұстанымда болған алғашқы зерттеушілердің бірі Е. В. Евстифеева болатын. Кейін бұл бағытты М. Ю. Буряк, С. В. Громов, И. Д. Измайлова, Д. А. Душко, И. Б. Гетман, Б. Н. Бейсеналиев, А. В. Матвиенко, В. В. Стукалов, И. Ш. Борчашвили тәрізді көптеген зерттеушілер қолдады [1].

Адам саудасы кісінің жеке бас бостандығына қол сұғып қана қоймай, адамға қатысты меншік құқығына тән өкілеттікке тыйым салған заңға да қайшы келеді.

Қылмыстың объективті жағы отандық қылмыстық құқық теориясында әдетте қылмыстық мінез-құлықтың ақиқат болмыстағы көріністерін сипаттайтын белгілер жиынтығы ретінде қарастырылады.

Адам саудасы негізгі рөлді ұйымдасқан қылмыс атқаратын аса ірі халықаралық бизнес болып табылады. Халықаралық стандарттарға сәйкес, ол адамның негізгі құқықтарын өрескел бұзу болып табылады. Бұл өзі көп қырлы проблема, оны шешу үшін кешенді амалдарға бару қажет. Өйткені, ұйымдасқан қылмыстың бұл түрі трансұлттық сипатқа ие болғандықтан, онымен бір мемлекеттің шеңберінде күресу қиын.

1997 жылғы 16 шілдедегі Қазақстан Республикасы Қылмыстық Кодексінің 128-бабында адам саудасы «Адамды сатып алу-сату немесе оған қатысты өзге де мәмілелер жасасу, сол сияқты оны пайдалану не азғырып-көндіру, тасу, беру, жасыру, алу, сондай-ақ пайдалану мақсатында өзге де әрекеттер жасау» деп қарастырылды. Қазақстан Республикасы ҚК-нің 125-бабының 2-ескертуінде көрсетілгендей, адамды пайдалану кінәлінің алынған табыстарды иемденіп алу мақсатында басқа адамның жезөкшелікпен айналысуын немесе ол көрсететін өзге де қызметтерді пайдалануы, сол сияқты кінәлінің материалдық пайда алу мақсатын көздемей, адамды сексуалдық сипаттағы қызметтер көрсетуге мәжбүрлеуі.

2014 жылғы 3 шілдедегі Қазақстан Республикасы ҚК 128-бабының 1-бабының диспозициясына сәйкес, адам саудасы дегеніміз — адамды сатып алу-сату немесе оған қатысты өзге де мәмілелер жасасу, сол сияқты оны қанау не азғырып көндіру, тасымалдау, беру, жасыру, алу, сондай-ақ қанау мақсатында өзге де іс-әрекеттер жасау.

Адам саудасының объективті жақтарының осы айтылған белгілерін қылмыстық-құқықтық бағалау көптеген ғылыми жұмыстарға: Қазақстан Республикасы Қылмыстық Кодексіне түсінік-талдаулар мен Қазақстан Республикасы Қылмыстық құқықтың ерекше бөлімі бойынша оқулықтардан бастап, диссертациялық зерттеулер мен монографияларға дейін негіз болған.

«Адам саудасы» термині алғаш рет БҰҰ-ның Бас Ассамблеясы 1949 жылғы 2 желтоқсандағы қарарымен мақұлданған, «Адам саудасымен және үшінші біреулердің адамды жезөкше ретінде басыбайлы болдыруымен күрес жөніндегі» Конвенцияда қолданылды (Қазақстан Республикасы 2005 жылы ратификациялады).

«Адам саудасының» халықаралық анықтамасы БҰҰ-ның трансұлттық ұйымдасқан қылмысқа қарсы Конвенциясын толықтыратын «Адамдар, әсіресе әйелдер мен балалар саудасының алдын алу мен жолын кесу және ол үшін жазалау туралы» хаттамасында айқындалған. (2000 жылдың 15 қарашасында БҰҰ-ның Бас Ассамблеясы 55-сессиясының 62-ші пленарлық отырысында БҰҰ Ассамблеясының 55/25 қарарымен қабылданған). «Адамдарды сату» пайдалану мақсатында адамдарды күш қолданамын деп қорқыту немесе оны қолдану немесе мәжбүрлеудің, ұрлаудың, алаяқтықтың, алдаудың, билігін асыра пайдаланудың немесе жағдайының осалдығын пайдаланудың басқа нысандары арқылы не басқа адамды бақылайтын адамның келісімін алу үшін төлемдер немесе пайда түрінде параға сатып алу арқылы жүзеге асырылатын арбауды, тасымалдауды, тапсыруды, жасыруды немесе адамдарды алуды білдіреді. Пайдалануға, кем дегенде, басқа адамдардың жезөкшелігін пайдалану немесе нәпсіқұмарлық пайдаланудың басқа нысандары, мәжбүрлі еңбек немесе қызметтер көрсету, құлдық немесе құлдыққа ұқсас әдет-ғұрыптар, бағынышты жағдай немесе органдарды кесіп алу кіреді.

Халықаралық құқықта қолданылатын «адам саудасы» түсінігі:

– құл саудасының заманауи түрі немесе адамды құлдық жағдайға жеткізу ретінде ретінде қарастырылуы мүмкін;

– әмбебап түсінік емес;

– «құл саудасы», «бала саудасы» түсініктеріндегі тәрізді арам пиғылмен адамды алу, сату немесе айырбастауды көздейді [2].

Қазақстан Республикасы Жоғарғы сотының 2012 жылғы 29 желтоқсандағы «Адамды саудаға салғаны үшін жауапкершілікті анықтайтын заңнаманы қолдану тәжірибесі туралы» нормативтік қаулысының 3-тармағына сәйкес, адамды сатып алу-сату деп бір тарап (сатушы) басқа тарапқа (сатып алушыға) адамды белгілі бір сыйақы үшін беретін құқыққа қайшы ақылы мәмілені түсінген жөн. Бұл жерде ақы төлеу ақшамен ғана емес, мүлікпен де жасалуы мүмкін.

Қазақстан Республикасы ҚК-нің 128-бабы немесе 133-бабы бойынша (2014 жылғы ҚР ҚК-де бұл 135-бап, «Кәмелетке толмағандар саудасы») қылмыстық жауапкершілікке тартылатын басқа мәмілелерге сыйға тартуды (адамды басқа тұлғаға өтеусіз беру), айырбастауды (адамды бірденеге алмастыру), алмастыруды (бір адамды басқа адамға ауыстыру), жалға беруді (адамды төлемақы үшін уақытша иеленуге және пайдалануға беру), адамды тараптар арасында жасалған мәміле бойынша міндеттеменің орындалуын қамтамасыз ету ретінде қалдыруды, адамды төлемақы нысаны ретінде пайдалану, адамды мүліктік емес сипаттағы қандай да бір пайда алу мақсатында беру және басқаларды жатқызу қажет.

Қазақстан Республикасы ҚК-нің 3-бабы 1-тармағына сәйкес, адамды қанау дегеніміз:

– Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жағдайларды қоспағанда, кінәлі адамның мәжбүрлі еңбекті, яғни адам оны орындау үшін өз қызметтерін ерікті түрде ұсынбаған, осы адамнан күш қолдану немесе оны қолдану қатерін төндіру арқылы талап етілетін кез келген жұмысты немесе қызметті пайдалануы;

– кінәлі адамның алынған табыстарды иемденіп алу мақсатында басқа адамның жезөкшелікпен айналысуын немесе ол көрсететін өзге де қызметтерді пайдалануы, сол сияқты кінәлі адамның осы мақсатты көздемей, адамды сексуалдық сипаттағы қызметтер көрсетуге мәжбүрлеуі;

– адамды қайыршылықпен айналысуға, яғни басқа адамдардан ақша және (немесе) өзге мүлікті сұрауға байланысты қоғамға жат іс-әрекет жасауға мәжбүрлеу;

– кінәлі адам және (немесе) басқа адам үшін жұмыстарды және (немесе) көрсетілетін қызметтерді орындаудан өзіне байланысты емес себептер бойынша бас тарта алмайтын адамға қатысты меншік иесінің өкілеттіктерін кінәлі адамның жүзеге асыруына байланысты өзге де әрекеттер.

Адамды азғырып-көндіру деп жәбірленушіні қандай да бір жұмыстарды немесе қандай да бір қызметті, соның ішінде, егер оны пайдалану мақсатымен байланысты болса құқыққа қайшы қызметті атқаруға келісуіне қол жеткізу түсініледі. Азғырып-көндіру тәсілдері

әртүрлі: сыйақы жөнінде уәде беру, жұмыс ұсыну, алдау, азғыру, бопсалау, қорқыту, қожан-лоқы көрсету және басқалар болуы мүмкін (ҚР ЖС 29.12.2012 ж. нормативтік қаулысының 5-тармағы).

Адамды тасу адамды пайдалану мақсатында бір жерден екінші жерге, соның ішінде бір елді мекеннің ішінде оның орнын ауыстыруға байланысты қасақана жасалатын іс-әрекетті білдіреді. Бұл ретте көлік түрі, адамды тасымалдау уақыты мен тәсілдері әрекетті саралау үшін маңызды емес. Адамды тасу апарылатын адамды тек оған біреудің ілесуімен жеткізуді ғана емес, сондай-ақ апарылатын жәбірленушіге баратын жеріне дейін жол жүру құжаттарын сатып әперуді, жәбірленушінің ол жерге өз бетімен жетуін білдіреді. Жеткізу жүзеге асырыла бастаған сәттен аяқталды деп есептеледі (ҚР ЖС 29.12.2012 ж. нормативтік қаулысының 6-тармағы).

Жәбірленушіні беру деп оны пайдаланатын адамға тікелей беруді түсінген жөн. Өзінің немесе басқа адамдардың адамды пайдалану мақсатында берген және алған адамдардың іс-әрекеттері ҚК-тің 128-бабының тиісті бөлігі бойынша, сондай-ақ адамдар тобының алдын ала сөз байласу белгісі бойынша саралауға жатады (ҚР ЖС 29.12.2012 ж. нормативтік қаулысының 7-тармағы).

Адамды кейін пайдалану мақсатымен жасыру деп жәбірленушіні құқық қорғау органдарынан, туыстары мен басқа адамдардан жасыруды түсінген жөн (мысалы, арнайы үй-жайларға жасыру, қандай аумаққа болса да шығуына мүмкіндік бермеу, жәбірленушінің жеке өзіне немесе психикалық белсенділігінің төмендеуіне дәрі-дәрмек арқылы ықпал ету). Жасыру жәбірленушінің өзін жасырумен қатар оны табуды қиындататын өзге де іс-әрекеттерден (құжаттарын, сыртқы бейнесін өзгерту және тағы басқалар) байқалады (ҚР ЖС 29.12.2012 ж. нормативтік қаулысының 8-тармағы).

Өзінің немесе басқа адамдардың адамды пайдалану мақсатында берген және алған адамдардың іс-әрекеттері ҚК-тің 128-бабының тиісті бөлігі бойынша, сондай-ақ адамдар тобының алдын ала сөз байласу белгісі бойынша саралауға жатады (ҚР ЖС 29.12.2012 ж. нормативтік қаулысының 7-тармағы).

Адамды қанау мақсатында басқа да әрекеттерге бару деп қандай да бір пайда табу мақсатымен адамның зияткерлік және физикалық еңбегін пайдалануды айту керек.

Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 406-бабына (25-тарау) сәйкес, Сатып алу-сату шарты бойынша бір тарап (сатушы) мүлікті (тауарды) екінші тараптың (сатып алушының) меншігіне, шаруашылық жүргізуіне немесе жедел басқаруына беруге міндеттенеді, ал сатып алушы бұл мүлікті (тауарды) қабылдауға және ол үшін белгілі бір ақша сомасын (бағасын) төлеуге міндеттенеді. Осы анықтамаға қарасақ, сатып алу-сату актісіне кемінде екі субъект қатысады.

Шын мәнінде, сатып алу-сатудың қылмыстық-құқықтық санат ретінде белгілі нышандары, қылмыс субъектісі белгілеріне сай кемінде екі адамның болуы, олардың әрекеттерінің өзара келісілуі мен тұтастығы, пиғылдарының бірдейлігі сияқты сипаттары болуы тиіс.

Олай болмаған жағдайда, мәмілеге қатысушылардың бірінің қылмыстық-құқықтық мәні болмаса: «субъектілердің» бірі өз әрекетін дұрыс пайымдамаса, екіншісінің ырқына бағынбаса, сатып алу-сату дерегі туралы сөз қозғауға болмайды.

Мысалы, кінәлі баланы өз әрекетінің сипаты мен салдарына жауап бере алмайтын халдегі анадан «сатып алса», бұл әрекетті қылмыстық заң тұрғысынан, біздіңше, адам саудасы емес, адамды ұрлау деп бағалауға болар еді. Бұл жерде жағдайды адамның ерік-санасына қарай бағалау керек.

Дегенмен, жәбірленушіні меншік зат ретінде пайдаланғысы келген кінәлілер пиғылының бірлігіне, сондай-ақ, сатушы мен сатып алушының ерік-санасына қарамастан, адамды сатып алу, сату кінәліні адам саудасы үшін қылмыстық жауапкершілікке тартуға жеткілікті негіз болуы тиіс. Және бұл жерде аяқталған қылмыс ретінде мұндай мәміленің нәтижесі (жасалуы) емес, адам саудасына бағытталған сатып алу мен сату әрекеттері қарастырылуы керек.

Адамды сатып алу-сату, ҚР-ның қолданыстағы Қылмыстық кодексі бойынша, қылмысқа қатысушы кемінде екі субъектінің ерікті-саналы әрекеті болып табылады.

Бұл проблеманы шешудің бірден-бір жолы Қазақстан Республикасы ҚК-нің 128-бабы 1-бөлімінің диспозициясы мәтініне өзгерту енгізу қажет және ондағы «сатып алу-сату» тіркесіндегі дефисті үтірге ауыстырып, «сатып алу, сату» деп оқыған дұрыс.

Солай болса, адам саудасы қылмысына қатысушылардың әрқайсысының әрекеті жеке сипатталып, «сатып алу» және «сату» деп айқындалады.

Адамға қатысты сатып алу-сату немесе өзге де мәмілелер жасасуды адам басқа адамдарға берілген сәттен бастап аяқталған қылмыс деп есептеген жөн. Бұл ретте адамды сатқаны немесе өзге де мәмілелерді жасасқаны үшін сыйақы алу уақыты маңызды емес (ҚР ЖС 29.12.2012 ж. нормативтік қаулысының 4-тармағы).

Адам саудасы үшін жауапкершілікті қылмыстық-құқықтық реттеуді жетілдіру мақсатында Қазақстан Республикасы ҚК 128-бабының 1-бөліміндегі «сатып алу-сату» тіркесін «сатып алу, сату» деп өзгертуді ұсынамыз. Бұл адам саудасында сатып алуға кінәлі мен сатуға кінәлінің әрекеттерін жеке бағалауға мүмкіндік береді.

Осыған орай, Қазақстан Республикасы ҚК-нің 128-бабының 1-тармағы мынадай редакцияда оқылуы тиіс: «Адамды сатып алу, сату немесе оған қатысты өзге де мәмілелер жасасу, сол сияқты оны қанау не азғырып көндіру, тасымалдау, беру, жасыру, алу, сондай-ақ қанау мақсатында өзге де іс-әрекеттер жасау — мүлкі тәркіленіп, үш жылдан бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады».

Бұлайша тұжырымдау адам саудасының мақсаттарын қарастырмайды. Бұл анықтау адамды сатуға немесе сатып алуға кінәлілерді оларды қандай мақсатқа пайдаланатынына қарамастан жауапкершілікке тартуға мүмкіндік береді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. См., напр.: Естифеева Е. В. Теоретические проблемы уголовно-правовой ответственности за торговлю людьми: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Саратов, 2002; Буряк М. Ю. Торговля людьми и борьба с ней: криминологические и уголовно-правовые аспекты: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Владивосток, 2005; Громов С. В. Уголовно-правовая характеристика торговли людьми и использования рабского труда: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — М., 2006 и др.

2. URL: elenamizulina.ru.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются некоторые вопросы определения понятия торговли людьми через призму уголовного и гражданского законодательства раскрываются ее основные признаки.

RESUME

The article considers some issues and definitions of the concept of human trafficking. Also, features and aspects of human trafficking are revealed through the prism of criminal and civil codes.

Искакова Б. Е., научный сотрудник центра по исследованию проблем расследования преступлений НИИ, магистр юридических наук, майор полиции
(Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, Республика Казахстан)

Актуальные проблемы противодействия вербовке в экстремистские и террористические организации

Аннотация. В статье на основе анализа деятельности экстремистских и террористических групп раскрывается порядок привлечения и характерные методы, применяемые вербовщиками для вовлечения через Интернет-ресурсы новых членов в противоправную деятельность. На территории Республики Казахстан вербовка в экстремистские и террористические организации осуществляется различными методами. Один из распространенных в последнее время — через социальные сети. В силу трансграничного характера Интернета противодействие его использованию в террористических целях является проблемой, решение которой требует совместных усилий государства, бизнеса и общественных организаций.

Ключевые слова: экстремизм, терроризм, вербовка, мотивация, этапы вовлечения, противоправная деятельность, Интернет, религия.

На современном этапе развития реальной опасностью и угрозой для нашего общества стал экстремизм во всех его проявлениях. Главой нашего государства Н. А. Назарбаевым утверждена Государственная программа по противодействию религиозному экстремизму и терроризму в Республике Казахстан на 2013–2017 гг. Главная цель программы — обеспечение безопасности человека, общества и государства посредством предупреждения проявлений религиозного экстремизма и предотвращения угроз терроризма [1].

Как показывает анализ практической деятельности правоохранительных органов, на территории Республики Казахстан вербовка в экстремистские и террористические организации осуществляется различными методами. Один из распространенных в последнее время — через социальные сети. В силу трансграничного характера Интернета противодействие его использованию в террористических целях является проблемой, решение которой требует совместных усилий государства, бизнеса и общественных организаций [2].

Вербовка в сетевых сообществах — это специальная система по выявлению и привлечению интересующихся субъектов к активной поддержке взглядов и действий экстремистских организаций. На первом этапе зашедшего на сайт втягивают в дискуссию, независимо от того, как он относится к взглядам руководителя сайта. Данные действия дают вербовщикам возможность увеличить уровень общения. В итоге после проведения многоэтапных «вербовочных» проверок готовый кандидат направляется на другой чат для налаживания контакта с участниками экстремистской организации и участия в их деятельности.

Разработчики таких сайтов, прививая интернет-пользователям экстремистские убеждения, предлагают различную практическую информацию. К примеру, как надо себя вести в обществе, т. е. социальной среде, а также с сотрудниками правоохранительных органов, для того чтобы участвовать в «джихаде», каким образом можно дойти до зон конфликта на этно-религиозной почве, либо с целью совершения террористического акта, как изготовить взрывное устройство.

Вне зависимости от применяемых методов и технологий действия вербовщиков могут быть подразделены на три блока.

1. После установления контакта в сети с потенциальным кандидатом собирается информация о нем, подбираются организационно-тактические методики вовлечения его в деятельность организации.

2. В процессе «вербовки» проводятся проверки «надежности» кандидата, его также привлекают к выполнению отдельных акций.

3. Удержание кандидата в организации путем применения различных способов психологического и физического воздействия.

Не вдаваясь в детали каждого из этапов, принципиально показать последующее: втягивание и вовлечение новых субъектов в работу по своим механизмам полностью совпадает с технологиями вербовки в группировки и секты. Вовлечение базируется на деструктивных психотехниках, вербовка в экстремистскую деятельность представляет собой научно-техническую цепочку воздействия на разум человека. К примеру, вовлечение новых представителей в религиозные секты почти всегда считается начальным этапом «вербовки» в экстремистскую деятельность.

Из значительного ряда мотиваций к вступлению в контакт кандидата с членом экстремистской и террористической организации к наиболее часто применяемым следует отнести:

- необходимость в преобладании, связанную с неиспользованной возможностью занять позицию руководителя в собственной общественной среде;
- необходимость во внутреннем комфорте (сохранности);
- необходимость в подтверждении своей позиции;
- необходимость в сострадании и осознании;
- необходимость при поддержке организации преодолевать натиск и давление со стороны иных лиц (физическое, финансовое, политическое), стремление к совместной работе в разрешении «глобальных» и «масштабных» проблем, стоящих перед обществом. Точность мотиваций зависит от психических параметров личности и конкретных ситуаций.

Зачастую для привлечения внимания сочувствующих экстремистские группировки в своей идеологической деятельности используют псевдорелигиозные мотивации и лозунги. Результатом такой работы является вовлечение новых рекрутов. Как следует из материалов уголовного дела, житель г. Темиртау Карагандинской области гр-н Х. (духовное имя «Мустафа»), первоначально исповедовавший традиционный ислам, в 2013 г. стал приверженцем радикального течения экстремистского и террористического толка. Среди горожан он вместе с гр-ном Ж. начал пропагандировать идеи радикального ислама с показом видеороликов, содержащих акты терроризма и призывы к участию в вооруженном «джихаде». Указанные лица были осуждены за пропаганду терроризма, вербовку граждан в ряды террористической организации и разжигание религиозной розни [3].

Также в г. Атырау осуждены два местных жителя, занимавшиеся поиском рекрутов для международных террористических организаций. 45-летний гр-н А. исповедовал ислам радикального направления, призывающий совершить «джихад» — вести войну против «неверных». Ещё в 2007 году он приобщил к этой идеологии своего знакомого гр-на Р. Вместе они решили заняться поиском рекрутов, «обрабатывать» их религиозными проповедями, демонстрировать видео о войне в Сирии, Ираке, о вооружённых формированиях на Северном Кавказе. Мужчина под псевдонимом К. привлёк внимание указанных вербовщиков в начале 2015 г., когда обратился к ним за финансовой помощью. Они предложили ему вступить в ряды боевиков «Исламского государства», обещая хорошее вознаграждение. Тот согласился, и вербовщик сообщил, что скоро отправит его с группой других добровольцев в Дагестан на двухмесячные курсы военной подготовки с последующей отправкой на войну в Сирию [4].

Чтобы включить кандидата в состав группы незаконных вооруженных организаций с религиозной мотивацией, проводится идеологическая обработка, при этом акцент делается на внедрение в их сознание идеи самопожертвования.

Вместе с тем в сознание «вербуемого» кандидата внедряется чувство его принадлежности к закрытому кругу, которое призвано поменять ход ситуации устремляющемуся к достижению и выполнению «богоугодной и благородной цели». При этом всегда прививается представление обязательного, беспрекословного повиновения возглавляющему группу «эмиру». Итогом указанной «обработки» становится появление террориста-смертника, готового, например, подорвать себя в толпе людей, применяя различные террористические действия. Необходимо указать, что эмиссарами экстремистских организаций всегда изучаются различные личностные, социальные, психологические и другие качества условий жизни отдельно

взятого индивида, который в связи с определенными обстоятельствами стал «мишенью» вербовщика.

Случайных лиц в рядах вербуемых нет. Как показывает практика, большинство экстремистских и террористических организаций работает путем использования готовых, наработанных связей членов групп с людьми, вступающими с ними в разные отношения. Приход «новобранцев» поддерживается разнообразием дружественных, родственных, идейных, религиозных взаимосвязей между членами организаций и обычными гражданами. Во многом вовлечение в экстремистскую группировку происходит через применение «вербовщиками» не столько идеологии и религиозных взглядов, сколько именно дружественно-родственных отношений. Большую роль играет и лидер экстремистских организаций, групп среди радикально настроенных кругов.

В заключение отметим, что идеологами экстремизма используется хорошо спланированная и успешно меняющаяся методика пропагандистской деятельности. Так как речь идет о внедрении через интернет-связи в сознание людей конкретных идеологических направлений, покончить с экстремистской и террористической пропагандой одними лишь репрессивными мерами не представляется возможным. Религиозно-возрожденческому мировоззрению и убеждению должна быть противопоставлена другая идеология. Полагаем, что планомерная и систематическая совместная работа правительств, международных организаций и гражданского общества в указанном направлении обеспечит эффективную профилактику проявлений терроризма и экстремизма, стабильность в межнациональных и межрелигиозных отношениях и будет способствовать дальнейшему их позитивному развитию.

Список использованной литературы:

1. Указ Президента Республики Казахстан «О Государственной программе по противодействию религиозному экстремизму и терроризму в Республике Казахстан на 2013-2017 годы» от 24 сентября 2013 г. № 648 // Казахстанская правда. 2013. 2 окт.
2. Терроризм и Интернет: Мат-лы междунаrod. науч.-практ. конф. Электронный ресурс: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35894839#pos=0;0.
3. Электронный ресурс: https://forbes.kz/news/2016/05/13/newsid_111746
4. Электронный ресурс: <https://informburo.kz/novosti/za-verbovku-rekrutov-v-ryady-igilosudili-dvuh-zhiteley-atyrau.html>

ТҮЙІН

Мақалада экстремистік және террористік топтардың қызметін талдаудың негізінде, Интернет-ресурстар арқылы жаңа мүшелерді заңсыз әрекеттерге тарту үшін жасақтаушылар пайдаланатын тартудың әдістері және сипаттау тәртібі қарастырылады.

RESUME

In the article, based on the analysis of the activities of extremist and terrorist groups, the order of attraction and the characteristic methods used by recruiters to involve the resources of new members via the Internet in illegal activities are singled out.

УДК 378

Козлова С. Ю., старший преподаватель-методист Института послевузовского образования, подполковник полиции

(Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, Республика Казахстан)

Патриотическое воспитание молодежи

Аннотация. В статье патриотическое воспитание рассматривается как необходимая часть государственной идеологии, способствующей оздоровлению казахстанского общества.

ва. Причем патриотическое воспитание в уверенно развивающемся государстве не следует оценивать только как творческий процесс. Это еще и борьба за молодежь, будущее страны, борьба против таких негативных явлений, как вынужденная миграция, рост преступности, наркомании, алкоголизма и экстремистских настроений. И от того, насколько мы сегодня зложим основные принципы любви к нашей Родине — суверенному Казахстану, настолько завтра будущие поколения воплотят в реальность наши мечты и надежды.

Ключевые слова: патриот, воспитание, молодежь, Родина, национальная идеология.

Быть патриотом своей страны — всегда большая честь для любого человека, имеющего гордость и собственное достоинство. Но патриотами не рождаются, ими становятся. Причем патриотическое воспитание в уверенно развивающемся государстве не следует оценивать только как творческий процесс. Это еще и борьба за молодежь, будущее страны, борьба против таких негативных явлений, как вынужденная миграция, рост преступности, наркомании, алкоголизма и экстремистских настроений.

Казахстан, государство с полиэтничной и поликонфессиональной общественной структурой, стремится к созданию единой идеологии, основанной на патриотизме, любви к своей Родине. Это сложная задача, требующая последовательности, целостности и сохранения единства и общественного согласия. *Патриотическое воспитание молодежи — это часть государственной молодежной политики страны, цель которой — формирование у граждан высокого патриотического сознания, чувства гордости за свою страну, воспитание готовности к выполнению гражданского долга и конституционных обязанностей по защите интересов Родины, посредством целенаправленного развития системы патриотического воспитания.*

Основным приоритетом национальной идеологии Казахстана, на наш взгляд, является способность государственной власти проводить политику реализации главной стратегической конституционной задачи — утверждать себя демократическим, светским, правовым и социальным государством, высшими ценностями которого являются человек, его жизнь права и свободы. И от того, насколько мы сегодня зложим основные принципы любви к нашей Родине — суверенному Казахстану, настолько завтра будущие поколения воплотят в реальность наши мечты и надежды.

Построение демократического общества невозможно без нравственного и духовного развития молодежи, формирования у молодого поколения казахстанцев таких качеств, как патриотизм, профессионализм, ответственность, освоения им социокультурного опыта прошлых поколений, достижений мировой цивилизации. Реализация этих целей предполагает активное привлечение молодежи к непосредственному участию в формировании и реализации политики, касающейся общества в целом.

Новый импульс совершенствованию государственной молодежной политики дала речь Президента РК Н. А. Назарбаева на XIX сессии Ассамблеи народа Казахстана. Вопросы, поднятые в ней, нашли дальнейшее развитие в программной статье «Социальная модернизация Казахстана: Двадцать шагов к Обществу Всеобщего Труда» и в интерактивной лекции «Казахстан на пути к обществу знаний» в Назарбаев-университете. Подчеркивая значение молодого поколения для будущего страны, Н. А. Назарбаев особое внимание обратил на модернизацию образования, создание эффективной системы адаптации молодых казахстанцев к самостоятельной жизни, инициативному труду, на разработку правовых норм о гарантиях трудоустройства и социальном пакете для молодых специалистов, порядке организации молодежной практики [1].

Рост ценности и престижа образования, востребованность специалистов определяют сложность и ответственность деятельности современного педагога. Быть педагогом — это великое дело, приходиться к этой профессии следует по зову сердца. Ахмет Байтурсинов говорил: «Душа школы — это учитель. Каков учитель, такова и школа. То есть, если учитель образован, то и дети получают много знаний. И поэтому школе нужен, в первую очередь, образованный, имеющий представление о педагогике и методике, хорошо подающий учебный материал учитель» [2].

«Еще в 1943 году Уинстон Черчилль говорил, что империями будущего будут империи ума», — подчеркивает Н. А. Назарбаев [3]. Актуальность этих слов сегодня только усиливается и относится ко всем ступеням образования в Казахстане. Разноуровневость в системе образования формирует правильное направление в формировании личности. На основе принципов глобализации, тесно взаимосвязанных с наукой, системой образования и инновацией обеспечиваются высокая компетентность, квалифицированность [4]. Интеллектуальное общество намного более конкурентоспособно, чем любое другое известное нам общество. Образование является центром интеллектуального общества, а высшая школа несет ответственность за формирование интеллектуальной нации и дальнейшее инновационное развитие страны [5].

Мировой опыт показывает, что для экономического подъема наряду с инвестициями в физический капитал необходимы крупномасштабные инвестиции в образование, здоровье, культуру общества. Человек, его потенциал в XXI в. становятся главной движущей силой развития экономики, концентрированным выражением национального и государственного могущества. Интеллектуальная нация — это здоровая нация с высоким генетическим потенциалом. Поэтому все инвестиции в человека, его интеллект и здоровье — физическое и духовное — становятся заранее выгодными для государства и общества.

«... Народы не конкурируют только товарами и услугами, но также конкурируют своими социальными ценностями и системой образования... В современной экономике основная нагрузка приходится не на товары и услуги, а на интеллектуальный потенциал» [6].

Необходимо создание новой системы пропаганды национальной идеологии, стимулирования развития национальных культур, языков, обычаев и традиций, воспитания национального патриотизма на примере исторического сознания казахского и других этносов, проживающих на территории Казахстана. Такая идеология будет способствовать решению проблем укрепления политической независимости Казахстана, этнополитической и этнокультурной общности казахстанцев, нравственного, физического и экологического оздоровления населения. Она активно выступает против шовинизма, сепаратизма, национализма, проявлений трайбализма и национальной замкнутости. Важно, чтобы именно государственная идеология стала оздоравливающей духовной силой во всех сферах жизни казахстанского общества.

Список использованной литературы:

1. Назарбаев Н. А. Казахстанская правда. 28 апреля. 10 июля и 6 сентября 2012.
2. [Электронный ресурс] <http://ifreestore.net>
3. Назарбаев Н. А. Казахстан в посткризисном мире: интеллектуальный прорыв в будущее: Лекция в КазНУ им. аль-Фараби. Алматы, 13 октября 2009 г. // URL: <http://www.kaznu.kz>.
4. Сейсенбаева Ж. А. Научное обоснование основных факторов формирования интеллектуальной нации в условиях высшей школы Республики Казахстан // Современные проблемы науки и образования. — 2012. — № 5. — URL: www.science-education.ru/105-7242 (дата обращения: 09.04.2013).
5. Нуриев М. А., Сейсенбаева Ж. А., Мырзаханова И. А., Садыкова А. Е. Теоретические основы формирования интеллектуальной нации в условиях высшей школы как условие инновационного развития РК // Фундаментальные исследования. — 2013. — № 4 (ч. 2). — С. 443-447; — URL: www.rae.ru/fs/?Section=content&op=.
6. Назарбаев Н. А. К экономике знаний через инновации и образование: Лекция в Евразийском Национальном Университете им. Л. Н. Гумилева, Астана, 26 мая 2006 г. // URL: <http://www.akorda.kz>.

Түйін

Мақалада патриоттық тәрбие қазақстандық қоғамның барлық саласында рухани жанғыруға түрткі болатын мемлекеттік идеологияның кжетті бөлігі ретінде қарастырылады.

RESUME

The article patriotic education is considered as a necessary part of the state ideology promoting healing of spiritual power in all spheres of life of Kazakhstan society.

УДК 343.34

Коцегулов Б. Б., доцент кафедры уголовного права и криминологии, кандидат юридических наук, подполковник полиции
(Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, Республика Казахстан)

Объективные признаки прохождения террористической или экстремистской подготовки

Аннотация. В статье на основе действующего законодательства Республики Казахстан рассматриваются вопросы определения объективных признаков прохождения террористической или экстремистской подготовки. Республика Казахстан, вступив в мировое сообщество, с первых лет своей независимости стала приводить национальное законодательство в соответствие с международными нормами, требованиями современности с учетом национальных особенностей.

Ключевые слова: терроризм, экстремизм, обучение, объективные признаки, уголовный кодекс, преступление.

Ни один из видов преступлений против личности, общества, человечества в целом, за исключением военной агрессии, не имеет сегодня «столь устрашающей динамики распространения, столь сложной психо-функциональной (деятельности) структуры формирования акта преступного деяния, как экстремизм и терроризм» [1, 52].

Понятие терроризма, образованное от французского «*terreur*» (страх), впервые было определено в Словаре Французской академии 1798 г. как система или режим террора в стране или система управления, основанная на страхе [2, 15]. Слово «экстремизм» происходит от латинского «*extremus*» — «крайний». В политическом смысле это понятие впервые в своих работах стал употреблять французский просветитель Ш. Монтескье, вкладывая в него негативное значение. В период Великой Французской революции его впервые применили журналисты для обозначения крайне левых и крайне правых политических сил («*extrémité gauche*», «*extrémité droite*»).

Термин «экстремизм» как таковой появился в 1838 г. в многотомном философском словаре немецкого философа В. Трауготта Круга: «Экстремистами являются те, которые не хотят признавать середину и находят удовольствие в крайностях. Но обычно их называют ультра» [3].

Одним из приоритетных направлений в мировом сообществе является приведение национального законодательства о борьбе с терроризмом в соответствие с международными нормами. Республика Казахстан, вступив в мировое сообщество, с первых лет своей независимости стала приводить национальное законодательство в соответствие с международными нормами, требованиями современности с учетом национальных особенностей.

Правовую основу деятельности по борьбе с терроризмом и экстремизмом, определяющую правовые и организационные основы, порядок деятельности государственных органов и организаций независимо от форм собственности, а также права, обязанности и гарантии граждан в связи с осуществлением борьбы с терроризмом и экстремизмом, составляют Закон Республики Казахстан «О противодействии терроризму» от 13 июля 1999 г. [4] и Закон Республики Казахстан «О противодействии экстремизму» от 18 февраля 2005 г. [5].

В Республике Казахстан ответственность за прохождение террористической или экстремистской подготовки впервые была введена в Уголовный кодекс Республики Казахстан от 16 июля 1997 г. Законом Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некото-

рые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам деятельности органов внутренних дел» от 23 апреля 2014 г. [6]. Включение данной статьи в уголовный закон было обусловлено тем, что в последнее время наметилась тенденция выезда казахстанских граждан за рубеж с целью обучения навыкам террористической и экстремистской деятельности. Такие лица впоследствии могут быть организаторами или участвовать в террористических актах или иных видах террористической или экстремистской деятельности.

Ответственность за террористические преступления в Уголовном кодексе Республики Казахстан от 3 июля 2014 г. предусмотрена в 15 нормах, за экстремистские преступления — в 12 нормах. В соответствии с ч. 30 ст. 3 УК РК террористическими преступлениями — деяниями — следует считать номы, предусмотренные ст. ст. 170, 171, 173, 177, 178, 184, 255-261, 269 и 270 [7]. В соответствии с ч. 39 ст. 3 УК РК под экстремистскими преступлениями понимают деяния, предусмотренные ст. ст. 174, 179, 180-182, 184, 258-260, 267, 404 (чч. 2, 3) и 405 настоящего Кодекса.

Попытаемся в аспекте существующей проблемы рассмотреть объективные признаки ст. 260 УК РК «Прохождение террористической или экстремистской подготовки». Общественная опасность указанного преступления заключается в том, что оно представляет угрозу для безопасности общества, возникает угроза совершения актов терроризма, создается опасность гибели людей, причинения значительного имущественного ущерба либо наступления иных общественно опасных последствий.

Объектом данного преступления является общественная безопасность [8]. Общественная безопасность — вид национальной безопасности. В соответствии со ст. 4 Закона Республики Казахстан от 6 января 2012 г. № 527-IV «О национальной безопасности Республики Казахстан» общественная безопасность — это состояние защищенности жизни, здоровья и благополучия граждан, духовно-нравственных ценностей казахстанского общества и системы социального обеспечения от реальных и потенциальных угроз, при котором обеспечивается целостность общества и его стабильность [9].

Объективная сторона данного преступления выражается в действии, т. е. в прохождении террористической или экстремистской подготовки, в том числе за пределами Республики Казахстан, подготовки, заведомо для обучающегося направленной на приобретение умений и навыков совершения террористического или экстремистского преступления.

По мнению С. М. Рахметова, И. И. Рогова, подготовкой следует считать приобретение обучающимся навыков, необходимых для занятий террористической или экстремистской деятельностью. Обучение лиц может включать различные этапы: а) прохождение первичной военной подготовки и усиленное «промывание мозгов», идеологический инструктаж; б) прохождение разведкурсов; в) прохождение полного курса теоретической или экстремистской подготовки (включая изготовление взрывчатых устройств и технику убийства) [10, 461].

И. Ш. Борчашвили под подготовкой понимает приобретение знаний, практических умений и навыков в ходе занятий по физической и психологической подготовке, при изучении способов совершения террористических или экстремистских преступлений, правил обращения с оружием, взрывными устройствами, взрывчатыми, отравляющими веществами, а также иными веществами и предметами, представляющими опасность для окружающих.

Под террористической и экстремистской подготовкой понимается совершение любых действий, направленных на приобретение знаний, навыков, опыта в процессе учебы и практической деятельности, в том числе за пределами Республики Казахстан, в целях осуществления террористического или экстремистского преступления [7].

Термин «заведомость» означает однозначную осведомленность о направленности подготовки для совершения террористического или экстремистского преступления.

Список использованной литературы:

1. Шалабаев Ж. А. Международный терроризм и экстремизм: Учеб. пос. — Караганда, 2010.

2. Словарь Французской академии. Дополнение: Пер. с франц. А. Я. Бузун. — М., 2002.
3. Цит. по: Плотичкина Н. В. Экстремизм vs демократия в научных исследованиях германских политологов // [Электронный ресурс] <http://www.politex.info/content/view/513/30>
4. Закон Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам деятельности органов внутренних дел» от 23 апреля 2014 г. // <https://online.zakon.kz/>
5. Закон Республики Казахстан «О противодействии терроризму» от 13 июля 1999 г. № 416 // <https://online.zakon.kz/>
6. Закон Республики Казахстан «О противодействии экстремизму» от 18 февраля 2005 г. № 31-III // <https://online.zakon.kz/>
7. Закон Республики Казахстан «О противодействии терроризму» от 13 июля 1999 г. № 416 // <https://online.zakon.kz/>
8. Борчашвили И. Ш. Комментарий к Уголовному кодексу Республики Казахстан. Особенная часть. Т. 2. — Алматы, 2015.
9. Закон Республики Казахстан «О национальной безопасности Республики Казахстан» от 6 января 2012 г. № 527-IV // <https://online.zakon.kz/>
10. Комментарий к Уголовному кодексу Республики Казахстан. — Алматы, 2016.

Түйін

Мақалада Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасы негізінде террористік немесе экстремистік тренингтен өтудің объективті белгілерін анықтау мәселелерін қарастырады.

RESUME

In the article the author examines the issues of determining objective signs of the passage of terrorist or extremist training on the basis of the current legislation of the Republic of Kazakhstan.

УДК 323.28+327

Курентаев А. Х., магистрант;

Ынтықбаев М. К., кандидат юридических наук, профессор

(Центрально-Казахстанская академия, г. Караганда, Республика Казахстан)

Особенности отбывания наказания в виде лишения свободы осужденными женщинами

Аннотация: В статье рассматривается современная преступность женщин, которая характеризуется новыми особенностями и качествами — повышенной жестокостью, агрессивной направленностью, продуманностью преступных действий. Интенсивный рост женской преступности происходит на фоне наращивания таких маргинальных явлений, как пьянство, наркомания, проституция, торговля людьми, что необходимо учитывать при проведении воспитательной работы во время отбывания наказания.

Ключевые слова: современная преступность, жестокость, агрессивность, отбывание наказания.

Республика Казахстан уважает и охраняет права, свободы и законные интересы осужденных, обеспечивает законность применения средств их исправления, правовую защиту и личную безопасность осужденных при исполнении наказаний [1]. Поэтому представляется необходимым исследование общей теории правового положения осужденных и социально-юридической природы их прав и обязанностей.

Особое внимание, на наш взгляд, следует уделить исследованию правового положения осужденных к лишению свободы женщин. Это объясняется целым рядом причин. Современная преступность женщин характеризуется новыми особенностями и качествами — повышенной жестокостью, агрессивной направленностью, насильственными средствами решения

конфликтных ситуаций, хорошей подготовкой, продуманностью преступных действий, привлечением к преступлениям своих детей, сожителей, совершением групповых преступлений, высоким уровнем рецидивных преступлений, снижением возраста осужденных. Интенсивный рост женской преступности происходит на фоне наращивания таких маргинальных явлений, как пьянство, наркомания, проституция, торговля людьми, что необходимо учитывать при проведении воспитательной работы во время отбывания наказания. Женщины отбывают наказание в исправительных колониях минимального уровня безопасности с общими или облегченными условиями содержания, колониях среднего уровня безопасности и секторах среднего уровня безопасности исправительных колоний минимального уровня безопасности с общими условиями содержания. В колонии минимального уровня безопасности с общими условиями содержания направляются женщины, осужденные к лишению свободы за преступления небольшой, средней тяжести, тяжкие и особо тяжкие преступления. В исправительные колонии этого вида также переводят женщин из воспитательной колонии по достижении 18-летнего возраста для дальнейшего отбывания наказания.

Примерно 1/4 часть в колониях составляют женщины; при этом 7 % — за умышленные тяжкие телесные повреждения, разбой и грабеж, 37 % — за кражи и хищения, 2 %; — за хулиганство, 23 %, — за преступления, связанные с незаконным оборотом наркотиков. Отметим, что традиционно на первом месте среди «женских» преступлений всегда были кражи и хищения. Особенностью женской преступности в последние годы является повышение количества преступлений, связанных с насилием [2]. Однако именно в последнее десятилетие, когда наблюдался резкий всплеск насилия, в женской преступности происходил и процесс гуманизации как при назначении, так и в процессе отбывания женщинами наказания. Эта политика, в конечном итоге, привела к абсолютному уменьшению женщин, осужденных к лишению свободы.

Наибольшее количество осужденных женщин, отбывающих наказание в виде лишения свободы, находится в возрасте от 20 до 40 лет — 38 %, до 30 лет — 33 %, от 40 до 55 лет — 20 %, свыше 55 лет — около 2 %. Если рассмотреть характеристику осужденных женщин по образовательному уровню, то она будет следующей: начальное общее образование имеют 4 % осужденных, базовое общее образование — 30 %, неоконченное высшее — 17 %, полное высшее — более 20 %. Можно утверждать, что по сравнению с прошлыми годами образовательный уровень тех, кто находится сейчас в исправительных колониях, стал значительно выше.

По семейному положению: каждая пятая женщина находилась в зарегистрированном браке, женщины в разводе или не поддерживающие семейных отношений составляют примерно 35 %, вдовы — 8 %, никогда не состоявшие в браке — 27 %, состояли в незарегистрированном браке — 16 %. Сейчас в исправительных колониях находится более 12 % женщин, имеющих детей в возрасте до 7 лет, более 14 % — до 14 лет, у 8 % женщин дети находятся в домах-интернатах, более 5 % — лишены родительских прав [3].

Из общего количества женщин, отбывающих наказание, трудоспособных — 70 %, больных алкоголизмом или наркоманией — 30 %.

Следует отметить, что во время пребывания в местах лишения свободы разрушаются семьи, теряются родственные связи, примерно 1/2 осужденных женщин совсем не имеет длительных свиданий с родными, 42 % не получают посылок и передач, даже не переписываются, 8 % не обеспечены жильем. Поэтому большое значение приобретает эффективная организация воспитательной работы в колонии. Специалистами доказано, что длительное пребывание женщин в изоляции разрушает их психику, многие из них находятся в депрессивном состоянии, замкнуты, апатичны, равнодушны к окружающим, склонны к самоубийству, другие, наоборот, становятся агрессивными, возбужденными, склонными к нарушениям режима. Во всех колониях созданы комнаты психоэмоциональной разгрузки, психологи колоний проводят психодиагностическую и коррекционную работу, применяют групповые и индивидуальные занятия, тренинги с осужденными на основании изучения их личности с помощью различных тестов, методик, привлекают их к работе самодеятельных организаций, культурно-

массовой, физкультурно-оздоровительной работе, к обучению в школах (курсах) подготовки к освобождению.

Совершение женщиной любого преступления, особенно насильственного, окружающими осуждается гораздо чаще и более строго. Соответственно, она «вытаскивается» из среды, и «клеймо преступницы» остается с ней довольно долго, иногда всю жизнь. Отсюда довольно значительные трудности и проблемы адаптации после освобождения, получения помощи женщинами, отбывшими наказание. У них образуется, так сказать, определенный вакуум, парализующий волю и сводящий на нет робкие усилия начать новую жизнь. Многие не выдерживают такого напряжения и снова попадают в места лишения свободы, а общество начинает «платить двойную цену» за новое преступление. Мировой опыт показывает, что эффективность применения жестких мер воздействия на преступность всегда непродолжительна: если первичный успех не закреплялся системой иных мер воздействия, кривая преступности снова ползла вверх.

Таким образом, особенности характеристики контингента колоний требуют взвешенного подхода к процессу исполнения уголовного наказания в отношении женщин, разработки и реализации комплексных социально-воспитательных и индивидуальных программ на основании глубокого изучения личности осужденных, учета причин и условий их антисоциальной направленности, применения эффективных корректирующих мер для исправления осужденных, предупреждении совершения ими новых преступлений как во время отбывания наказания, так и после освобождения.

Список использованной литературы:

1. Указ Президента Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в Концепцию правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 до 2020 года» от 24 августа 2009 г. // Казахстанская правда. 2009. 27 авг.

2. Ветлугин Д. А. Уголовное наказание несовершеннолетних и женщин: международные стандарты и практика их применения // Казахстанский журнал международного права. — № 1. — 2010. — С. 43

3. Миньковский М. М., Тузовский А. П. Профилактика правонарушений среди несовершеннолетних и женщин. — Киев, 1987. — С. 56.

ТҮЙІН

Мақалада қылмысты алдын алу және жауапкершілікке тартуға байланысты қысқаша сипаттама беріліп, онымен күресу және алдын алу шаралары қарастырылған.

RESUME

The actions of the SPD in the article gives a brief description, preventive measures and combating charlery.

УДК 378

Кусаинов Д. А., старший преподаватель кафедры теории и методики физической культуры и спортивной подготовки

(Карагандинский государственный университет им. Е. А. Букетова, г. Караганда, Республика Казахстан)

Структурная модель функциональной подготовленности борца

Аннотация. В работе рассматриваются вопросы подготовки борца в рамках педагогического процесса. Автор выдвигает свои задачи по подготовке и развитию физических качеств. Научно обоснованная концепция и структурирование современной системы интегральной подготовки позволяют создать идеальную модель борца с выделением необходимых для него свойств и качеств. При этом следует отметить, что у каждого спортсмена высо-

кого класса имеется индивидуальный разброс ведущих характеристик, возникающий на основе биологических и социальных различий.

Ключевые слова: физическая подготовка, спорт, спортивная деятельность, тренировочный процесс.

Научно обоснованная концепция и структурирование современной системы интегральной подготовки позволяют создать идеальную модель борца с выделением необходимых для него свойств и качеств. При этом следует отметить, что у каждого спортсмена высокого класса имеется индивидуальный разброс ведущих характеристик, возникающий на основе биологических и социальных различий. В блок основных таких характеристик входят:

- тактико-технический арсенал;
- физические качества и координационные способности;
- психические (врожденные) и характерологические (приобретенные) качества;
- весовая категория борца;
- педагогическое мастерство тренера.

С учетом того, что выявленные ведущие качества составляют базис идеальной модели борца, а сама модель является вершиной его спортивной деятельности, нами была разработана трехуровневая структурно-функциональная система интегральной подготовки борца высокой квалификации. Ее содержание включает в себя несколько общих и специализированных блоков, составляющих основу и характеризующих уровень его спортивной подготовленности. Базис этой системы — педагогическая, психическая, характерологическая, физическая, тактическая и техническая стороны подготовленности, входящие в содержание спортивной деятельности, которая совершенствуется на протяжении всей спортивной карьеры борца. Указанные стороны подготовленности образуют основную макроструктуру, состоящую из шести блоков различных способностей и качеств, которые борец реализует в учебных, тренировочных и соревновательных условиях. От уровня развития этих составляющих и их оптимального соотношения зависят рост и стабильность спортивных достижений борца [1]. Разработанная таким образом трехуровневая структурно функциональная модель интегральной подготовленности борца высокой квалификации представлена в таблице.

Трехуровневая структурно-функциональная модель интегральной подготовленности борца высокой квалификации

Макросрук-тура	Компоненты (составляющие)	Уровни подготовленности		
		1-й (учебный)	2-й (тренировочный)	3-й (соревновательный)
Стороны подготовки	Направленность			
Педагогическая		Воспитательная (методы воспитания)	Физические упражнения, пример, игра, самокритика, интеллектуальные упражнения, убеждение, критика	Физические упражнения, пример, игра, самокритика, интеллектуальные упражнения
Психическая		Эмоциональная устойчивость, сенсомоторная реакция, сенсомоторная координация, двигательная память, устойчивость внимания, логичность мышления, помехоустойчивость, творческое воображение, рас-	Эмоциональная устойчивость, сенсомоторная реакция, сенсомоторная координация, двигательная память, устойчивость внимания, помехоустойчивость, распределение внимания, долговременная	Соревнование, материальное поощрение, моральное поощрение

		пределение внимания, оперативная память, долговременная память, переключение внимания, зрительная память, кратковременная память	память, переключение внимания, зрительная память, кратковременная память	
Психологическая	Целеустремленность, трудолюбие, решительность, уверенность, самообладание, дисциплинированность, выдержка, исполнительность, инициативность и находчивость, вдумчивость, самокритичность, аккуратность	Целеустремленность, трудолюбие, решительность, уверенность, самообладание, дисциплинированность, выдержка, исполнительность, инициативность и находчивость	Целеустремленность, решительность, уверенность, самообладание, выдержка, инициативность и находчивость	Эмоциональная устойчивость, сенсомоторная реакция, сенсомоторная координация, устойчивость внимания, помехоустойчивость, распределение внимания, переключение внимания
Характерологическая	Функциональная	Скоростная выносливость, общая выносливость, скоростная сила, гибкость, спринтерская выносливость	Скоростная выносливость, общая выносливость, силовая выносливость, скоростная сила, гибкость, спринтерская выносливость, максимальная сила	
Физическая	Точность движений, быстрота реакции, координация движений, быстрота движений, частота движений	Точность движений, быстрота реакции, координация движений, частота движений, быстрота движений	Точность движений, координация движений, быстрота движений, быстрота реакции	Скоростная выносливость, силовая выносливость, скоростная сила, гибкость, максимальная сила
Координационная	Способы тактической подготовки	Опережение, повторная атака, натиск, выведение из равновесия, раскрытие, угроза, сковывание, отвлечение, маневрирование, вызов	Опережение, повторная атака, натиск, выведение из равновесия, раскрытие, угроза, сковывание, отвлечение, маневрирование, вызов	
Тактическая	Приемы борьбы	Переворот накатом, бросок прогибом из партера, бросок прогибом, бросок подворотом, бросок наклоном, комбинация	Переворот накатом, бросок прогибом из партера, бросок прогибом, бросок подворотом, бросок наклоном, комбинация	Опережение, повторная атака, натиск, выведение из равновесия, раскрытие, угроза, сковывание, отвлечение, маневрирование, вызов
Техническая	Борьба в партере,	Борьба в партере,	Борьба в партере,	Переворот нака-

	борьба в стойке, борьба на мосту	борьба в стойке, борьба на мосту	борьба в стойке, борьба на мосту	том, бросок прогибом из партера, бросок прогибом, бросок подворотом, бросок наклонном, комбинация
Положения борьбы	Прием атаки, контрприем, прием защиты	Прием атаки, контрприем, прием защиты	Прием атаки, контрприем, прием защиты	
Направленность приемов	Прием атаки, контрприем, прием защиты			

Анализ содержания таблицы свидетельствует о том, что модель интегральной подготовленности борца рассматривается в структуре и в соотношениях отдельных исследованных ее сторон на трех уровнях, активно взаимодействующих на процессы его обучения, развития и совершенствования.

Первый уровень — учебный — является показателем обучаемости и определяет ее результативность, обеспечивает комплекс знаний, умений и первичных навыков, которые реализуются в дальнейшей спортивной деятельности. Второй уровень — тренировочный — включает в себя целесообразное сочетание тренировочных и соревновательных режимов спортивной деятельности, направленных на формирование, совершенствование и закрепление двигательных навыков и умений. Третий уровень — соревновательный — состоит из интегральных характеристик всех основных сторон подготовленности борца, которые органично входят в структуру спортивной деятельности и обеспечивают быстрый и стабильный рост спортивных результатов [2].

Дальнейший анализ свидетельствует, что в левой части разработанной модели представлена макроструктура спортивной деятельности в виде соподчиненного сочетания всех основных видов под подготовки борца высокой квалификации: педагогической, психологической, физической, тактической и технической. Каждый из указанных аспектов подготовки имеет конкретную специфическую направленность, раскрывающую ее функциональные отношения с комплексом целей борца, в соответствии с которым он осуществляет свою тренировочную и соревновательную деятельность [3].

Педагогическая сторона подготовленности направлена на решение воспитательных задач, включая задачи обучения и развития с использованием методов воспитания. Психологическая подготовка реализуется в двух аспектах, имея, во-первых, психическую направленность, регулируемую психические состояния борца, и, во-вторых, характерологическую составляющую, формирующую его личностные качества.

Физическая подготовка включает в себя решение задач развития физических качеств, функциональных систем и координационных способностей.

Тактическая подготовка направлена на реализацию задач стратегической и тактической направленности, включая совершенствование способов подготовки и проведения тактико-технических действий.

Техническая подготовка обеспечивает формирование, совершенствование и реализацию приемов, технических действий, комбинаций и тактико-технических комплексов в различных положениях борьбы и с учетом направленности приемов [4].

Таким образом, в анализируемой структурно-функциональной модели интегральной подготовленности борца высокой квалификации выделяются, во-первых, вертикальные (режимные, частные) учебные, тренировочные и соревновательные подсистемы психолого-педагогической, физической и тактико-технической подготовки, позволяющие повысить эффективность учебно-тренировочного процесса в соответствии с задачами предстоящих со-

ревнований, и, во-вторых, горизонтальные (синтетические, макроструктурные) элементы модели, определяющие их содержание в различных периодах годичного тренировочного цикла с учетом сильных и слабых сторон, выявленных в структуре подготовленности борца [5].

При этом следует отметить, что каждый уровень подготовленности (учебный, тренировочный, соревновательный) представлен в разработанной модели характерными блоками, содержащими наиболее эффективные средства и параметры спортивной подготовки борца, причем внутри блока они расположены в соответствии с их значимостью (значимость указанных средств и параметров установлена на основании корректной статистической обработки обширного экспериментального материала). Расположение наиболее значимых составляющих в соответствии с определенными аспектами подготовки и с учетом их значимости — еще одна принципиально важная характеристика сформированной структурно функциональной модели интегральной подготовленности борца высокой квалификации [6].

Практическая реализация данной модели осуществляется на основе оптимального комплексного сочетания всех трех уровней подготовленности, что характерно для борцов высокой квалификации. Однако следует иметь в виду ярко выраженную индивидуальность каждого спортсмена такого класса, что проявляется в способности компенсации одних качеств другими. Эта индивидуальность характеризуется высокоустойчивой системой приемов, тактических способов их подготовки, комбинаций и тактико-технических комплексов, базирующейся на психофизиологических, функциональных, тактических, технических и анатомо-морфологических особенностях борца. Индивидуальный стиль спортивной деятельности борца высокого класса по своему содержанию уникален и практически неповторим. Он присущ только конкретному спортсмену, и целенаправленно совершенствуется под воздействием его планомерной совместной работы с тренером.

Список использованной литературы:

1. Андреев В. И. Педагогика творческого саморазвития. Инновационный курс. Кн. 2. — М., 1998 г.
2. Антропова М. В., Манке Г. Г., Кузнецова Л. М., Бородкина Г. В. Индивидуально-дифференцированное обучение // Педагогика. — 1996. — № 5. — С. 19-24.
3. Боген М. М. Обучение двигательным действиям. — М., 1985. — С. 192.
4. Должиков И. И. Учитель работает по своей системе // Физическая культура в школе. — 1993. — № 5. — С. 10-18.
5. Хрипушин Н. В. Оценивать от достигнутого к достижимому // Физическая культура в школе. — 1989. — № 4. — С. 33.
6. Худолеева О. В. Распространяя передовой педагогический опыт // Физическая культура в школе. — 1990. — № 3. — С. 19-23.

ТҮЙІН

Мақалада педагогикалық процесс аясында күреспен айналысатын спортшының дайындығы мәселесі қарастырылған. Автор физикалық қасиеттерді дамыту және дайындау бойынша өз міндеттерін алға тартады.

RESUME

The work deals with the issues of training in the pedagogical process. The author puts forward his tasks in the preparation and development of physical qualities.

А. Қ. Қалиев, қылмыстарды сотқа дейінгі тергеу кафедрасының бастығы, заң ғылымдарының кандидаты, полиция полковнигі
(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Тәжірибелік бағытта сотқа дейінгі тергеп-тексеру пәнінен сабақ беру ерекшеліктері

Аннотация. Мақалада Қазақстан Республикасының ІІМ жоғары оқу орындары ведомствосының қызметкерлерін даярлауды жетілдірудің болашағы туралы өзекті мәселелер қарастырылған, сонымен қатар олармен барлық жаңа криминалистикалық техникаларды пайдалана білу, қылмыстарды тергеудің әдістемесін және тергеу әрекеттерін жүргізудің техникалық әдістерін меңгеру болып табылады.

Түйін сөздер: сотқа дейінгі тергеп-тексеру, тәжірибелік сабақ, ішкі істер органдары, жоғары оқу орындары, тергеу, анықтау, сабақ оқыту, курсанттар, заң пәні, рөлдік ойындар, іскерлік ойындар, кәсіби маман, оқу үрдісі, өзіндік жұмыстар.

Қоғамның экономикалық, әлеуметтік тынысындағы түбегейлі өзгерістер, жаңа қылмыстық құқықтық актілердің қабылдануы, азаматтың заңды құқықтары мен мүдделерін қорғау мақсатында, құқыққа тәуелді салалар және жаңа салалардың пайда болуы және дамуы, жоғары білім беру органдарынан жаңаша кәсіби мамандарды дайындауды талап етеді. «Маманның болашақ кәсіби қызметінің пәндік және әлеуметтік мазмұнын қайта жасау» болашақ заңгердің алдағы уақытта жұмыс жасауының заманауи жағдайларына барынша жақындатылуы тиіс. Бұл тергеушінің, судьялардың, прокурордың қызметін ақпараттық-техникалық қамтамасыз ету, жаңа институттарды енгізу мен олардың жұмыс істеуі және заңнаманың өзгеруі болуы мүмкін. Сондықтан, оқу үрдісінде курсанттар жоспарлаған барлық процессуалдық әрекеттер мен тиісті процессуалдық актілерді толтыру арқылы тергеу іс-әрекетінің имитациясы түрінде сабақ жүргізілді. Алайда, оқыту әдісі — білім жүйесі сияқты, яғни кәсіби мамандарды дайындау саласында мемлекеттің әлеуметтік қажеттілігіне сәйкес болу үшін, өзгеріссіз күйде қала алмайды.

Оқу барысында жиі қолданатын іскерлік ойын — танымдық және оқыту әдісі ретінде ежелгі әрекеттердің бірі болып саналады. Дидактикалық ғылым және пәннің оқу-әдістемелік кешенін жасап шығаруды дамытудың әртүрлі кезеңдерінде оны оқу үрдісінде қолданылатын жаңа әдіске жатқызды. Кеңестік педагогикалық ғылымда іскерлік ойындар 60-шы жылдардан бастап өте белсенді түрде қолданысқа енгізіле бастады және іскерлік ойын оқытудың белсенді әдістерінің қатарына енді. 80-ші жылдары оқу үрдісінде іскерлік ойындарды қолдану заманауи оқу әдісін қолдану ретінде анықталды. Алайда, жекелеген заң пәндері бойынша тәжірибелік сабақтарды өткізу барысында іскерлік ойындарды әртүрлі нысандар мен түрлері бойынша тікелей қолдану теориялық негізделу және осы дидактикалық материалдың даму процесін едәуір ілгерілетті. Осындай жағдай іскерлік ойын процесінде оқу міндеттерінің толық кешенін шешу қабілеттілігін растайды және бұл өз кезегінде оның тиімділігін негіздейді [1].

Заң білімін жетілдірудің заманауи бағыттары білім берудің жаңа технологияларын құрумен негізделеді. Олар өздеріне бірқатар міндеттерді кіргізеді, солардың ішінде келесілерді бөлуге болады:

- оқу үрдісін технизациялау;
- халықаралық және коммуникациялық кеңістікке интеграциялау;
- курсант-заңгердің шығармашылық және жеке кәсіби қасиетін анықтауға және дамытуға мүмкіндік беретін оқытудың ақпараттық типінен белсенді әрекетті типіне акценттерді алмастыру;
- ғылым мен тәжірибенің байланысын нығайту [2].

Іскерлік ойын оқу сабақтарын ұйымдастырудың өзіндік нысаны және сол уақыттағы оқу-танымдық міндеттерді шешудің әдісі болып табылады. Бұл оқытудың белгілі бір кезеңінде курсанттардың өз білімдерін интеграциялау қабілетін қалыптастыруға, оларды құқық қорғау қызметінде жүйелі түрде қолдана білуіне, құқықтық міндеттерді творчестволық тұрғыда шеше білуіне арналған. Бұдан басқа, іскерлік ойын курсантқа оның теориялық және нормативтік материалды қаншалықты ұққаны, өзіне белгісіз ситуациялық жағдайлар кезінде құқықтық міндеттерді дұрыс анықтап, негізделген түрде шеше білуі, өз біліміндегі «көмшіліктерді» таба анықтай білуі бойынша өзін тексеруге мүмкіндік береді. Іскерлік ойын топтың барлық курсанттардың қатысуын белсендендіреді және сабаққа деген қызығушылығын арттырады [3].

1-кезең. Курсанттарды нақты бір құқық қолдану ситуациясының мазмұнымен таныстыру. Шешуге жататын міндеттерді бөлу және құқықтық актілерді (оқиға болған жерді қарауға дайындық, күдікті ретінде тану туралы қаулы және тергеу әрекеттерін жүргізуге) дайындық құжаттарын толтыру арқылы берілген ситуацияны талқылау. Осы сатыда рөлдер белгіленіп, бөлінеді. Курсанттар өз бетімен еліктеу жүргізуге жататын әрекеттің мазмұнын жоспарлауы қажет.

2-кезең. Ойынды тікелей жүргізу немесе белгілі бір тәжірибелік ситуацияның динамикалық моделін құру. Бұл кезде, оқытушы немесе курсанттар іскерлік ойын барысының үзілуін, ескерту жасауды, дұрыс шешім және жүргізу бойынша өз нұсқаларын ұсынуды болдырмаулары тиіс.

3-кезең. Атқарылған жұмысты талдаудан, келесі міндеттерді анықтаудан, тиісті құқықтық шешімдер шығару және оны құжат түрінде ресімдеуден тұрады.

Іскерлік ойынды жүргізіп отырған оқытушының тек педагогикалық білімі ғана емес, сонымен қатар оның тәжірибелік өтілі болуы қажет. Бұл курсанттарға қазіргі уақыттағы құқық қорғау органдарының қызметіне сай дұрыс бағыт беруге, іскерлік ойынды жүргізу барысында қылмыстарды тергеу кезінде кездесетін заңмен реттелмеген кейбір жағдайларды алдын ала болжауға және оның заңды шешімін табуға өз септігін тигізеді.

Іскерлік ойынға өзіндік дайындалу барысында курсанттар бірінші кезекте берілген тапсырмаға сай жұмыс атқарады, яғни оны шешу тек қана нақты бір пәннің тақырыбын оқуды ғана емес, мысалы қылмыстық істер бойынша сотқа дейінгі іс жүргізу пәні, сонымен қатар, криминалистика, қылмыстық және қылмыстық іс жүргізу құқығын міндетті түрде білу және оған қайта оралуды, заңнаманы, сондай-ақ соттық медицина, соттық психиатрия, психология және басқа да білім салаларын білуді талап етеді. Бұл кезде курсант өзінің тек қана кәсіби заң білімін ғана емес, сонымен бірге интеллектуалдық, шығармашылық қасиеттерін белсендендіруі қажет болады.

Іскерлік ойынға өз бетімен дайындалу кезінде курсанттарда құндылықтармен, тұлғаның ар-намысымен байланысты теориялық және нормативтік ережелерді түсіну үшін қосымша мотивациялар пайда болады. Бұдан басқа, оқып-үйренушілер тарапынан қалыптасатын танымдық процестерді басқару дағдылары дамиды, құқықтық пәндерді оқып-үйрену әдістемесі қалыптасады. Курсанттың өзіндік жұмысының мазмұнына сабақты ақпараттық және техникалық қамтамасыз етуді анықтау тұрғысындағы тапсырмалар кіреді.

Іскерлік ойынның басымдылығына оның заң біліміне оқыту процесі барысында заңгердің маңызды тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруға ықпал ететіндігін жатқызуға болады, себебі курсант тек қана оқытушының бағалауына ғана мүдделі болып қана қоймастан, сонымен қатар өз-өзіне баға беруіне, өз кәсіби деңгейін анықтай білуіне мүдделі болады.

Іскерлік ойын қылмыстық істер бойынша сотқа дейінгі іс жүргізуде тек академияның жалпы білім беру міндеттерін тиімді шешуді қамтамасыз етуге бағытталған секілді, сондай-ақ оқу-тәрбие ісі тұрғысында да маңызды болып табылады.

Айтылған сындар курсанттың бойында заң пәндерін оқып-үйренуге деген құлшынысын туғызуы қажет, сондай-ақ осыған ұқсас жағдайларда қандай да бір қателіктер жібермеу бойынша тиісті көмек көрсетуі тиіс.

Осылайша, іскерлік ойынды жүргізу оқытушының өзінің педагогикалық, кәсіби және әлеуметтік құзіреттілігін талап етеді. Іскерлік ойынның міндеттеріне оны өткізуге алдын ала мұқият дайындалу нәтижесі бойынша қол жеткізуге болады, ал ойын өзін-өзі реттеу қағидасы тұрғысында құрылуы тиіс. Оқытушының белсенді рөлі іскерлік ойынды бастамас бұрын міндеттерді түсіндірудің алдында, сондай-ақ ойын аяқталғаннан кейін атқарылуы тиіс.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Педагогика и психология высшей школы: Учеб. пос. — Ростов-н/Д., 2002.
2. Петрук А. И. Деловая игра как активная форма обучения в подготовке юристов // Юридическое образование и наука. — 2002. — № 2. — С. 17.
3. Анисимова Т. Н., Котонова С. А. К вопросу о профессионально важных личностных качествах юриста // Юридическое образование и наука. — 2003. — № 2. — С. 4; Маркова А. К. Психология профессионализма. — М., 1996.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены особенности проведения практических занятий для курсантов по дисциплине «Досудебное расследование преступлений».

RESUME

In the given article are considered the questions of providing of practical lessons by the teaching to cadets the discipline «Pretrial investigation of crime».

ӘОЖ 343.4

М. К. Интыкбаев, қылмыстық құқық және іс жүргізу кафедрасының профессоры, заң ғылымдарының кандидаты;

Е. М. Нұреалиев, магистрант

(Орталық-Қазақстан академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Кәмелетке толмағандардың меншікке қарсы қылмыстылығының ұғымы

Аннотация. Мақалада Қазақстан Республикасындағы кәмелетке толмағандардың меншікке қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтарының алдын алудың құқықтық сипатының ұғымы қолданыстағы қылмыстық заңнама бойынша қарастырылады. Қолданыстағы құқықтық саясат тұжырымын басшылыққа ала отырып, мемлекетте шешуін таппай отырған қылмыстылықпен күресуді жетілдіру проблемасын, оның ішінде кәмелетке толмағандардың меншікке қарсы қылмыстылығын зерттеуге арналған.

Түйін сөздер: кәмелетке толмағандардың меншікке қарсы қылмыстары, қылмыстық құқық бұзушылық, балалардың құқықтары, халықаралық құқықтың жалпыға бірдей танылған қағидаттары, алдын алу, ескерту.

«Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы Жарлығында: «Қылмыстық құқықты одан әрі дамыту, бұрынғыдай қылмыстық саясаттың қос векторлығын ескере отырып жүргізілуге тиіс. Ізгілендіру — ең бастысы, алғаш рет ауыр емес және ауырлығы орташа қылмыстар жасаған адамдарға, сондай-ақ халықтың әлеуметтік әлсіз топтары — жүкті және асырауында кәмелетке толмаған балалары бар жалғызбасты әйелдерге, кәмелетке толмағандарға, жасы ұлғайған адамдарға қатысты болуға тиіс. Сонымен қатар ауыр және аса ауыр қылмыстар жасауға кінәлі, қылмыстық қуғындаудан жасырынып жүрген адамдарға қатысты, сондай-ақ қылмыстар кәнігілігі кезінде қатал қылмыстық саясатты алдағы уақытта да жүргізу қажет», — дей келе, қазіргі таңдағы қылмыстылықтың өткір әрі әлеуметтік сипатқа ие болып отырғандығына басты назар аударды [1, 3].

Соған қоса, Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан — 2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауының «Әлеуметтік саясаттың жаңа принциптері — әлеуметтік кепілдіктер және жеке жауапкершілік» бөлімінде: «Балалар — қоғамымыздың ең әлсіз және қорғансыз бөлігі және олар құқықсыз болуға тиіс емес.

Елбасы ретінде мен әрбір сәбидің құқығы қорғалуын талап ететін боламын.

Біздің топырағымызда туған кез келген сәби — қазақстандық. Және мемлекет оны қамқорлығына алуға тиіс» [2], — деп, балалар құқығына да назар салған.

Кәмелетке толмағандар қылмысы жалпы қылмыстың құрылымында дәстүрлі орын алды және орын алып келеді. Өткен ғасырдың 1980 жылдары кәмелетке толмағандар жасаған қылмысының үлес салмағы 8–12 %-ды құраса, 1990 жылдары 16,4 %-ды, ал ХХІ ғасырдың басында шамамен 10 %-ды құраған. Қазақстан Республикасында (2010–2016 жж.) кәмелетке толмағандар қылмысы жалпы қылмыстың құрылымында негізгі массасын (68,1 %-дан 91,5 %-ға дейін) меншікке қарсы қылмыс құрайды (ұрлық, тонау, қарақшылық, бопсалау, алаяқтық, ұрлау мақсатынсыз автокөлікті немесе өзге де көлік құралдарын заңсыз иелену). Мұндай кәмелетке толмағандар қылмысының құрылымы өзге аймақтарда да басым. Соңғы он жыл ішіндегі (2010–2016 жж.) өзге аймақтарда меншікке қарсы қылмыстың үлес салмағы 78,1 %-дан 85,0 %-ға дейін өсті, ал кәмелетке толмағандардың меншікке қарсы қылмысы жалпы қазақстандық көрсеткіш бойынша жоғары. Қарағанды облысы бойынша кәмелетке толмағандардың меншікке қарсы қылмыс деңгейі 100 мың кәмелетке толмағандардың 1457,2 құрайды, бұл жалпы қазақстандық (1064,7 қылмыс), сондай-ақ аймақтық көрсеткіштен анағұрлым жоғары. Сонымен қатар, бұл қылмыс коэффициенті, «ересектердің» меншікке қарсы қылмысымен іс жүзінде тең келеді, мысалы, Қарағанды облысында (1468,4 қылмыс) сондай-ақ Қазақстан Республикасында (1449,4 қылмыс).

Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің мәліметтерінде 2010 жылы кәмелетке толмағандардың меншікке қарсы қылмыстар бойынша барлығы 2762 қылмыс жасалған, оның 17300 — ұйымдасып жасалған, барлық қылмыстардың ең көбін 7669-ын 18-20 жастағы адамдар жасаған. 2011 жылы меншікке қарсы қылмыстар бойынша барлығы 2478 қылмыс жасалған, оның 16278 — ұйымдасып жасалған, барлық қылмыстардың ең көбін 8316-ін 18-20 жастағы адамдар жасаған. 2012 жылы меншікке қарсы қылмыстар бойынша барлығы 66766 қылмыс жасалған, оның 29657 — ұйымдасып жасалған, барлық қылмыстардың ең көбін 8654-ын 18-20 жастағы адамдар жасаған. 2013 жылы меншікке қарсы қылмыстар бойынша барлығы 65612 қылмыс жасалған, оның 1426 — ұйымдасып жасалған, барлық қылмыстардың ең көбін 23946-ын 21-29 жастағы адамдар, 9132-і мас күйінде жасаған. 2014 жылы меншікке қарсы қылмыстар бойынша барлығы 70472 қылмыс жасалған, оның 8801 — ұйымдасып жасалған ұрлық, барлық қылмыстардың ең көбін 25339-ын 21-29 жастағы адамдар, 8795-і мас күйінде жасаған, оның 2157-сі оқушы. 2015 жылы меншікке қарсы қылмыстар бойынша барлығы 208907 ұрлық қылмысы жасалған, оның 1158 — ұйымдасып жасалған, барлық қылмыстардың ең көбін 22583-ін 21-29 жастағы адамдар жасаған. 2016 жылы меншікке қарсы қылмыстар бойынша барлығы 47536 ұрлық қылмысы жасалған, оның 13840 — ұйымдасып жасалған, барлық қылмыстардың ең көбін 25338-ін 21-29 жастағы адамдар, 7226 меншікке қарсы қылмыстарды мас күйінде жасалған, оның 2157-сі оқушы. 2017 жылдың 2 айында меншікке қарсы қылмыстар бойынша барлығы 72182 қылмыс жасалған, оның 1902 — ұйымдасып жасалған, барлық қылмыстардың ең көбін 4131-ін 21-29 жастағы адамдар, 1108 меншікке қарсы қылмыстарды мас күйінде жасалған, оның 3610-ы бұрын да қылмыстық құқық бұзушылықтар жасаған адамдар [3].

ХХІ ғасырдың басында кәмелетке толмағандардың меншікке қарсы қылмысының сапалық сипаты өзгергені байқалады. Жәбірленушіге физикалық және психикалық күш қолданумен байланысты өмір мен денсаулыққа жиі қауіп келтіретін, меншік иесіне елеулі материалдық залал үлесін арттыру есебінен осындай қымбат заттарды ірі қолма-қол ақша

сомасын, ұялы байланыс және коммуникация құралдары, зергерлік бұйымдарды ұрлау сияқты топтық кәмелетке толмағандардың меншікке қарсы қылмысының үлес салмағы өсуде.

Мұндай жағдай кәмелетке толмағанның қажеттілігін анықтауды және заңдылықтарды зерделеуді анықтауды туғызады және қарастырылып отырған қылмыс түрінің қолдану мақсатында ұсыныстар әзірлеу қажет. Ол бағытталған шараларды жалпы әлеуметтік-криминологиялық арнайы алдын алу тиімділігін арттыруға көмегін береді. Меншікке қарсы қылмыстың негізгі массивін кәмелет жасқа толмаған қылмыскерлер құрайтынын ескере отырып, оны алдын алудың негізгі бағыттарын жүзеге асыру жалпы кәмелетке толмағандардың барлық қылмыстарының деңгейі мен динамикасына оң әсерін тигізеді. Кәмелетке толмағандардың меншікке қарсы қылмысын алдын алу мәселесінің өзектілігі туралы жоғарыда айтылғандар диссертациялық зерттеудің тақырыбын таңдап алуға себепші болды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Президенті Н. Ә. Назарбаевтың 2009 жылғы 24 тамыздағы «Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы туралы» № 858 Жарлығы // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U090000858_.

2. Қазақстан Республикасы Президенті Н. Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан — 2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1200002050/links>.

3. Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің 2010–2017 жылдың 2 ай мәліметтері // <http://pravstat.prokurof.kz/kaz>.

РЕЗЮМЕ

В статье раскрывается понятие уголовного правонарушения несовершеннолетних против собственного имущества по законодательству Республики Казахстан.

RESUME

In this scientific article, the concept of a criminal offense by minors against their own property is revealed under the legislation of the Republic of Kazakhstan.

УДК 343.3/.7

Пенчуков Е. В., старший научный сотрудник центра по проблемам исследования и мониторинга законодательства, регламентирующего деятельность ОВД, НИИ, кандидат юридических наук, майор полиции;

Рахимбеков М. М., докторант Института послевузовского образования, магистр права, капитан полиции

(Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, Республика Казахстан)

Особенности определения понятия «публичность» при квалификации преступлений, предусмотренных статьями 174, 256 Уголовного кодекса Республики Казахстан

Аннотация. В статье отражены результаты анализа юридически значимых положений, связанных с определением понятия «публичность» при квалификации возбуждения социальной, национальной, родовой, сословной или религиозной розни (ст. 174 УК), пропаганды терроризма или публичных призывов к совершению актов терроризма (ст. 256 УК) по уголовному законодательству Республики Казахстан. Предложено авторское определение понятия «публичность» в контексте указанных уголовно-правовых норм.

Ключевые слова: терроризм, экстремизм, публичность, публичное место, возбуждение розни, пропаганда, нормативное постановление.

Публичный характер действий является обязательным признаком возбуждения социальной, национальной, родовой, расовой, сословной или религиозной розни (в тех случаях, когда деяние совершено без использования средств массовой информации или сетей телекоммуникаций, без изготовления и распространения литературы или иных носителей информации). Публичность также выступает признаком деяния в призывах к совершению акта терроризма по ст. 256 Уголовного кодекса Республики Казахстан (далее — УК). Однако понятие «публичность» действующим законодательством не определено. В этой связи при квалификации действий, связанных с возбуждением социальной, национальной, родовой, расовой, сословной или религиозной розни (ст. 174 УК), призывами к совершению акта терроризма (ст. 256 УК) зачастую возникают проблемы, связанные с установлением наличия признака «публичность».

Респонденты, опрошенные в рамках проведенного исследования (следователи ОВД, расследовавшие дела по ст. ст. 174, 256 УК), указали на то, что данный вопрос в ряде случаев возникает со стороны надзорных прокуроров, когда деяние совершено не в публичном месте либо в безлюдном месте, являющимся публичным, либо в публичном месте, но в присутствии одного человека.

В общем — широком — смысле под публичностью понимается открытость, гласность, совершение чего-либо в присутствии публики, общества [1, 541-542]. В этом смысле публичные действия совершаются открыто (т. е. без намерения скрыться от кого-либо), в публичном месте, в присутствии большого количества человек.

В правоприменительной практике при установлении факта публичности обычно возникают два основных спорных вопроса — вопрос места и вопрос количества лиц, в отношении или в присутствии которых были совершены соответствующие действия. Первый заключается в том, обязательно ли для признания публичности действий совершение их в публичном месте. Если деяние совершается в публичном месте, его всегда следует считать публичным, независимо от количества присутствующих людей. Этой позиции придерживается большинство ученых-юристов [2; 3].

Более спорным является вопрос о том, можно ли признать публичными действия, совершенные вне публичного места, но в присутствии значительного количества человек. В действующем законодательстве понятие «публичное место» не определено. Согласно распространенной в правовой доктрине позиции общественным местом является территория или пространство массового скопления и потенциального нахождения людей, открытое для их свободного посещения и перемещения [4].

Однако в практике деятельности запрещенных организаций (в том числе террористических и экстремистских) пропагандистские и агитационные мероприятия зачастую совершаются по принципу «закрытого клуба» — в закрытом от широкой публики месте, но в присутствии значительного количества людей — членов такого «закрытого клуба». В частности, по данному принципу в террористических и экстремистских организациях проводится агитационная и пропагандистская работа. Как правило, в этих целях используются жилые помещения (квартиры или частные дома).

С учетом изложенных фактов и тенденций в деятельности террористических, экстремистских организаций, высокой степени их общественной опасности считаем необходимым признавать публичными мероприятия по пропаганде и агитации в террористических и экстремистских целях, совершенные вне общественного места, но в присутствии определенного количества людей.

Вопрос о количестве лиц, необходимом для признания мероприятия публичным, также вызывает множество споров как среди ученых, так и среди практикующих юристов. На законодательном уровне такие понятия, как «массовое общественное явление», «большое или значительное количество людей», четко не определены. Существует точка зрения, согласно которой под массовостью общественных мероприятий (явлений) следует понимать взаимосвязанные (взаимообусловленные) действия или бездействие трех или более лиц [5, 41-42]. В теории уголовного права, равно как и в уголовном законодательстве, групповым явлением

признаются взаимосвязанные действия (бездействие) двух или более лиц, объединенных одной целью [6, 226-235]. Полагаем, наиболее оптимальным и обоснованным (традиционным) с уголовно-правовой точки зрения количественным признаком публичности в статьях УК, предусматривающих ответственность за террористические и экстремистские преступления, следует считать группу в количестве двух или более человек.

Таким образом, проведенное исследование позволяет сделать вывод о том, что действия при совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 174, 256 УК, следует признать публичными, если они совершены:

- в публичном месте при любом количестве человек;
- вне публичного места в присутствии двух или более людей.

В целом, с учетом высокой степени общественной опасности терроризма, экстремизма, а также специфики средств и методов, используемых террористическими и экстремистскими организациями, понятие «публичность действий» при пропаганде и агитации в террористических и экстремистских целях должно охватывать все возможные формы и способы воздействия как на общество в целом, так и на отдельные группы людей. Соответственно, подобная дифференциация (разделение) понятия «публичность» в составах террористических и экстремистских преступлений от общепринятого понятия «публичность» в политологии и социологии, на наш взгляд, является оправданной и необходимой.

Изложенные выводы и суждения в равной степени распространяются на определение понятия «публичные призывы к совершению акта терроризма» в ст. 256 УК.

Считаем, что понятие «публичность совершения действий» в составах террористических и экстремистских преступлений необходимо разъяснить на уровне нормативного постановления Верховного Суда.

Список использованной литературы:

1. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений — 4-е изд., доп. — М. 1999.
2. Бажин Д. А. К вопросу о понимании публичности в уголовном праве / Электронный ресурс [режим доступа]: <http://www.justicemaker.ru>.
3. Алмакаев Р. Н. Признак публичности в уголовном законодательстве: краткий анализ // Молодой ученый. — 2017. — № 11. — С. 335-338.
4. Электронный ресурс [режим доступа]: <http://pravstat.prokuror.kz>.
5. Абдульманов А. Уголовно-правовая борьба с массовыми беспорядками // Российская юстиция. — 1996. — № 1. — С. 43-44; Демидов Ю. Гражданские беспорядки: современность и история вопроса // Российская юстиция. — 1994. — № 12.
6. Комментарий к Уголовному кодексу Республики Казахстан / Под общ. ред. И. Ш. Борчашвили — Алматы, 2015.

ТҮЙІН

Мақалада «жариялылық» тұжырымдамасын анықтау мәселелері қарастырылған, автор осы тұжырымдамаға өз анықтамасын ұсынды.

RESUME

The article outlines the concept of «transparency», the author presented his definition of this concept.

Прокопова А. А., старший научный сотрудник центра по исследованию проблем расследования преступлений НИИ, магистр юриспруденции, майор полиции
(Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, Республика Казахстан)

**Особенности проведения допроса потерпевшего и свидетеля
в ходе расследования дел о ненадлежащем выполнении
профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим
работником (ст. 317 УК РК)**

Аннотация. Невыполнение или ненадлежащее выполнение профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником (ст. 317 УК РК) относятся к так называемым ятрогенным преступлениям. В статье рассматриваются тактические особенности допроса потерпевшего при расследовании медицинских правонарушений и освещаются некоторые тактические приемы данного следственного действия.

Ключевые слова: врач, досудебное производство, лечение, медицинские правонарушения, медицинский персонал, пациент, показания потерпевшего, расследование, допрос, тяжкий вред здоровью.

Невыполнение или ненадлежащее выполнение профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником (ст. 317 УК РК) является одним из видов ятрогенных преступлений. Под ятрогенными преступлениями понимаются умышленные или неосторожные общественно опасные деяния медицинских работников, нарушающие основные принципы и условия оказания медицинской помощи, установленные законом, совершаемые при исполнении своих профессиональных или служебных обязанностей и ставящие под угрозу здоровье или причиняющие вред жизни, здоровью и иным законным правам и интересам пациента [1].

Невыполнение или ненадлежащее выполнение профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником (ст. 317 УК РК) является наиболее распространенным видом ятрогенных преступлений, выражающихся в небрежном или недобросовестном отношении к обязанностям, а равно несоблюдение порядка или стандартов оказания медицинской помощи, повлекли по неосторожности причинение вреда здоровью человека различной степени тяжести. В Казахстане не существует официальной статистики нарушений прав пациентов, совершаемых медицинскими работниками.

Отметим, что ятрогенные преступления характеризуются высоким уровнем латентности и корпоративной сплоченностью медицинских работников. Расследование уголовных дел данной категории осложняется большим объемом заболеваний и биологических процессов, происходящих в организме пациента, а также действий медиков, фармацевтов при их исследовании и лечении. В этой связи одним из наиболее эффективных следственных действий, направленных на получение и закрепление значимой информации, является допрос. Как писал Р. С. Белкин, «для следователя показания — источник доказательств, а содержащиеся в них фактические данные — доказательства. Для подозреваемого и обвиняемого показания — средство защиты от возникшего против него подозрения или предъявленного обвинения» [2].

Допрос является наиболее сложным следственным действием при расследовании подобных преступлений, требующим от представителя органа досудебного производства, знания психологии, умения оперативно овладеть определенным объемом медицинских познаний, владения тактико-криминалистическими приемами и т. д. [3].

В целях успешного производства указанного следственного действия следователю необходимо определиться с предметом допроса, а именно: с кругом обстоятельств, которые необходимо выяснить. На предмет допроса влияет процессуальное положение допрашиваемого, в зависимости от которого следственное действие подразделяется на допрос потерпевшего, свидетеля, свидетеля, имеющего право на защиту, подозреваемого, обвиняемого.

Учитывая процессуальное положение регламентирующих производство допроса (ст. 214 УПК РК), необходимо не забывать общие условия тактики допроса. Так, активность допроса зависит от инициативы следователя, правильно применяющего тактические приемы допроса, немаловажно заранее продумать цель допроса, которая соотносится с изначально определенным предметом допроса. За объективность и полноту полученных сведений отвечает требование о невозможности следователем сокращать полученные показания, излагать их со своей позиции и навязывать их допрашиваемому.

Установление психологического контакта также является важным для качественного допроса, допрашиваемое лицо должно уважительно относиться в работе следователя, доверять ему.

Допрос имеет несколько этапов: подготовительный, рабочий, заключительный. Подготовительный этап включает в себе собирание исходных данных, тактическое обеспечение, выбор места и времени допроса, подготовку технического обеспечения. При собирании исходных данных для производства допроса по уголовным делам о невыполнении или ненадлежащем выполнении профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником следователю необходимо ознакомиться со специальной литературой и нормативной базой, получить консультации специалистов-медиков. Это позволит ориентироваться в терминологии и иметь представление о предмете разговора с допрашиваемым.

Кроме того, необходимо получить сведения о личности допрашиваемого, характеризующие его личные и профессиональные качества, это поможет выработать тактику допроса. Эффективным является также составление плана допроса, он может быть устным или письменным (произвольной формы), последний зачастую составляется при допросах, требующих выяснения большого объема обстоятельств.

Место и время допроса определяется следователем в соответствии с важностью сведений, которыми обладает допрашиваемый. На этом этапе определяется также способ вызова на допрос и его техническое обеспечение.

В ходе рабочего этапа допроса следователь в зависимости от участника уголовного судопроизводства, который подлежит допросу, придерживается выбранной тактики либо корректирует ее соответственно ситуации.

При допросе потерпевшего необходимо учитывать, что лицо зачастую находится в психотравмирующем состоянии, которое явилось следствием непрофессиональных действий медицинского либо фармацевтического работника, кроме того наличие болезненного состояния либо его ухудшение влияет на эмоциональное наполнение показаний. Это надо учитывать при выборе тактики проведения допроса, максимально деликатно относясь к состоянию потерпевшего, необходимо выяснить обстоятельства, подтверждающие элементы состава указанного преступления.

В зависимости от действий виновного лица и наступивших последствий при допросе потерпевшего можно выяснить следующие обстоятельства:

- причины и цель обращения к медицинскому работнику, фармацевту;
- действия медицинского или фармацевтического работника. Сюда можно отнести: какие назначения были даны врачом, какое лечение принимал потерпевший, будучи его пациентом; действия медицинского персонала и других специалистов;
- наличие документов (справок, выписок, анализов), подтверждающих заболевание (болезненное состояние), в случае наличия рецептов фармацевта либо других назначений врача;
- иные вопросы, относящиеся к конкретизации болезненного состояния, а также действиям медицинского либо фармацевтического работника.

Если в случае неправомерных действий медицинского либо фармацевтического работника пациент умирает, то его близкие родственники признаются потерпевшими (ч. 11 ст. 71 УК РК). В этом случае предмет допроса отличается: он состоит в получении сведений о состоянии здоровья умершего в ходе лечения, о его жалобах родственникам и действиях медицинского и фармацевтического работника, которые они могли видеть либо знать.

Допрос свидетеля по тактике имеет сходство с допросом потерпевшего. К свидетелям по данной категории дел могут относиться: родственники, друзья потерпевших, владеющие сведениями о состоянии больного; лица, находившиеся одновременно с пациентом в медицинском учреждении (соседи по палате, посетители); работники медицинского учреждения, бригада скорой помощи и т. д.

При допросе свидетеля необходимо выяснить, в каком состоянии находился потерпевший; какие жалобы звучали от потерпевшего; какие действия медицинского либо фармацевтического работника видел свидетель, в чем они выражались, и другие вопросы, которые необходимы для конкретизации действий фигурантов дела.

Следует учитывать, что потерпевший и свидетели, не относящиеся к медицинской сфере, не владеют медицинской терминологией и особенностями лечения, поэтому следователю необходимо максимально детально и полно указывать в протоколе все сведения, получаемые от допрашиваемых. Позднее при оценке доказательств следователь может воспользоваться помощью экспертов для конкретизации сведений, полученных от участников судопроизводства, в целях выяснения, какие именно действия медицинского либо фармацевтического работника описаны в допросе.

Заключительный этап допроса осуществляется по общим положениям уголовно-процессуального законодательства при соблюдении требований ст. ст. 71, 78, 209, 210, 212 УПК РК. Протокол может быть составлен как машинописным способом, так и рукописным, в случаях, если допрос потерпевшего, свидетеля осуществляется в медицинском учреждении и нет возможности воспользоваться оргтехникой.

В заключение хотелось отметить, что допрос потерпевшего и свидетелей для следователя является трудоемким процессом по причине значительного эмоционального напряжения указанных участников. Следователю необходимо ограничивать эмоциональную составляющую показаний (моральные страдания, дискомфорт) и конкретизировать воспоминания допрашиваемого на действиях виновных лиц. Придерживаясь особенностей допроса данной категории лиц, можно намного эффективнее осуществлять процесс расследования уголовных дел о ненадлежащем выполнении профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником (ст. 317 УК РК).

Список использованной литературы:

1. Хлапов А. Л. и др. Профессиональные преступления медицинских работников // Матлы всероссийск. науч.-практ. конф. / Под ред. Ю. Д. Сергеева, С. В. Ерофеева. — Иваново — Влади-мир, 2008. — С. 56.
2. Аверьянов Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика: Учебн. для вузов / Под ред. Р. С. Белкина. — М. — 2002. — С. 598
3. Пристансков В. Д. Тактические особенности проведения допросов по делам о ятрогенных преступлениях // Вестн. Санкт-Петербургск. ун-та МВД России. — 2006. — № 1. — С. 226.

ТҮЙІН

Мақалада медициналық құқық бұзушылықтарды тергеу кезінде жәбірленушіден жауап алудың тактикалық ерешеліктері қарастырылған және аталған тергеу әрекеттерінің кейбір тактикалық тәсілдері айтылған.

RESUME

This article examines the tactical characteristics of the victim's interview during the investigation and medical violations, as well as some tactical techniques of this investigative action.

Ж. Н. Сапарғалиев, қылмыстық құқық және криминология кафедрасының оқытушысы, полиция майоры

(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Есірткі заттарды пайдаланғаны үшін қылмыстық жауапкершілік

Аннотация. Мақалада есірткі заттарының заңсыз айналымы фактілері қарастырылады. Жүргізілген зерттеудің нәтижесінде автор қылмыстық құқық бұзушылықтың аталған түрі үшін жауапкершілікті қарастыратын Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне жауапкершілікті күшейтуді ұсынады. Есірткіге тәуелділіктің бастапқы профилактикасының мақсаты бұрын есірткі тұтынбаған адамдардың оны тұтынуды бастауының алдын алу болып табылады. Яғни күшжігер аурудың дамуын ескертуге ғана емес, денсаулықты сақтау не нығайту қабілеттерін қалыптастыруға бағытталады. Халықтың денсаулығына қарсы қылмыстардың аса қауіпті түрі есірткі, психотроптық, күшті әсер ететін және улы заттарды заңсыз айналымға түсіруімен байланысты іс-әрекеттер болып табылады.

Түйін сөздер: Қылмыстық кодекс, есірткі заттар, прекурсорлар, психотроптық заттар.

Мемлекет тарапынан қаншама есірткі бизнесіне қарсы іс-шаралар қолданылып жатқанмен осындай қылмыстардың санының азаятын түрі көрінбейді. Сондықтан қазіргі таңда қоғамымызда есірткілік заттарға және оның бизнесіне қарсы күрес күшейіп осындай қылмыстардың алдын алу жолдары қарастырылуда. Соның біріне қылмыстық заңнаманы ізгілендіруге бағытталған және 2015 жылғы қаңтарда күшіне енген Қылмыстық кодекстің 296-бабының 4-бөлігі немесе 296-бабының 1-бөлігі декриминализацияланды, онда өткізу мақсатынсыз есірткіні ірі көлемде заңсыз сақтағаны, тасымалдағаны үшін, қоғамдық орындарда есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді, прекурсорларды медициналық емес тұтыну жауапкершіліктері көзделген болатын. Бұл есірткіге тәуелді адамдарға репрессивтік қысымды төмендету мақсатында жасалған қадам болатын.

Бірақта осындай ізгілендірудің салдарынан нашақорлар көбейіп кетпей ме деген ой туындайды. Олар қылмыстық жаза қолданылмайтынын біле тұра одан сайын құлшына нашақорлықпен айналысуы мүмкін. Сосын әкімшілік материалдар, қылмыстық материалдарға қарағанда сапасыз жиналып, қылмыскер әкімшілік жазадан да құтылып кетуі мүмкін. Бұны әрине келешектегі статистикалық мәліметтерден білуге болады. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 12 сәуірдегі № 451 «Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2012–2016 жылдарға арналған салалық бағдарламасы туралы» қаулысында «Есірткінің заңсыз айналымын ескертуде және жолын кесуде, осы құбылыстың таралуына ықпал ететін себептер мен шарттарды жоюда әкімшілік-құқықтық құралдардың маңызды рөлі бар екені атап өтілген болатын. Есірткінің заңсыз айналымына қарсы күресті күшейту қажеттілігі осы күресте пайдаланылатын әкімшілік-құқықтық құралдарды жетілдіруді қажет етеді» деп көрсеткен [1].

Аталмыш қаулыда нашақорлықтың алдын алу, емдеу және оңалту профилактикасында да ерекше тоқталып өткен. Бағдарламаның мақсаты — Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және есірткінің заңсыз айналымына қарсы мемлекеттік және қоғамдық іс-қимылдың қалыптастырылып жатқан жүйесін жетілдіру. Нашақорлықтың алдын алу, емдеу және оңалтудың негізгі үш деңгейін бағдарламада атап көрсеткен. Олар: бастапқы, екінші және үшінші. Есірткіге тәуелділіктің бастапқы профилактикасының мақсаты бұрын есірткі тұтынбаған адамдардың оны тұтынуды бастауының алдын алу болып табылады. Яғни күшжігер аурудың дамуын ескертуге ғана емес, денсаулықты сақтау не нығайту қабілеттерін қалыптастыруға бағытталады. Халықтың денсаулығына қарсы қылмыстардың аса қауіпті түрі есірткі, психотроптық, күшті әсер ететін және улы заттарды заңсыз айналымға

түсіруімен байланысты іс-әрекеттер болып табылады. Есірткі, психотроптық заттар, күшті әсер ететін және улы заттарды заңсыз айналымға түсіруге байланысты қылмыстардың тікелей объектісі — халықтың денсаулығы болып табылады. Қылмыстың заты есірткі заттар және психотроптық заттар.

Есірткі заттар — адамның психикасына әсер ететін, одан әрі организмді бүлдіретін синтетикалық немесе табиғи тектес заттардың жиынтығы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 1998 жылғы 9 наурыздағы № 186 қаулысымен бекітілген тізіміне медициналық мақсатқа пайдалануға тыйым салынған есірткі заттардың 72 атауы көрсетілген. Бұларға гашиш, наша, героин, кокаин, каннабис, апиын және т. б. заттар жатады.

Психотроптық заттар — адамның психикалық функциясына әсер ететін қауіпті заттар. Тізім бойынша мұндай заттардың 38 атауы берілген. Оларға аминорекс, месхалин, метамфетамин, псилоцин т. б. жатады. Есірткі, психотроптық заттарды оларды дайындауға пайдаланатын аспаптар немесе құралдарды, сонымен қатар прекурсорларды көлік құралдарын пайдалану арқылы немесе басқа да әртүрлі тәсілдермен арнайы рұқсатсыз орнынан ауыстыру үшін жасалған кез келген қасақана әрекеттерді, осы заттарды заңсыз тасымалдау деп түсіну керек. Бұл әрекеттерді есірткі, психотроптық затты, аспаптарды, құралдарды, прекурсорларды заңсыз тасымалдауы мүмкін. Белгілі бір есірткі немесе психотроптық заттың күшін көтеру үшін арнайы рұқсатсыз тазарту заңсыз ұқсату болып табылады. Құрамында есірткі зат бар өсімдіктерді кептіру, ұстау, кейбір бөлшектерден ажырату және басқа да түрлендіру заңсыз қайта өңдеу деп есептелмейді. Мұндай әрекеттер жеке қылмыс болып табылады. Жоғарыдағы статистикалық мәліметтер Қазақстандағы нашақорлық пен наркобизнестің жасалынып жатқан іс-шараларға, стратегиялық бағдарламаларға және бюджеттен бөлініп жатқан миллиондаған қаражатқа қарамастан әліде болса күшін жоймағаны байқалады. Сонымен қатар бұл 21 ғасыр дертімен күресуге тек қана құқық қорғау органдарының шамасы жетпейді. Осы дертпен күресуде ел болып жұмылып белгілі бір мақсатқа жетеміз [2]. Криминологиялық тұрғыдан алғанды есірткімен күресте есірткінің заңсыз айналымымен байланысты қылмыстық құқық бұзушылықтарға қарсы заңдарды ізгілендірмей, репрессивті жағдайды жоғарлату керек.

Олай болса денсаулығымызға зиян келтіретін нәрселерден, жаман әдеттерден аулақ болайық. Адам баласының жаман әдеттерден аулақ болуы ол өзін-өзі тәрбиелей білуі, өз денсаулығын қорғай білуі, адамдық қасиетін жоғалтпауы деп есептеймін. Біздің тәуелсіз мемлекетіміздің тірегі болатын ол қазіргі жас ұрпақ, сол мемлекетімізді биік шыңдарға жеткізу, халқына қызмет ету тек қана дені сау жастарымыздың қолынан келеді. Нашақорлық туралы қаншама айтылып, көрсетіліп жүрсе де, оның азаймағаны рас. Сондықтан бұл дертпен жалғыздықта күреспей, ел болып, халық болып біріге күрессек ғана оның алдын ала аламыз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 12 сәуірдегі № 451 «Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2012–2016 жылдарға арналған салалық бағдарламасы туралы» Қаулы // online.zakon.kz/Document/?doc_id=31161629

2. Назарбаев Н. А. Критическое десятилетие. — Алматы, 2003.

РЕЗЮМЕ

В работе рассматриваются уголовно-правовые особенности незаконного оборота наркотических средств, предлагается ужесточить меры наказания по ст. 296 УК РК, предусматривающей ответственность за данный вид уголовного правонарушения.

RESUME

The paper considers the criminal legal features of drug trafficking. As a result of the study, the author proposes to amend Article 296 Part 1 of the criminal code of the Republic of Kazakhstan, providing responsibility for this type of criminal offense.

А. Сахарбай, *ҒЗИ бастығының орынбасары, заң ғылымдарының магистрі, полиция майоры*

(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

**Мемлекет басшысы Н. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы
«Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты
Жолдауы аясында діни экстремизм мен терроризмге қарсы күрес мәселелері**

Аннотация. Мақалада діни экстремизм мен терроризмге қарсы күрестің кейбір мәселелері қарастырылады, сонымен қатар, оларға қарсы іс-қимылдың тиімді жолдары ұсынылады. Қазақстанда экстремизм мен терроризмді алдын алу үшін оларға жол беретін себептермен күрес жүргізу қажет болып отыр. Анықталған белгілерді ескеріп дер кезінде алдын алу шараларын қолдану тиімді, әрі мақсатқа лайықты. Оған қоса, елдегі саяси тұрақтылықтың бекем болуына, адам мен азаматтардың құқықтары мен бостандықтарының қатаң сақталуына, қоғам мен ұжымдардың наразылығын тудыратын мәңгілік жайларды жоюға бағытталған және ішкі топтардың ынтымақтастығына септігін тигізетін әрекеттерді жасау, терроризм мен экстремизмге қарсы күрестің негізгі қадамдардың бірі.

Түйін сөздер: терроризм, экстремизм, қарсы күрес, жолын кесу, алдын алу.

2017 жыл әлем бойынша діни экстремизм мен терроризм асқан зұлымдығымен ерекшеленген әрекеттермен белгіленді. 2017 жылғы 4 сәуірде таңертең ерте Сирия елінің Хан-Шейхун қаласына химиялық қару қолданылды. Соның әрекеттерінен шамамен 100 адамнан аса тұрғындар қаза тапты, оның ішінде басым көпшілігі жасөспірім балалар. Ал 300-ден аса адам әртүрлі деңгейде жарақаттар алды, оған қоса 100 шақты адам із-түссіз жоғалып кеткендердің қатарында [1]. Биыл Сирия елінде орын алып жатқан қақтығысқа жеті жыл толып отыр. Орын алған жағдай өз шешімін табар емес. Дінмен күпірленіп өздерінің зұлымдық пиғылдарын іске асырып жатқан діни экстремистік, террористік топтардың әрекеттерінен жазықсыз халық жапа шегуде.

Оған қоса, осы жылдың 3 сәуірінде Ресейдің Санкт-Петербург қаласының метрополитенінде «Технологический институт» пен «Сенная площадь» станцияларының арасында метро вагонының ішінде үлкен жарылыс орын алды. Нәтижесінде 11 адам қаза тапқан, ал 45 адам әртүрлі деңгейлерде жарақат алған. Жергілікті құқық қорғау органдарының мәлімдеуінше орын алған жағдай террористік акт ретінде танылды [2]. Күдікті ретінде Қырғыз елінің тумасы, ДАИШ жанкешті-сарбазы А. Джелялов анықталды.

Сонымен қатар, ағымдағы жылдың 7 сәуірінде Швецияның Стокгольм қаласының қақ ортасында жүк көлігі қасақана бір топ адамды қағып өтті. Соның салдарынан 5 адам қаза тауып 8 адам ауыр жарақат алған. Орын алған жағдайды жергілікті билік пен полиция террористік акт деп таныды.

Жоғарыда аталғандарды негізге ала отырып, қазіргі таңда әлем бойынша діни экстремизм мәселесі жергілікті және халықаралық қатынастар саласымен байланысқан жаһандық проблемаға айналғандығын көріп отырмыз. Діни экстремизмге қарсы күрес мәселесі мемлекеттердің басты шешілуді қажет ететін проблемалардың алғашқы шебіне шығарылды. Осы мәселеге қатысты елдер өзара келіссөздар жүргізіп, ортақ құқықтық актілер қабылдап экстремизм мен терроризмге қарсы күресті күшейтуге тырысу әрекеттері жасалуда. Дегенмен, экстремизм мен терроризмнің даму қарқыны төмендейтін емес.

2017 жылғы 31 қаңтарда паш еткен «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» деп аталатын Мемлекет басшысы Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында: «Қауіпсіздік ахуалы қуатты және әрекет ете алатын мемлекеттің өлшеміне айналып келеді.

Қазіргі заманда адамзат терроризмнің белең алуымен бетпе-бет келіп отыр. Бұл ретте деструктивті күштерді қаржыландыратындарға, шетелдік террористік ұйымдармен байланыс жасайтындарға қарсы күрес жүргізу ісі негізгі мәселе болып саналады.

Діни экстремизмді насихаттаудың алдын алу, әсіресе интернет пен әлеуметтік желіде оның жолын кесу жұмысын жүргізу керек. Қоғамда, әсіресе, діни қарым-қатынас саласындағы радикалды көзқарасқа байланысты кез келген әрекетке «мүлде төзбеушілікті» қалыптастыру керек.

Бас бостандығынан айыру орындарында сотталғандарды теологиялық тұрғыдан сауаттандыру қызметтерінің мақсатты жұмысы ұйымдастырылуға тиіс. Өскелең ұрпақты рухани-адамгершілік рухында тәрбиелеу үшін қосымша қадамдар жасау керек.

Бұл іске мемлекеттік емес секторды және діни бірлестіктерді белсенді түрде тарту қажет.

Осы шараның бәрі менің тапсырмам бойынша әзірленіп жатқан, 2017–2020 жылдарға арналған Діни экстремизм мен терроризмге қарсы әрекет жөніндегі мемлекеттік бағдарламада ескерілуге тиіс», — деген болатын.

Сонымен қатар, 2016 жылдың мамыр айында Астана қаласында өткен экстремизм мен терроризмге қарсы күрес мәселесіне қатысты конференцияда Н. Назарбаев: «Экстремизм мен терроризм біздің халықаралық қауіпсіздікке қатысты ойымызды түбегейлі өзгертті, экстремизм мен терроризм шекараларды анықтамайды, елдерді кедей және бай деп бөлмейді. Экстремизм мен терроризмге қарсы күрестің жалғыз және жалпыға ортақ шешімі әлі де табылған жоқ», — деген болатын [3].

Елбасының осы бағытын басшылыққа ала отырып, Үкімет өз тарапынан Қазақстан Республикасында діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі 2013–2017 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасын 2020 жылға дейін ұзартуға кірісіп кетті. Бұл өз кезегінде қарастырылып отырған мәселенің өзекті екендігін айқындады. Оған қоса барлық атқарушы органдардың діни экстремизм мен терроризмге қарсы бірігіп қарсы күресудің маңыздылығын көрсетіп тура бағыт-бағдар беріп отыр.

Осы Жолдауды басшылыққа ала отырып діни экстремизм мен терроризмге қарсы күрестің тиімді іс-шаралар кешенін әзірлеу қажет болып отыр.

Пікірімізше, соңғы орын алған қайғылы оқиғаларды ескере отырып діни нанымға қатысты қоғамымыз екі топқа бөлінді: діни нанымды қолдайтындарға және қолдамайтындарға, оған қоса такфиризмнің (салафизм) орын алуы да көпшілікті аландатады. Осыған орай экстремизмге қарсы күресте қоғамның бірыңғай күшін қолдану мақсатқа лайықты болып табылады.

Негізінен, ішкі істер органдары қызметкерлерінің жергілікті тұрғындармен өзара әрекеттестік жасауы — діни экстремизм мен терроризмге қарсы күресте толық «емдік шарасы» болып табылмайды. Бұл бағыттағы жұмыс ең алдымен контртеррористік мақсаттарға байланысты емес жеке өзіне ғана тән міндеттері болуы шарт. Содан соң анықталған міндеттер терроризм мен экстремизмге және оның қандай да бір нысандағы көріністеріне қарсы бағытталған сапалы өңделген стратегиялық күрестің кешенді шараларына енуі қажет, сонымен қатар террористтерге демеушілік ететін, жаңа террорист-сарбаздарды арбайтын шарттар мен себептерді жою стратегиясында да көрініс табуы керек [4].

Азаматтар өздерінің азаматтық борышын атқару мақсатында ішкі істер органдарымен өзара әрекеттестік негізінде қоғамда орын алған заңсыз әрекеттерге тосқауыл бола алады және қоғамдық тәртіпті сақтауда өз үлестерін қоса алады. Азаматтардың мұндай әрекеттері «Қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуге азаматтардың қатысуы туралы» 2004 жылғы 9 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңымен реттеледі.

Діни экстремизм мен терроризмді жедел-іздістірулік алдын алу аясында құқық қорғау органдары қызметкерлерінің жергілікті тұрғындармен өзара әрекеттестік барысында келесідей жағымды нәтижелер алынуы мүмкін:

- қоғамдық қауіпсіздіктің өзекті мәселелерінің анықталуы;
- діни экстремизм мен терроризмнің қауіптілік дәрежесін қоғамның ұғынуы және қырағылық танытуы;

- құқық қорғау органдары қызметкерлерінің жергілікті тұрғындармен өзара қарым-қатынастарының жақсаруы және полиция беделінің көтерілуі;
- діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл мәселелеріне қатысты қоғам мен құқық қорғау органының өзара қарым-қатынасының жақсаруы;
- құқық қорғау органдары қызметінің жүзеге асырылуы барысында адам мен азаматтардың құқықтарының қатаң сақталуының қамтамасыз етілуі.[5]

Қоғамдық қауіпсіздіктің өзекті мәселелерінің анықталуы құқық қорғау органдарына сол мәселелерді шешуге дайындалуға және дағдылануға септігін тигізеді. Қандай да бір адамның радикалдық көзқарасының пайда болуы белгілі бір өзіне тиесілі құқықтардың бұзылуы, қоғамда өз орнын таба алмауы, әлеуметтік жағдайының нашар болуы, мемлекеттің саясатымен келіспеуі, діни, нәсілі, ұлты мен тілі бойынша кемсітуі нәтижелерінен болуы мүмкін. Осындай жағдайға душар болған тұлғалардың бойында кек алу, зиян келтіру ойлары пайда болуы ықтимал. Құқық қорғау органдары қызметкерлерінің жергілікті тұрғындармен өзара қарым-қатынастарының арқасында қоғамдық қауіпсіздікке нұқсан келтіруі мүмкін осындай мәселелерді анықтауға мүмкіндік туады.

Діни экстремизм мен терроризмнің қауіптілік дәрежесін қоғамның ұғынуы және қырағылық танытуы ол да өзара қарым-қатынастың жемісі деп айтуға болады. Жедел-іздістірулік алдын алудың субъектілері ретінде танылатын құқық қорғау органдарының қызметкерлері діни экстремизм мен терроризмнің шынайы қауіптілік дәрежесін хабарлай отырып төнетін қауіпті қоғамның дұрыс бағалауына септігін тигізеді, қырағылығын оятады және зұлымға қарсы күреске жұмылдырады. Діни экстремизм мен терроризмге байланысты қылмыстардың қауіптілік дәрежесін қоғамның асыра бағалауы да немесе жеткіліксіз бағалауы да маңызды жағдай. Әрқайсысының да белгілі бір себеп-салдары орын алуы мүмкін. Қоғам міндетті түрде террористік қауіп қатердің дәрежесі туралы нақты ақпараттар мен мәліметтерді білуі қажет және оларға қоғам сенімді болуы қажет. Қоғам арасында үрей туғызатын тұрақсыз жағдайға жол бермес үшін құқық қорғау органдары қолда бар ақпараттарды сақтықпен мұқият зерделеп қауіптілік дәрежесін анықтап алулары тиіс. Ал орын алған жалған ақпараттарды жедел анықтап, оларға қатысты заңды тұрғыда жауаптылық мәселесін шешіп, қоғамға анық, дұрыс құрылымды баяндамамен құзыретті өкіл шығып хабарлауы абзал. Қоғамға белгілі бір әрекеттердің террористік қауіптілік дәрежесі жөнінде нұсқаулықтар мен ұсыныстар бере отырып ақпараттандыруы және осы саладағы теке тіресте өздерінің азаматтық борыштарын жүзеге асырушыларды қолдай отырып, құқық қорғау органдары діни экстремизм мен терроризмді қолдаушылардың ықпалынан қоғамның белгілі бір иммунитеттері пайда болатындығы анық, әрі діни экстремизм мен терроризмді жедел-іздістірулік алдын алудың елеулі жолы болатындығы сөзсіз.

Құқық қорғау органдары қызметкерлерінің жергілікті тұрғындармен өзара қарым-қатынастарының жақсаруы және полиция беделінің көтерілуі діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимылды жүзеге асыруда және оларды жедел-іздістірулік алдын алуда жағымды әсер беретіндігі сөзсіз. Қоғам құқық қорғау органдарының контртеррористік әрекеттерін қолдауы қажет. Құқық қорғау органдарының діни экстремизм мен терроризмге қарсы күрестегі әрекеттерін қоғамның қолдау деңгейі олардың құқық қорғау органдарына деген сеніміне, жүзеге асырылатын өзара әрекеттестікке тікелей байланысты. Қоғамдық сенім — құқық қорғау органдарының қызметінің жағымды нәтижелерінің кепілі. Құқық қорғау органдарын мен қоғам арасындағы сенімді қарым-қатынастың орын алуы үшін, әрбір азаматтың полиция қызметіне қатысуға келісім беріп белсене қатысуы үшін олардың құқықтары қатаң сақталуы қажет.

Діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл мәселелеріне қатысты қоғам мен құқық қорғау органының өзара қарым-қатынасының жақсаруы — контртеррористік стратегиясының бір бағыты ретінде анықталғаны жөн. Қоғам құқық қорғау органдарының жүргізетін контртеррористік әрекеттеріне қаншалықты сенімді болса, соншалықты контртеррористік әрекеттердің бөгетсіз, тиімді әрі жемісті болатындығы анық. Бірақ, қоғам сенімін үрей мен қорқыныш тудыру арқылы иемденуге жол беруге болмайды. Қоғам терро-

ризмге қатысты қауіптілік дәрежесін дұрыс бағалауы керек, қауіптілік дәрежесі жоғары кезінде орындауға қажетті әрекеттердің тәртібін білулері шарт. Мұндай жағдайда әрбір азамат өзіне қойылатын белгілі бір шектеулерді мойынсына қабылдауы қажет, сонымен қатар құқық қорғау органдарының қоғамды қорғауға байланысты жүргізіп жатқан әрекеттерінен хабардар болу үшін өзінің қандай да бір ақпарат алуға деген құқықтарын жүзеге асыра алады. Мүгедек жандар да белгілі бір қажетті ақпараттардан тыс қалмауы қажет, әсіресе көру, есту қабілеттері жоқ азаматтарға қажетті ақпараттардың толық жетуін тиісті лауазымды тұлғалар қамтамасыз етулері міндетті.

Құқық қорғау органдары қызметінің жүзеге асырылуы барысында адам мен азаматтардың құқықтарының қатаң сақталуының қамтамасыз етілуі қоғам тарапынан сенімділікті тудырады. Керісінше мұндай құқықтардың сақталмауы қоғамның ызалығын тудыра отырып оның радикалдануына әкеп соқтыруы мүмкін. Құқық қорғау органдары азаматтардың құқықтарын қатаң сақтай отырып, олардың берген арыз-шағымдарына қатысты әрекеттерді жедел түрде орындау керек, қабылданған шешімдер туралы азаматтарға уақытылы ашық түрде түсінік беруі қажет. Құқық қорғау органдарының қоғаммен өзара әрекеттестік ету барысында азаматтардың шағымдарына әкелетін кейбір құқық қорғау органдары қызметкерлерінің заңсыз әрекеттеріне тосқауыл бола алады. Құқық қорғау органдары азаматтардың ұлттық заңнамамен реттелген құқықтарынан басқа халықаралық нормалармен реттелетін құқықтарын да білулері міндетті. Терроризмге қарсы күресті жүзеге асыру шеңберінде полиция қызметкерлерін жүйелі түрде біліктілігін арттыру мақсаттарында тиісті оқу орындарына жіберіп отыру мақсатқа лайықты болып табылады [6].

Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігінің ведомстволық оқу орындарының 252 тыңдаушыларынан сұрау жүргізілген болатын, оның 72,2 %, яғни 182 тыңдаушы «салафизмнің» не екендігін айта алмады. Оның 75,1 % дәстүрлі емес дінді анықтай алмады. Бұл ойланатын жағдай, өйткені, ертең қызмет ету барысында сол дәстүрлі емес діндердің арбауына түспейтіндігіне кім кепіл? Олармен күрес жүргізуге кім дайын?

Сонымен қатар, зерттеу жүргізу барысында келесі жағдай анықталды, яғни, экстремизммен тікелей күрес жүргізетін қызметкерлер білімдерін арттыру үшін Қазақстан Республикасы ІІМ бұйрығына сәйкес Алматыдағы Терроризмге қарсы күрес орталығына жылына тек бір рет қана, 7 күнге баруға мүмкіндігі бар. Пайымдауымызша, білім алуға немесе біліктілігін арттыру үшін бұл мерзім өте аз.

Сонымен қатар, аумақтағы Экстремизмге қарсы күрес басқармаларының қызметкерлерінің пікірінше, олардың негізгі қызметі алдын алу шараларына емес, негізінде экстремистерді тек іздеп табуға бағыттталып отырады, бұл негізінен аталмыш қызметкерлердің жетіспеушілігімен түсіндіріледі.

Терроризм мен экстремизм үшін сотталғандардан сұрау жүргізу барысында, олардың — 79,7 % бұрын діни білімдерінің болмағандығын көрсетті. Яғни, «Нәрестеге қай тілді үйретсең, сол тілде сөйлейді», демекші, адамға қай дін бірінші келсе, сол дінді бекем ұстанатындығы анық болып отыр.

Қазақстанда экстремизм мен терроризмді алдын алу үшін оларға жол беретін себептермен күрес жүргізу қажет болып отыр. Анықталған белгілерді ескеріп дер кезінде алдын алу шараларын қолдану тиімді, әрі мақсатқа лайықты.

Оған қоса, елдегі саяси тұрақтылықтың бекем болуына, адам мен азаматтардың құқықтары мен бостандықтарының қатаң сақталуына, қоғам мен ұжымдардың наразылығын тудыратын мән-жайларды жоюға бағытталған және ішкі топтардың ынтымақтастығына септігін тигізетін әрекеттерді жасау, терроризм мен экстремизмге қарсы күрестің негізгі қадамдардың бірі.

Қорытындылай келе, қазіргі таңда қажет ететін негізгі ұсынымдарды атап өтейік:

1. Халық саны көп облыстарда Экстремизмге қарсы күрес басқармаларының штаттық қызметкерлерінің санын көбейту қажет болып отыр.

2. Түзеу мекемелерінде сотталғандарға дәстүрлі дінге қатысты тереңірек білім беру шараларын ұйымдастыру, діни білімдері терең теологтардың қызметіне жүгіну, ол үшін мемлекет есебінен мақсаттық қаржыландыруды қамтамасыз ету.

3. Құқық қорғау органдарының болашақ қызметкерлерін дайындайтын ұйымдарда дәстүрлі діннің сипаттарын тереңірек үйрететін пәндерді қарастыру немесе оқыту сағаттарын көбейту қажет.

4. Экстремизм мен терроризмге қарсы тікелей күрес жүргізетін қызметкерлерді, діни ұйымдарда білімдерін арттыру мақсатында 2 айдан кем емес мерзімге білім алуды қарастыру қажет.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. <https://apostrophe.ua/article/world/middle-east/2017-04-05/desyatki-detey-postradali-iz-zahimicheskoy-ataki-v-sirii-foto/11501>
2. <https://www.gazeta.ru/social /2017/04/03/10609529.shtml#page1>
3. <https://www.nur.kz/1144762-nazarbaev-prizval-ustranit-ideolog.html>
4. Подход, основанный на взаимодействии полиции с населением // Предупреждение терроризма и борьба с насильственным экстремизмом и радикализацией, ведущими к терроризму (ОБСЕ) — Вена, 2014
5. Там же. С. 106
6. Сахарбай А. Қазақстанда экстремизм мен терроризмнің пайда болу белгілері және оларды алдын алудың кейбір мәселелері // ҚР ПМ Қарағанды академиясының Хабаршы — Вестнигі. — 2016. — № 1.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются некоторые проблемы противодействия терроризму и экстремизму в пенитенциарной системе.

RESUME

This article discusses some of the problems of counteraction to terrorism and ekstremizmu

УДК 341.4

Сидорова Н. В., доцент кафедры правового регулирования экономических отношений, кандидат юридических наук, доцент;

(Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Республика Казахстан)

Бейсенова Д. К., магистрант Института послевузовского образования, старший лейтенант полиции

(Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, Республика Казахстан)

Международное сотрудничество органов внутренних дел Республики Казахстан в борьбе с транснациональными преступлениями: правовой и институциональный аспекты

Аннотация. В статье рассматриваются международно-правовые основы сотрудничества органов внутренних дел Республики Казахстан в борьбе с транснациональными преступлениями. Исследуются проблемы правоприменительной практики в данной области, а также особенности функционирования институциональных механизмов Содружества Независимых Государств в координации взаимодействия правоохранительных органов государств-членов в противодействии преступлениям международного характера.

Ключевые слова: транснациональные преступления, органы внутренних дел, Содружество Независимых Государств, институциональные механизмы, противодействие преступности, международный договор.

Важнейшим направлением международного сотрудничества органов внутренних дел Республики Казахстан в противодействии преступности является борьба с транснациональными преступлениями. Приоритетность взаимодействия в данной области отражена в Концепции развития сотрудничества Министерств внутренних дел (полиции) государств — участников Содружества Независимых Государств до 2020 г. и включает деятельность по профилактике, выявлению, раскрытию и расследованию: деятельности организованных преступных групп; бандитизма, заказных и серийных убийств; незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ; незаконного оборота оружия, взрывчатых веществ и боеприпасов; похищений и торговли людьми; торговли органами и тканями человека; контрабанды предметов, имеющих культурную ценность; хищений автотранспорта; фальшивомонетничества; преступлений, совершаемых с использованием информационных технологий; легализации доходов, полученных незаконным путем; нарушений прав интеллектуальной собственности; коррупции [1].

Правовую основу борьбы с преступлениями международного характера на пространстве Содружества Независимых Государств (далее — СНГ) составляют следующие международные договоры: Соглашение о сотрудничестве государств — участников СНГ в борьбе с незаконной миграцией (Москва, 6 марта 1998 г.); Соглашение о сотрудничестве государств — участников СНГ в борьбе с преступностью (Москва, от 25 ноября 1998 г.); Соглашение о сотрудничестве государств — участников СНГ в борьбе с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ и прекурсоров (Минск, 30 ноября 2000 г.); Соглашение о сотрудничестве государств — участников СНГ в борьбе с преступлениями в сфере компьютерной информации (Минск, 1 июня 2001 г.); Соглашение о сотрудничестве государств — участников СНГ в борьбе с преступностью на транспорте (Астана, 15 сентября 2004 г.); Соглашение о сотрудничестве государств — участников СНГ в борьбе с торговлей людьми, органами и тканями человека (Москва, 25 ноября 2005 г.); Соглашение о сотрудничестве государств — участников СНГ в борьбе с хищениями автотранспортных средств и обеспечении их возврата (Москва, 25 ноября 2005 г.); Соглашение о сотрудничестве государств — участников СНГ в борьбе с хищениями культурных ценностей и обеспечении их возврата (Душанбе 5 октября 2007 г.); Соглашение о сотрудничестве государств — участников СНГ в борьбе с незаконным изготовлением и оборотом огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (Кишинев, 14 ноября 2008 г.) и др.

Деятельность органов внутренних дел Республики Казахстан в борьбе с обозначенными преступлениями осуществляется как на основе прямых контактов с правоохранительными органами иностранных государств, так и при координационной поддержке институциональных механизмов Содружества Независимых Государств, среди которых ведущую роль играет Бюро по координации борьбы с организованной преступностью и иными опасными видами преступлений (БКБОП). При активной поддержке Бюро за 2016 г. было выявлено 7067 преступлений, из которых: преступлений террористической и экстремистской направленности — 719; преступлений, связанных с хищением культурных ценностей — 24; преступлений в сфере легализации доходов от преступной деятельности — 362; преступлений, связанных с незаконной миграцией — 526; преступлений, связанных с контрабандой — 277; преступлений, связанных с незаконным оборотом оружия и взрывчатых веществ и боеприпасов — 1540; преступлений, связанных с незаконным посевом наркосодержащих культур — 2712; преступлений, связанных с похищениями людей — 24, торговлей людьми — 91, торговлей органами и тканями человека — 1; преступлений, связанных с информационно-пропагандистской деятельностью террористических и экстремистских организаций — 372 [2].

Эффективность борьбы с преступлениями транснационального характера обеспечивается информационной поддержкой, в том числе и посредством функционирования различных

информационных банков данных при организационно-правовых механизмах противодействия преступности СНГ. Одной из таких информационных систем является Специализированный банк данных БКБОП, деятельность которого претерпела изменения в 2015 г. На сегодня структурно банк включает восемь разделов по следующим направлениям: организованная преступность, терроризм, незаконный оборот наркотиков, экономическая преступность, незаконная миграция, неформальные объединения болельщиков, торговля людьми, иная информация. Общий объем информации составляет более чем 40800 объектов учета, в том числе: по линии организованной преступности — 14560; по линии терроризма — 7500; по линии незаконного оборота наркотиков — 4868; в сфере экономики — свыше 1,6 тыс.; по линии незаконной миграции — 785 объектов учета.

Борьба с транснациональными преступлениями предполагает проведение совместных мероприятий в соответствии с договорной основой, включающей Договор о порядке пребывания и взаимодействия сотрудников правоохранительных органов на территориях государств — участников Содружества Независимых Государств, заключенный в г. Минске 4 июня 1999 г. [3] Однако несмотря на наличие данного документа, остается актуальной проблема отсутствия упрощенной процедуры въезда и выезда сотрудников полиции на территорию стран, заключивших соответствующее соглашение, для решения служебных вопросов по отработке следственных версий и др.

Другие документы международного характера, регламентирующие раскрытие и расследование преступлений посредством функционирования совместных следственно-оперативных групп: Кишиневская конвенция о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам 2002 г. и Соглашения о порядке создания и деятельности совместных следственно-оперативных групп на территориях государств — участников Содружества Независимых Государств 2015 г. Данные договоры подняли на новый уровень непосредственного взаимодействия совместную деятельность в рамках борьбы с транснациональными преступлениями, что, безусловно, можно оценить как позитивный шаг.

Таким образом, международное сотрудничество органов внутренних дел Республики Казахстан в борьбе с транснациональными преступлениями реализуется в правовых и институциональных формах взаимодействия и направлено на их выявление, раскрытие и расследование в соответствии с принципами международной уголовной политики.

Список использованной литературы:

1. О результатах борьбы с организованной преступностью на территории государств — участников СНГ в 2014 году: Аналитический обзор. — М., 2014. // Официальный сайт БКБОП // <http://bkbopcis.ru/index/rezultaty-deyatelnosti.html> (дата обращения 1 октября 2017 г.).
2. О результатах деятельности Бюро по координации борьбы с организованной преступностью и иными опасными видами преступлений государств — участников СНГ за 2016 год: Аналитический обзор. — М., 2016. // Официальный сайт БКБОП // <http://bkbopcis.ru/index/rezultaty-deyatelnosti.html> (дата обращения 1 октября 2017 г.).
3. Закон Республики Казахстан «О ратификации Договора о порядке пребывания и взаимодействия сотрудников правоохранительных органов на территориях государств — участников Содружества Независимых Государств» от 28 апреля 2000 г. № 44-ІІ // Ведомости Парламента Республики Казахстан. — 2000. — № 5. — Ст. 114.

Түйін

Мақалада Қазақстан Республикасы ішкі істер органдарының трансұлттық қылмыстармен күресте ынтымақтастығының халықаралық-құқықтық негіздері қарастырылған. Осы саладағы құқық қолдану тәжірибесінің мәселелері мен Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының халықаралық сипаттағы қылмыстармен күресте мүше мемлекеттердің құқық қорғау органдарының институционалдық механизмдердің қызмет етуінің ерекшеліктері зерттеледі.

Resume

The article considers international legal framework of cooperation of internal affairs agencies Republic of Kazakhstan in addressing transnational crimes. It explores problems of law enforcement practice in this area, and the functional features of institutional mechanisms of The Commonwealth of Independent States in coordinating of interaction law enforcement agencies of member States in combating crimes of international scope.

УДК 343.8

Степанов М. В., заместитель начальника кафедры уголовного и уголовно-исполнительного права, кандидат юридических наук, доцент
(Нижегородская академия МВД России, г. Нижний Новгород, Российская Федерация)

Особенности организации труда осужденных к наказаниям, не связанным с изоляцией от общества

Аннотация. В теории уголовного и уголовно-исполнительного права все наказания традиционно подразделяются на две основные группы — связанные и не связанные с изоляцией осужденных от общества. Последние образуют группу так называемых альтернативных мер и представляют собой более гуманную по отношению к виновным систему наказаний, в процессе исполнения которых осужденные не изымаются из привычной для них среды и не помещаются в учреждения, предусматривающие условия строгой изоляции. В последние годы внимание законодателя и правоприменителя сосредоточилось на поиске новых, более эффективных форм исполнения наказаний, не связанных с изоляцией. Автор в этой связи акцентирует внимание на исключительном значении труда для осужденных.

Ключевые слова: система уголовных наказаний, альтернативные наказания, наказания, не связанные с изоляцией от общества, труд, обязательные работы, управительные работы, принудительные работы, уголовно-исполнительная инспекция.

В теории уголовного и уголовно-исполнительного права все наказания традиционно подразделяются на две основные группы — связанные и не связанные с изоляцией осужденных от общества. Последние образуют группу так называемых альтернативных мер и представляют собой более гуманную по отношению к виновным систему наказаний, в процессе исполнения которых осужденные не изымаются из привычной для них среды и не помещаются в учреждения, предусматривающие условия строгой изоляции.

В соответствии с п. 2.4 Минимальных стандартных правил Организации Объединенных Наций в отношении мер, не связанных с тюремным заключением, «следует поощрять разработку новых мер, не связанных с тюремным заключением, и внимательно следить за этим процессом, а также систематически оценивать практику их применения» [1]. Заметим, что данное положение нашло отражение и в российском законодательстве. В частности, аналогичная норма содержится в Концепции развития уголовно-исполнительной системы до 2020 года (Раздел II. Общие положения, цель и задачи Концепции), утвержденной Распоряжением Правительства РФ от 14.10.2015 г. № 772-р [2].

В последние годы внимание законодателя и правоприменителя сосредоточилось на поиске новых, более эффективных форм исполнения наказаний, не связанных с изоляцией. Это выражается, в частности, в том, что:

– рассматриваемые меры успешно конкурируют с лишением свободы, для которого, особенно в современных условиях, характерна низкая эффективность в силу наличия системных недостатков в организации порядка его исполнения;

– ориентирование уголовно-исполнительной системы на безусловное уважение и соблюдение прав и свобод осужденных позволило закрепиться идее о том, что лишение свободы по своей сути является антигуманной мерой. Лица, которым назначено наказание, свя-

занное с изоляцией, будучи изъятими из привычной для них среды, попадают в довольно неблагоприятную, криминально активную обстановку, которая не способствует достижению целей уголовного наказания, а наоборот, приводит к серьезным личностным деформациям, от которых снова приходится избавляться, но уже после освобождения;

– напряженная экономическая ситуация требует сбережения бюджетных средств. Понятно, что расширение альтернативных санкций, введение новых видов «безизоляционных» наказаний довольно ощутимо «бьет по бюджету» (например, на создание только одного исправительного центра для отбывания принудительных работ потребуется около 70 млн рублей, а на обеспечение всех учреждений данного вида — около 12 млрд рублей) [3]. Несмотря на это, экономическая целесообразность расширения системы альтернативных мер налицо.

Оценивая зарубежный пенитенциарный опыт, следует сказать, что развитие системы альтернативных наказаний рассматривается в качестве приоритетного направления уголовной политики. При этом отмечается, что указанные меры достаточно эффективны и в большей мере, чем наказания, связанные с изоляцией, соответствуют принципам соблюдения прав и свобод человека, требованиям социальной справедливости и нуждам правонарушителя. Они более приемлемы и в плане социальной адаптации, возвращения к нормальной жизни в обществе после отбытия наказания [4].

Характеризуя в свою очередь систему наказаний, не связанных с изоляцией осужденных, предусмотренных в уголовном законодательстве России, можно выделить относительно самостоятельную группу мер, предполагающих обязательное привлечение к труду. К ним относятся:

- обязательные работы;
- исправительные работы;
- принудительные работы.

Оценивая роль и значение труда, который выступает с одной стороны как ведущее средство исправления осужденных, а с другой (в контексте настоящей статьи) — как сущностный признак ряда уголовных наказаний, выскажем некоторые соображения. При этом мы исходим из того, что можно говорить о двояком отражении труда в процессе исполнения уголовных наказаний. С одной стороны — о труде как средстве исправления, в рамках реализации которого осужденный непосредственно привлекается к труду. С другой — о трудовом воспитании, которое не обязательно предполагает выполнение тех или иных физических нагрузок, а связано с формированием у осужденного внутренней потребности в труде, понимание им необходимости избрания только такого образа жизни, который не отделим от выполнения определенных трудовых воздействий.

По нашему убеждению, труд осужденных способствует реализации важной, созидательной функции — воспитанию у человека убежденности в том, что только занятие трудовой деятельностью обеспечивает защиту от неизбежной деградации личности, поскольку только труд является единственным источником существования личности, гарантирует стабильное функционирование психики, делает возможным включение осужденного в нормальное межличностное общение. В любом правовом государстве труд выступает в качестве связующего звена между конкретным человеком и обществом.

Так, М. В. Лопина указывает, что, несмотря на коренные изменения в социально-политическом устройстве российского общества, которые происходят в последние тридцать лет, труд продолжает играть важную роль при исполнении многих видов наказаний, в том числе не связанных с изоляцией осужденных — например, обязательных и исправительных работ [5].

По мнению Т. Ф. Миняевой, ФСИН России заинтересована в проведении целенаправленной работы по обеспечению трудовой занятости осужденных. При этом главная задача — обеспечить заинтересованность спецконтингента в работе. Она считает, что формированию потребности в труде должно способствовать повышение конкурентоспособности выпускаемой продукции [6].

Обратим внимание на то, что выдающаяся роль труда признавалась в различные исторические периоды. Так, С. В. Познышев справедливо указывал, что «Праздность вообще возвращает человека, а при особых условиях, в которых живут заключенные, она особенно вредна. Сознание человека, что он честно работает, поднимает его в собственных глазах, оказывает на него облагораживающее влияние» [7].

В произведении «Записки из мертвого дома» Ф. М. Достоевский писал, что «работа же спасала от преступлений: без работы арестанты поели бы друг друга, как пауки в склянке» [8]. При этом значение труда заключалось не только в том, чтобы занять заключенных во время отбывания тюремного срока, но и в том, чтобы они могли использовать полученные трудовые навыки после освобождения: «Многие из арестантов приходили в острог ничего не зная, но учились у других и потом выходили на волю хорошими мастерами» [9].

Рассматривая проблемы применения альтернативных наказаний, связанных с обязательным привлечением к труду, можно заметить несоответствие между трудом как средством исправления и трудовой деятельностью как обязанностью осужденных, отбывающих конкретное уголовное наказание. Что касается общественно полезного труда как ведущего элемента исправительного воздействия, то наблюдаются серьезные трудности в процессе организации трудовой занятости осужденных, отбывающих наказания, не связанные с изоляцией. Кратко обозначим некоторые.

1. Возникают вопросы при определении объектов, на которых можно использовать труд осужденных к обязательным и исправительным работам. В данном случае следует вести речь о двух аспектах проблемы. Во-первых, отмечается недостаточное количество организаций, на базе которых в настоящее время осуществляется трудовое использование осужденных. Во-вторых, привлекаемые для исполнения указанных наказаний организации просто не заинтересованы в должной организации труда лиц, отбывающих в них назначенные меры государственного принуждения.

По мнению А. Г. Прыткина, администрация организаций обязана не только решать вопросы предоставления рабочих мест, но и обеспечивать должный порядок при исполнении наказаний, включающий контроль за прибытием спецконтингента, началом и окончанием выполнения работы, качеством ее выполнения и т. д. Важно понимать, что контроль за выполнением работы осужденными представляет не формальное наблюдение за процессом труда, а является необходимым карательным элементом, подчеркивающим сущность обязательных и исправительных работ. В результате реализации данного направления в дальнейшем можно вести речь о достижении целей уголовно-исполнительного законодательства и степени исправления осужденных [10].

При этом нужно понимать, что при осуществлении контроля за осужденными встает вопрос оплаты труда лиц, привлекаемых для данного направления со стороны администрации организаций, в которых работают осужденные. Исходя из того, что обязательные работы выполняются осужденными в свободное от основной работы или учебы время, в организации должны быть сотрудники, на которых, помимо их основной работы, возлагаются обязанности по контролю за осужденными, что крайне затруднительно.

2. Отмечаются недостатки в порядке исполнения рассматриваемых альтернативных мер уголовно-исполнительными инспекциями, которые вынуждены сознательно идти на компромисс и нарушение уголовно-исполнительного законодательства в целях обеспечения приговора суда. Так, сталкиваясь с трудностями в процессе совмещения труда по основному месту работы и труда в рамках отбывания обязательных работ, уголовно-исполнительные инспекции порой вынужденно разрешают осужденным отрабатывать в течение одного дня непрерывно восемь и более часов, распределяя затем отработанное время на всю рабочую неделю по два часа в день. Таким образом, фактически осужденные выполняют бесплатные работы не каждый день в течение недели, а всего один день, что недопустимо, поскольку нарушает суть указанного уголовного наказания. Аргументируя свою позицию, сотрудники инспекций отмечают, что в противном случае осужденные не имеют возможности выходить на

обязательные работы, поскольку труд по основному месту работы занимает слишком много времени.

3. Учреждением, исполняющим обязательные и исправительные работы, является уголовно-исполнительная инспекция, на которую, помимо этого, возложена обязанность по исполнению лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью, ограничения свободы, осуществлению контроля за поведением условно осужденных и осужденных, в отношении которых отбывание наказания отсрочено, а также надзора за подозреваемыми или обвиняемыми и месте исполнения меры пресечения в виде домашнего ареста и за соблюдением ими наложенных судом запретов и (или) ограничений. Представленный перечень довольно широк и включает вопросы, связанные как с исполнением уголовных наказаний, так и с реализацией иных надзорных и контрольных функций. Это обстоятельство свидетельствует о значительной загруженности сотрудников уголовно-исполнительных инспекций, что приводит к формализму в их работе, негативно сказывается на эффективности всего процесса исполнения и отбывания уголовных наказаний. Важно при этом не допустить кадровых изменений, связанных с сокращением сотрудников и уходом из системы профессионалов.

Таким образом, подводя итоги настоящей статьи, следует отметить, что труд имеет для осужденных исключительное значение. К счастью, этот тезис поддерживается отечественным законодателем, который традиционно относит труд к числу важных средств исправления осужденных. Но законодательство законодательством, а в реальности не все так оптимистично. Главная задача на современном этапе должна заключаться в том, чтобы данная генеральная линия была сохранена и обеспечена. Одновременно с этим следует прилагать усилия для развития у осужденных «психологической и физической зависимости от труда», которая предполагает понимание ими необходимости трудиться, что является обязательным критерием исправления и важным условием формирования законопослушной личности.

Список использованной литературы:

1. http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/tokyo_rules.shtml (дата обращения 10 марта 2016 года).
2. Собрание законодательства РФ. — 2010. — № 43. — Ст. 5544.
3. Усеев Р. З. Принудительные работы: место в системе наказаний и некоторые проблемы применения // Уголовно-исполнительная система: право, экономика, управление. — 2014. — № 2. — С. 23-26.
4. Маковский В. С. К вопросу о зарубежном опыте исполнения наказаний, не связанных с изоляцией от общества // Международное уголовное право и международная юстиция. — 2014. — № 5. — С. 25-27.
5. Лопина М. В. К вопросу о роли труда в процессе исправления осужденных // Общество и право. — 2010. — № 5(32). — С. 160-162.
6. Минязева Т. Ф. Задачи Федеральной службы исполнения наказания в свете Концепции развития уголовно-исполнительной системы Российской Федерации до 2020 г. // Административное и муниципальное право. — 2012. — № 4. — С. 55-58.
7. Познышев С. В. Основы пенитенциарной науки. — М., 1923. — С. 260.
8. Достоевский Ф. М. Записки из мертвого дома: Роман. — СПб., 2014. — С. 28.
9. Там же.
10. Прыткин А.Г. Обязательные работы: некоторые вопросы при назначении и исполнении этого вида наказаний // Суд и правосудие. Журнал судейского сообщества Ивановской области. — 2005. — № 2. — С. 87.

ТҮЙІН

Мақалада автор сотталғандар үшін ерекше еңбек құндылығына назар аударады.

RESUME

The author focuses attention on the exceptional value of labor for convicts.

Темирханов Д. А., магистрант;

(Центрально-Казахстанская академия, г. Караганда, Республика Казахстан)

Сейтжанов О. Т., начальник НИИ, кандидат юридических наук, доцент

(Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, Республика Казахстан)

О новеллах в нормах, регламентирующих обеспечение безопасности участников уголовного процесса

Аннотация. В настоящей статье рассматривается нормативное закрепление обеспечения безопасности лиц, участвующих в уголовном процессе. Акцентируется внимание на новеллах данного уголовно-процессуального института, проводится сравнение с прежним уголовно-процессуальным законодательством.

Ключевые слова: уголовный процесс, участники уголовного процесса, безопасность участников уголовного процесса, меры безопасности, обеспечение безопасности.

В соответствии с Концепцией правовой политики Республики Казахстан на 2010–2020 годы в июле 2014 г. были приняты четыре кодекса, один из которых регулирует уголовный процесс. Действующий Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан (далее — УПК РК) внес существенные изменения в процессуальную деятельность, и коснулись преобразования института и мер безопасности.

Приступая к сравнительному анализу норм УПК РК рассматриваемого института, можно предположить отсутствие существенных изменений, т.к. нумерация и наименование главы 12 «Обеспечение безопасности лиц, участвующих в уголовном процессе» остались неизменными, количество статей также осталось прежним. Однако подробный анализ норм данной главы свидетельствует об обратном.

Первая новелла в нормах о мерах безопасности содержится в ч. 1 ст. 96 УПК РК и заключается в словах «имеются данные об угрозе», которые закреплены в качестве фактического основания применения мер безопасности. По законодательству 1997 г. таким основанием признавалась «реальная угроза». Законодатель, применив такое преобразование, формирует единообразную практику применения процессуальных норм и исключает их расширительное толкование. Оценка реальности угрозы безопасности со стороны участников уголовного процесса, к которым могут применены меры безопасности, продиктована инстинктом самосохранения (в данном случае будет уместным привести в пример русскую народную сказку «У страха глаза велики»).

Действующая редакция ч. 1 ст. 96 УПК РК приводит процесс установления факта наличия угрозы к общим условиям уголовно-процессуальной деятельности. Так, в соответствии с ч. 2 ст. 111 УПК РК фактические данные, имеющие значение для правильного разрешения уголовного дела, устанавливаются: показаниями подозреваемого, обвиняемого, потерпевшего, свидетеля, имеющего право на защиту, эксперта, специалиста; заключением эксперта, специалиста; вещественными доказательствами; протоколами процессуальных действий и иными документами. В этой связи угроза как основание применения мер безопасности должна быть установлена наравне с другими доказательствами и с использованием положений теории доказательств.

Новеллой также является дополнительное основание применения мер безопасности в целях устранения угрозы разглашения государственных секретов либо сведений об интимных сторонах жизни, закрепленное во втором абзаце ч. 1 ст. 96 УПК РК.

Часть 2 ст. 96 УПК РК впервые регулирует применение мер безопасности к лицам, с которыми заключено процессуальное соглашение. Данное новшество напрямую связано с введением в уголовно-процессуальное законодательство нового института процессуального соглашения, который закреплен в Разделе 13 «Производство по делам, по которым заключено процессуальное соглашение».

В части 1 ст. 97 УПК РК закреплены меры обеспечения безопасности в пределах деятельности органа, ведущего уголовный процесс, к которым в соответствии с п. 26 ст. 7 УПК РК относят суд, а также при досудебном расследовании — прокурор, следователь, орган дознания, дознаватель. Ранее же по законодательству 1997 г. эти меры именовались процессуальными.

В п.3 ч. 1 ст. 97 УПК РК в качестве меры впервые закреплено вынесение поручения об обеспечении личной безопасности лица. Это связано с тем, что субъектом обеспечения личной безопасности является не орган, ведущий уголовный процесс, но решение о его применении относится к полномочиям последнего.

В соответствии с Законом РК «О государственной защите лиц, участвующих в уголовном процессе» от 5 июля 2000 г. [1] осуществление мер безопасности возлагается на органы национальной безопасности, внутренних дел, военного управления, антикоррупционную службу и службу экономических расследований. В статье 7 данного Закона закреплён расширенный перечень применяемых мер безопасности:

1) официальное предостережение лицу, от которого исходит угроза насилия или совершения других запрещённых уголовным законом деяний, о возможном привлечении его к уголовной ответственности;

2) ограничение доступа к сведениям о защищаемом лице;

3) избрание в отношении обвиняемого (подозреваемого) меры пресечения, исключающей возможность применения (организации применения) в отношении лиц, участвующих в уголовном процессе, насилия или совершения (организации совершения) иных преступных деяний;

4) удаление из зала судебного заседания отдельных лиц;

5) проведение закрытого заседания суда;

6) допрос свидетеля судом:

– без оглашения данных о его личности с использованием псевдонима;

– в условиях, исключающих его узнавание;

– без визуального наблюдения его другими участниками судебного разбирательства;

– с запрещением при необходимости производства видео-аудиозаписи и иных способов запечатления допроса;

7) личная охрана, охрана жилища и иного имущества;

8) обеспечение в установленном порядке оружием, средствами индивидуальной защиты и техническими средствами;

9) временное помещение в безопасное место;

10) обеспечение конфиденциальности сведений о защищаемых лицах;

11) переселение на другое место жительства, смена места работы (службы) или учебы, оказание помощи в трудоустройстве;

12) замена документов;

13) изменение внешности [2].

В целях реализации предусмотренных в настоящей статье мер безопасности могут проводиться оперативно-розыскные мероприятия в соответствии с Законом Республики Казахстан «Об оперативно-розыскной деятельности».

Исходя из данных норм, орган, ведущий уголовный процесс, в рамках установленных полномочий не может выступать в качестве субъекта применения данных норм. Однако в нашем случае выявляются противоречия между п. 3 ч. 1 ст. 97 УПК РК и ст. 7 Закона РК «О государственной защите лиц, участвующих в уголовном процессе», где в одном случае указано, что орган, ведущий уголовный процесс, выносит поручение, а в другом — что он вправе сам вправе применять указанные и иные меры безопасности.

Также новеллой в уголовно-процессуальном законодательстве является запрет на приближение, который закреплён в ст. 165 УПК РК в качестве иной меры процессуального принуждения. Согласно данной норме эта мера принуждения применяется при наличии реальной угрозы насилия со стороны подозреваемого или обвиняемого. Таким образом, как мера

безопасности, в соответствии со ст. 97 УПК РК, запрет на приближение может быть применен к участникам уголовного процесса, не являющимся подозреваемыми или обвиняемыми.

Новшеством в регламентации применения мер безопасности является содержание ч. 3 ст. 97 УПК РК, которая регулирует процедурные особенности ограничения доступа к сведениям о защищаемом лице. Так, о применении данной меры лицо, осуществляющее досудебное расследование, выносит постановление, в котором излагаются причины принятого решения о сохранении в тайне данных о личности, указываются псевдоним и образец подписи защищаемого лица, которые оно будет использовать в протоколах следственных действий с его участием. Процессуальные действия с участием защищаемого лица в необходимых случаях могут производиться в условиях, исключающих его узнавание. Постановление и отделенные от основного производства материалы помещаются в конверт и опечатываются. Конверт в дальнейшем хранится в органе, расследовавшем уголовное дело, и с его содержимым, кроме лица, осуществляющего досудебное расследование, могут ознакомиться прокурор и суд. Ранее по законодательству 1997 г. такой порядок не был регламентирован.

Произошедшие изменения стадии начала уголовного судопроизводства повлекли обновление терминологического аппарата: теперь вместо «возбуждение уголовного дела» используется «начало досудебного расследования». Данное обновление также закреплено и в ч. 5 ст. 97 УПК РК.

Новеллой стала конкретизация круга лиц, к которым могут быть применены меры безопасности при допросе свидетеля в судебном разбирательстве. Ранее по УПК РК 1997 г. меры безопасности могли быть применены при угрозе лицам, близким к свидетелю. При этом круг близких лиц являлся довольно аморфным объектом. Действующее законодательство в ч. 2 ст. 98 УПК РК привело данное положение в соответствие другим нормам главы 12, ограничив круг семьей и близкими родственниками.

Развитие современных информационных технологий находит отражение и в правовой среде. В уголовном процессе появилось новое следственное действие — дистанционный допрос (ст. 213 УПК РК), в ходе которого участники процессуального действия в прямой трансляции непосредственно воспринимают показания допрашиваемого лица. Применение таких научно-технических средств также используется в качестве меры обеспечения безопасности участников уголовного процесса, что закреплено в п. 2) ч. 1 ст. 213 УПК РК и п. 3) ч. 2 ст. 98 УПК РК.

При этом нашла нормативное закрепление в ч. 2 ст. 98 УПК процедура установления личности судьей посредством ознакомления с анкетными данными защищаемого лица, отделенными от основного производства, и документами, удостоверяющими личность, без их оглашения, предъявления иным участникам судебного заседания, в том числе секретарю судебного заседания, и отражения в протоколе судебного заседания и (или) судебных актах.

Порядок оглашения показаний председательствующим в суде в присутствии всех теперь в соответствии с ч. 4 ст. 98 УПК РК применяется не только к свидетелям, но и к любому защищаемому лицу.

Новый УПК РК 2014 г. расширил перечень субъектов исполнения постановления суда об обеспечении безопасности участников судебного разбирательства, дополнив органы уголовного преследования и судебного пристава учреждениями и органам, исполняющими наказание.

В целом, с введением в действие с 1 января 2015 г. нового Уголовно-процессуального кодекса Республики Казахстан институт обеспечения безопасности участников уголовного процесса получил свое положительное развитие. Нормы процессуального законодательства были сконструированы таким образом, чтобы их толкование и применение способствовало формированию единообразной правоприменительной практики, установлению истины по расследуемым уголовным делам.

Список использованной литературы:

1. Закон РК «О государственной защите лиц, участвующих в уголовном процессе» от 5 июля 2000 года //www.online.kz
2. Там же.

ТҮЙІН

Мақалада қылмыстық сот ісін жүргізуге қатысушы адамдардың қауіпсіздігінің нормативтік шоғырлануы қарастырылады. Бұл қылмыстық іс жүргізу институтының новеллаларына назар аударылады. Алдыңғы қылмыстық іс жүргізу заңнамасымен салыстыру жүргізілді.

RESUME

In this article, the normative consolidation of the security of persons participating in criminal proceedings is considered. Attention is focused on the novels of this criminal procedure institute. Compare with the previous criminal procedural legislation.

УДК 342.9

Токенов Д. Б., магистрант Института послевузовского образования, подполковник полиции
(Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, г. Караганда, Республика Казахстан)

Актуальные вопросы административного процесса, его соотношение с административной юстицией

Аннотация. Одной из актуальных проблем отечественной юридической науки является проблема существования административного процесса, определение его границ и объема, а также становления и развития в рамках административного процесса административной юстиции. Соотношение этих понятий давно вызывает многочисленные споры среди ученых-юристов. В статье анализируется современное состояние вопросов административной юстиции, в частности, проблемы административного процесса, сущность и значение понятий «административная юрисдикция» и «административно-юрисдикционный процесс».

Ключевые слова: административная юстиция, административный процесс, административная юрисдикция, административно-юрисдикционный процесс, административное производство.

Одной из актуальных проблем отечественной юридической науки является проблема существования административного процесса, определение его границ и объема, а также становления и развития в рамках административного процесса административной юстиции. Соотношение этих понятий давно вызывает многочисленные споры среди ученых-юристов. Следует отметить, что существует много мнений по поводу понятия «административная юстиция». Научные разработки концепции административного процесса начались еще в 1960-е годы, но единого подхода так и не выработано.

Например, российский административист Ю. М. Козлов указывает, что «под административным процессом в широком смысле слова понимается процесс самой исполнительно-распорядительной деятельности органов государственного управления, то есть процессуальные формы ее осуществления. Под административным процессом в узком смысле слова понимается деятельность органов государственного управления по рассмотрению индивидуальных дел, отнесенных к их компетенции, деятельность по применению материальных административно-правовых норм к конкретным (индивидуальным) делам» [1].

Д. Н. Бахрах считает, что административная юстиция — это прямой судебный контроль за действиями (бездействием) субъектов публичной власти (правотворчеством и правопри-

нением) [2]. Ю. Н. Стариков утверждает, что юридический процесс — это процессуальная форма функционирования судебной власти [3].

Большинство исследователей включает в содержание административной юстиции деятельность судов общей юрисдикции по рассмотрению административных споров. Кроме того, ученые отмечают еще одну теоретическую проблему, не нашедшую единодушного решения среди административистов, но важную для выявления сущности самой административной юстиции, — соотношение понятий «административная юстиция» с такими понятиями, как «административная юрисдикция» и «административно-юрисдикционный процесс».

«Административная юрисдикция» и «административно-юрисдикционный процесс» включаются многими исследователями в структуру административного процесса [4]. В данном случае нельзя не сделать акцент на соотношении понятий «административный процесс» и «административная юстиция». Во многих зарубежных странах административная юстиция является частью административного процесса. Например, административно-процессуальное право Германии включает в себя Закон об административном производстве, Закон об административно-судебном процессе, а также Закон об административных сборах и некоторые другие [5].

Исходя из вышесказанного, можно выделить два основных подхода к определению понятия административного процесса: юрисдикционный и управленческий. Первый заключается в том, что под административным процессом следует понимать деятельность по применению мер административного принуждения, т. е. юрисдикционную деятельность, урегулированную правом. Это так называемое узкое толкование сущности административного процесса.

В соответствии со вторым подходом в административный процесс, помимо отношений по осуществлению принуждения, входят также отношения управленческого характера, возникающие при применении регулятивных норм материального права, т. е. административный процесс не ограничивается рамками только принудительных юрисдикционных действий и мероприятий, а включает в себя также неюрисдикционные мероприятия.

Большинство мнений сходится в том, что в рамках административного процесса осуществляется применение не регулятивных, а охранительных норм, определяющих меры государственной защиты нарушенных прав и свобод граждан, законных интересов организаций, а также соответствующие меры государственного принуждения.

Иные виды деятельности, осуществляемые органами государственного управления по разрешению индивидуальных дел, не связанных с применением мер административного принуждения (о предоставлении жилой площади, отводе земли, приеме в учебные заведения и т. п.), не являются административным процессом. Каждый из этих видов деятельности по разрешению органами государственного управления индивидуальных юридических дел как внутреннего, так и внешнего характера обозначается понятием «административное производство». Административные производства в отличие от административного процесса регулируются не административно-процессуальными нормами, а материальными нормами административного права.

Характер деятельности органов публичной власти порождает необходимость контроля со стороны не только представительных, но и судебных органов. Это определяет сущность административной юстиции и ее соотношение с административным процессом, так как обеспечение законности в деятельности органов исполнительной власти является той основой, на которой строится любое правовое государство.

Таким образом, существование административного процесса в Республике Казахстан напрямую связано с развитием института административной юстиции, призванного обеспечить законность в деятельности органов публичной власти.

Список использованной литературы:

1. Козлов Ю. М. Предмет советского административного права. — М., 1967. — С. 86.

2. Бахрах Д. Н. Административное судопроизводство, административная юстиция и административный процесс // Государство и право. — 2005. — № 2. — С. 19–25.

3. Стариков Ю. Н. Административное и административно-процессуальное право. Актуальные проблемы // Закон и право. — 2004. — С. 57–58.

4. См.: Сорокин В. Д. Избранные труды / Предисл. д-ра. юрид. наук, проф., заслуженного деятеля науки РФ Д. Н. Бахрах; д-ра. юрид. наук, проф. В. В. Денисенко. — СПб., Панова И. В. Административно-процессуальное право России. 2-е изд., пересмотр. и доп. — М. 2007.

5. Административно-процессуальное право Германии = Verwaltungsrechtsschutz in Deutschland: Закон об административном производстве; Закон об административно-судебном процессе; Законодательство об исполнении административных решений: Пер. с нем. / В. Бергман, введ., сост. — М., 2007. Серия «Германские и европейские законы».

ТҮЙІН

Мақалада әкімшілік әділеттілік мәселелерінің қазіргі жағдайы, соның ішінде әкімшілік процестің проблемалары, «әкімшілік юрисдикция» және «әкімшілік-юрисдикция процесі» терминдерінің мән-мағынасы талданады.

RESUME

Existence of administrative process in Republic of Kazakhstan is straight related to development of the institute of administrative justice, called to provide legality in activity of public government bodies.

ӘОЖ 37.017

Ө. А. Тұрғанов, қылмыстық құқық және криминология кафедрасының доценті, заң ғылымдарының магистрі, полиция подполковнигі

(Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауы аясында жоғары білім беруде кейбір инновациялық әдістерді пайдаланудың тиімділігі

Аннотация. Мақалада жоғары білім беру орындарында кейбір инновациялық әдістерді пайдаланудың тиімді жолдары зерттелген. Кез келген оқыту технологиясы оқытушының терең теориялық, психологиялық, әдістемелік білімді, үлкен педагогикалық шеберлікті, шәкірттердің жан дүниесіне терең үңіліп, оны ұғына білуді талап етеді. Қазіргі таңдағы технологиялардың дамыған кезеңінде инновациялық әдістермен оқытудың ақпараттық технологияларын қолдану арқылы білім алушылардың ойлау қабілетін арттырып, ізденушілігін дамыту өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Түйін сөздер: жоғары білім, сауаттылық, білім беру, даму, оқыту, интерактивті, әдіс, бағдарлама, жолдау, бағыт.

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауының төртінші басымдығы — адами капитал сапасын жақсарту. Ең алдымен, білім беру жүйесінің рөлі өзгеруге тиіс. Біздің міндетіміз — білім беруде экономикалық өсудің жаңа моделінің орталық буынына айналдыру. Оқыту бағдарламаларын сыни ойлау қабілетін және өз бетімен іздену дағдыларын дамытуға бағыттау қажет [1, 1-3].

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан — 2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты

Қазақстан халқына Жолдауында «Қазақстан — 2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыттарын айқындап берді.

Аталған басым бағыттардың біріне білім және кәсіби машық — заманауи білім беру жүйесінің, кадр даярлау мен қайта даярлаудың негізгі бағдары қарастырылған.

Елбасы Н. Ә. Назарбаев бұл бағытта «Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек», — деген.

Қазіргі әлемде жай ғана жаппай сауаттылық жеткіліксіз болып қалғалы қашан. Біздің азаматтарымыз үнемі ең озық жабдықтармен және ең заманауи өндірістерде жұмыс жасау машығын меңгеруге дайын болуға тиіс дей келе, біздің жұмыстарымыздың білім беру саласындағы басымдықтары бөлігінде бүкіл әлемдегі сияқты, Қазақстан мектепке дейінгі білім берудің жаңа әдістеріне көшу керек [2].

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаев: «...адамзат үшін ХХІ ғасыр жаңа технологиялардың ғасыры болмақ, ал осы жаңа технологияларды жүзеге асырып, өмірге енгізу, игеру және жетілдіру — бүгінгі жас ұрпақ, сіздердің еншілеріңіз... Ал жас ұрпақтың тағдыры — ұстаздардың қолында», — деп атап көрсеткендей, бүгінгі ұстаздар қауымы алдында үлкен міндет жүктелгенін байқаймыз.

Егер, өткен уақыттарда таным процесін біз «білім беру», «оқыту», «үйрету» деп түсінсек, бүгінгі уақытта бұл түсініктерді «білім алу, игеру», «оқу», «үйрену» деп өзгерту керек. Мұндай ұстаным бүгінгі күні әлемде жүріп жатқан жоғары оқу жүйесінде Балонья үдерісінің идеяларын толық қамтып, өзінің мазмұнын осы үдеріспен байланыстыруы ЖОО-ның жұмыстарына елеулі өзгерістер енгізуді талап етеді.

Соңғы жылдары елімізде экономиканың өсіп өркендеуіне орай, білім беру саласында да елеулі өзгерістер жүргізілуде. Оқытудың, тәрбиелеудің мазмұнын қоғам дамуының қарышты қадамына сәйкестендіріп, оны шарықтау биіктерге көтеруге бағытталған тың әдіс-тәсілдер жасалуда. Нәтижесінде тұтас педагогикалық үрдістер өзгертіліп, білім берудің тиімді деп танылған жаңа технологиялары дүниеге келуде.

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауында жоғары білім беру жүйесі сапасына ерекше назар аударылады. Жоғары оқу орындарының кадрлық құрамына, материалдық-техникалық жабдықталу деңгейіне, білім беру бағдарламаларына қатысты бақылау мен талап күшейтілуі қажет екендігі көрсетілген.

Кез келген оқыту технологиясы оқытушының терең теориялық, психологиялық, әдіс-тәсілдік білімді, үлкен педагогикалық шеберлікті, шәкірттердің жан дүниесіне терең үңіліп, оны ұғына білуді талап етеді. Қазіргі таңдағы технологиялардың дамыған кезеңінде инновациялық әдістермен оқытудың ақпараттық технологияларын қолдану арқылы білім алушылардың ойлау қабілетін арттырып, ізденушілігін дамыту өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Қазіргі кезеңдегі технологиялардың дамуы барысында ұстаздардың ролін түбегейлі өзгерту мүмкіндік туды, ұстаз тек қана білімді алып жүруші ғана емес, сонымен қатар білім алушылардың өзіндік шығармашылық жұмысының жетекшісі.

Жоғары білім беруде интерактивті әдісте білім беру процесін келесідей ұйымдастыруға болады:

- барлық білім алушыларға тәжірибеде туындаған мәселелер бойынша өз пікірлерін білдіріп, белсенді араласуға мүмкіндік жасау;
 - білім алушылардың білімді өздігімен құрастыратын орта құру;
 - терең ойлану, жеке рефлексиялық қабілеттерді дамыту;
 - өз идеялары мен әрекеттерін талдау және оларға баға беру;
 - оқу барысында жеке басының құндылықтары мен сенімдерін қалыптастырып, белсенді өмірлік бағытын (көзқарас, дүниетаным) ұстану;
- пікірталастарға қатысып, өз ойы мен пікірін дәлелдеу.

Бұдан жасайтын қорытынды жоғары білім беру орындарында білім игеру процесін ұйымдастыруда білім алушылардың барлығын дәріс, семинар және өзіндік жұмыс сабақ-

тарында бірлескен таным процесіне белсенді араласуға, жеке білім алушының өзінің үйренгені мен білімін ортаға салып талқылау, өз ойларын талдауға, пікірталас, өз пікірін дәлелдеу және т. б. негізде ұйымдастыруға болады [3].

Интерактивті әдістерді қолдану арқылы дәріс, семинар сабақтарында білім алушылардың белсенділігін арттыру тиімді екендігі бәрімізге белгілі.

Интерактивті әдістерге: топпен жұмыс жасау, пікірталастар, проблемалық шығарма әдістері, презентациялар, рөлдік ойындар, блиц-сұрақтар әдісі, викториналар, кішігірім зерттеулер, іскерлік ойындар, инсерт әдісі, анкета алу әдісі және т. б. жатады.

Көрсетілген интерактивті әдістерді қолдану арқылы, жоғары білім беру орындарындағы дәріс, семинар (тәжірибелік) сабақтардан білім алушылардың өзіндік жұмыстар сабағын жаңаша ұйымдастыру, оқытушының рөлі мен қызметінің артуына жағдай жасау, ғылыми теориялық, педагогикалық және психологиялық зерттеулерге сүйене отырып, білім алушыларды елжандылыққа, саналылыққа, адамгершілік пен еңбексүйгіштікке тәрбиелеу.

Жоғары білім беру орындарында семинар (тәжірибелік) сабағын өтуде оқыту әдістерінің интерактивті түрлерін пайдалануға болады. Интерактивті оқыту әдістерінің түрлері: топтармен жұмыс, пікірталас, оқу пікір сайысы; ойындық жобалау; дөңгелек үстел, конференция сабақ және тағы басқалар жатады.

Көрсетілген интерактивті әдістердің кейбірінің семинар (тәжірибелік) сабақта қолданылуына тоқталып өтсек. Семинар сабағында интерактивті оқыту әдістерін қолданудың негізгі мақсаты, оқытылып отырған курстағы мәселелерді білім алушылардың меңгеру деңгейін, олардың ұстанымдары қаншалықты нық екендігін анықтау және бүгінгі күндегі күрделі, өзекті мәселелерді талдауға, өзіндік пікір айтуға, іздене білу қабілеттерін шындау болып табылады.

Белсенді әдістердің семинар сабақтарында пайдаланылатын тиімді түрлеріне: пікірсайыс семинар, семинар пресс-конференция болып табылады.

Ал пікірсайыс семинардың бірнеше түрі бар, олар: құрылымдық немесе регламенттік пікірсайыс, ойындық модельдеу элементтерімен сипатталатын пікірсайыс, жобалық мәселені талқылау болып бөлінеді.

Сонымен жоғары білім беру барысында семинар сабағында оқытушы интерактивті әдістерді қолдану арқылы білім алушының еркін ойлануына, ақыл-ойын дамытуға, шығармашылық белсенділігін арттыруға, ұжымдық іс-әрекетке, тіл байлығын жетілдіруге, жан-жақты ізденушілігін арттыруға жағдай жасайды.

Ал оқытушы үшін тиімділігі, ол түрлі әдістерді пайдалану арқылы сабақтың мәнін терең ашуға, аудиторияны толық қамтуға, әрбір білім алушының білім деңгейін анықтауға, оларды ізденіске, шығармашылыққа, өз бетінше жұмыс істеуге және барлығын бағалауға болады. Интерактивті әдістер білім алушылардың өзіндік дамуына, олардың өз мүмкіншіліктері мен ұстанған құндылықтарын түсінуге және бағалауға жетелейді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауы // Егемен Қазақстан. 2017. 31 қаңтар.

2. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан — 2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы // adilet.zan.kz/kaz/docs/U1200000449

3. Дәріс, семинар, тәжірибелік сабақтарды дайындау, рәсімдеу бойынша әдістемелік ұсыным. — Қарағанды, 2012.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются рациональные пути использования некоторых инновационных методов обучения в вузе.

RESUME

In this work, we studied efficient ways of using some of the innovative methods in the teaching of postgraduate education.

ӘОЖ 343.1

А. С. Ускенов, заңсыз көші-қонға және адам саудасына қарсы күрес бойынша мамандарды даярлау жөніндегі оқу орталығының оқытушы-әдіскері, полиция майоры (Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.)

Қазақстандағы адам саудасының ауыр және аса ауыр белгілері

Аннотация. Мақалада адам саудасы аясындағы қылмыстарды жіктеудің проблемалары қарастырылған. Адам саудасына құқықтық баға берілді, адам саудасымен күресудегі заңнамаға тарихи сараптама жүргізілді, қылмыстардың механизмі ашылды. Автор адамдарды саудалаудың процесінде қылмысқа бірге қатысудың негізгі кезеңдерін қарастырды.

Түйін сөздер: адамдарды саудалау, кәмелетке толмағандарды саудалау, қылмыстық ұйым, қылмыстық қоғамдастық.

Соңғы жылдардағы әртүрлі баспа беттерінде жарияланған материалдар мен практикалық зерттеулер көрсеткендей, жаңа мыңжылдықтың бастауындағы адамзаттың ең маскара әрекеттерінің бірі — әртүрлі формада келтірілген адам саудасы болып табылады.

Ұйымдасқан трансұлттық қызмет үшін адам саудасы ең жылдам дамушы және ең көп пайда әкелуші қызмет болып табылады. Статистикалық мәліметтер адам саудасының тек Қазақстанда ғана емес, әлемнің басқа да мемлекеттерінде өсу тенденциясын көрсетеді. Айталық, егерде төрт ғасырдағы классикалық құл сатушылардың сауда «айналымы» 12 миллион адамнан аспаса, ал соңғы отыз жылдың ішінде бір ғана Азияда нәпсі-құлдығына сатылған әйелдер мен балалардың саны 30 миллионды құраған. Адамгершіліктен жұрдай мұндай бизнес түрінің ең үлкен бөлігі қылмыстық ұйымдардың қолдарында болып отыр. Бұған 2000 жылғы сәуір айында құқық бұзушылар мен қылмыстың алдын алу бойынша ұйымдастырылған БҰҰ-ның Х конгресінде ерекше назар аударылған болатын [1].

АҚШ-ның мемлекеттік департаментінің бағалауы бойынша, әлемде жыл сайын 4 миллионға жуық адам өз еріктерінен тыс сатылып, сатылып алынып, ұсталып және басқа жаққа жіберіледі екен [2]. Халықаралық сарапшылар жыл сайынғы құл сату саудасынан түскен әлемдік пайда 9,5 миллиард долларды құрағанын анықтады [3]. Ал басқа да сарапшылардың пікірінше, бұл сауданың жалпы айналымы 19 миллиард долларға жеткен.

Бүгінде ұйымдасқан қылмыстық әлемнің адам саудасын «потогонды» өндірісте, ауыл шаруашылығында, сексуалды қызмет көрсету аясында қинап қолданылатын, қалыптасқан жүйесі бар. Мұндай топтардың негізгі үлесі сексуалды қызмет көрсету саудасына тап болады. Жезөкшелік ұйымдасқан қылмыстық қызметтің тек ұлттық түрі ғана емес, сонымен қатар, халықаралық деңгейдегі негізгі элементтерінің бірі болды. Мұндай сауданың ең көп үлесін әйелдер мен балалар құрайды.

Көптеген делдалдық ұйымдар мен неке кеңселерінің атын жамылып, ұйымдасқан қылмыс түрі трансұлттық сипаттамаға ие болады. Жекелей алғанда, бұрынырақта келтірілген статистикалық мәліметтер жоғары сортты «тірі тауар» халықаралық саудасының жаңа желілерінің пайда болғаны туралы талқылауға мүмкіндік береді. Әйелдерді алдап-арбау тәсілдері әртүрлі және дәстүрлі болып келеді. Бәрінен бұрын, бұл ең алдымен шетелге жұмысқа шақыру туралы хабарландыру. Олар барлық газеттерде, баспа беттерінде тұрғындарға арналған түрлі жұмыстар туралы жалған ақпарат басады. Ойлану үшін берілетін ақпарат түрлері мынадай болып келеді: «Жас қыздар үшін келісімшарт бойынша жоғары төлемді қызмет», «шетелде жұмыс істеу үшін би ұжымы шақырылады» және т. б. Сондай-ақ, әйелдерге шетелдерде үй қызметшісі, гувернант, хатшы секілді жұмыстарды ұсынады.

Әйелдер мінезіндегі виктимділіктің маңызды факторы бала кездегі зорлық құрбаны болғанын білдіреді. Сарапшылардың бағалауы бойынша, мұндай зорлық құрбандары, жыныстық қатынаста ерекше басымдық немесе бейтарап сыңай танытады, осылайша өзінің кінәсі мен жек көрушілік сезімін басқылары келеді, өте ерте жыныстық стимуляция әсерінен зардап шегеді [4].

Сондай-ақ адам тіндері мен ішкі ағзаларын трансплантациялау үшін құрбандарды донор ретінде пайдаланудағы сату-сатып алу және басқа келісім шарттар оларға қатысты ең көп таралған болып табылады.

1997 жылы 16 шілдеде қабылданып, 1998 жылдың 1 қаңтарынан бастап заңды күшіне енген Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде (бұдан әрі қарай ҚР ҚК) 128-бапта (9.07.2003 ж. № 480-II өзгерістер мен қосылыстар) адамдарды эксплуатациялау үшін алдап-арбауда қылмыстық жауапкершілікке тартылатыны туралы ең алғаш рет қарастырылған болатын.

Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 2 наурыздағы «Адам саудасына қарсы тұру мәселелері бойынша Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне енгізілген өзгерістер мен қосымшалар туралы» № 131-II қабылданған Заңы негізінде Қазақстан Республикасы ҚК-нің 128-бабы «Адам саудасы» деген жаңа атауға ие болды, ал Қазақстан Республикасы ҚК-нің 133-бабында, жоғарыда келтірілген заң негізі бойынша, тұңғыш рет жасөспірімдер саудасы үшін қылмыстық жауапкершілікке тарту туралы айтылды.

Бұл желінің нәтижелілік жалғасы Қазақстан Республикасы ҚК-нің 2014 жылғы 3 шілдеде жаңадан қабылданып, 2015 жылдың 1 қаңтарынан бастап заңды күшіне енген, 128-бапта «Адам саудасы» бойынша қылмыстық жауапкершілік қарастырылған жаңа заң болды [5].

Адам саудасы — трансұлттық сипаттамаға ие болатын қылмыс түрі. Адам саудасына байланысты бұл қылмыс түрі күрделенген қылмыстық жиынтықтың күрделі көп қырлы әлеуметтік-құқықтық құбылыс болып табылады, яғни әрқашанда ұйымдасқын қылмыстық топ құрамында жүзеге асырылады, адам саудасы қылмысын ұйымдасқан қылмыстың бір түрі деп қарайды. Аталмыш қылмыстың күрделі масштабы адам саудасы қылмысы бойынша субъектілерді ескерту жағынан бұл қылмыс түрін бақылау аясында халықаралық құқықтық әріптестік тиімділікті арттыруды талап етеді [6].

Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 1997 жылы 16 шілдеде қарастырылған 128-бапта және Қазақстан Республикасы ҚК-нің 2014 жылғы 3 шілдеде қарастырылған 128-бапта ауыр және аса ауыр белгілердің салыстырмалы талдамасы, тек «топтық ұйымдасумен» орын алған адам саудасы туралы айтылатын 1997 жылғы Қазақстан Республикасы ҚК-нің 128-бабы, 4 бөлім, «а» тармағынан басқа, бұл баптарда көрсетілгендей ауыр және аса ауыр белгілердің сол қалпы өзгеріссіз қалғанын көрсетеді. 1997 жылғы Қазақстан Республикасы ҚК-нің 128-бап, 4 бөлім, «а» тармағында «топтық ұйымдасумен» орын алған адам саудасы үшін жауаптылық қарастырылған.

Бұл құбылысқа құқықтық қарсы тұрудың тиімді жүйесін құруда ұйымдасқан қылмыс, оның негізгі элементтері мен құрылымдарының түсініктері ғылыми дәйексіз еш негізсіз болмақ. Қазақстанда ұйымдасқан қылмыспен күреске бірнеше ғылыми концепциялар мен заң жобалары арналған.

2014 жылы Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің заңды күшіне енгенге дейін «топтық қылмыс» ұғымы болған жоқ. Бұрынырақта, Қазақстанның қылмыстық заңнамасында «бірнеше адамдар», «алдын ала келіскен бірнеше адамдар», «ұйымдасқан топ» және «қылмыстық қауымдастық (қылмыстық ұйым)» секілді қылмысқа ортақтардың 4 формасы бар болатын.

Қазақстан Республикасы қабылданған заңнамасының негізінде «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне ұйымдасқан қылмысқа, террористік және экстремистік қызметке қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 29 қарашадағы Қылмыстық кодексінің 31-бабы (1997 ж.) 4-1 және 4-2 бөліктерімен толықтырылған болатын.

Осылайша, Қазақстан Республикасы 2011-інші жылғы 29 қарашадағы жоғарыда айтылған заңнамасын есепке ала отырып, Қылмыстық кодекстің 31-бабында ортақ қылмыстың 6 формасы қарастырылған.

2014 жылғы 3 шілдедегі Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің «Топпен жасаған қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін қылмыстық жауапкершілік» 31-бабында: бірнеше адамдар (1 бөлім), алдын ала келісу бойынша уағдаласқан бірнеше адамдар (2 бөлім) және қылмыстық топ (3 бөлім) секілді топтық қылмыс түрлері қарастырылған. Егер қылмысты ұйымдасқан топ, қылмыстық ұйым, қылмыстық қоғамдастық, трансұлттық ұйымдасқан топ, трансұлттық қылмыстық ұйым, трансұлттық қылмыстық қоғамдастық, террористік топ, экстремистік топ, банда немесе заңсыз әскерилендірілген құралым жасаса, ол қылмыстық топ жасаған қылмыс деп танылады [8].

Жоғарыда келтірілгендердің барлығы заң шығарушылардың «қылмыстық топ» ұғымына ортақ қылмыстың мынадай түрлерін жатқызады, айталық: ұйымдасқан топ (ҚК 3-бабы 36 тармағы), қылмыстық ұйым (ҚК 3-бабы, 25 тармағы), қылмыстық қоғамдастық (ҚК 3-бабы 23), трансұлттық ұйымдасқан топ (ҚК 3-бабы 35 тармағы), трансұлттық қылмыстық ұйым (ҚК 3-бабы, 34 тармағы), трансұлттық қылмыстық қоғамдастық (ҚК 3-бабы, 33 тармағы), террористік топ (ҚК 3-бабы 31 тармағы), экстремистік топ (ҚК 3-бабы 40 тармағы), банда (ҚК 3-бабы 7 тармақшасы) және заңсыз әскерилендірілген құралым (ҚК 3-бабы 18 тармақшасы).

Қылмыстық қоғамдастық пен ұйымдасқан топтар жүзеге асыратын қылмыстар санының өзгеруінен бөлек, жекелей алғанда, «қылмыстық топ» ретінде шығатын ұйымдасқан қылмыстардың жаңа бағытының пайда болуынан айқын көрсетілген қылмыстық іс-әрекеттерге сай келетін сапалы өзгерістер пайда болады.

Бүкіл әлем бойынша үлкен дүрбелең туғызатын ең өткір мәселелердің бірі ұйымдасқан қылмыспен күрес болып табылады. Ұйымдасқан қылмыс жұмысының көлемі қоғамдық өмірдің экономикалық және саяси, әлеуметтік құндылықтарды сақтауда үлкен қауіп тудырады, ал оның мемлекет аралық сипаттамасы координациялық күштермен түрлі мемлекеттердің ұзақ мерзімді негізде адам саудасына халықаралық қарсы тұру жүйесін реттеу қажеттілігін талап етеді.

Адам сату саласындағы ұйымдасқан қылмыстың қоғамға жоғары қауіптілігі Қазақстанда мемлекеттік деңгейде «Ұйымдасқан қылмысқа қарсы күрес концепциясын» құру қажеттілігін тудырады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Лучано Виоланте. Деньги в руках преступников опаснее оружия (Коррупция: ее причины, жертвы, победы и поражения) // Новая газета. 2000. 31 июля.
2. Бабасян Н. В России торгуют людьми // Известия. 2002. 7 июня.
3. Горай Б. Рабы XXI века // Интерпол-экспресс. 2003. 9 декабря.
4. Соколова Е. Т., Ильина С. В. Роль эмоционального опыта жертв насилия для самоидентичности женщин, занимающихся проституцией // Психологический журнал. — 2000. — № 5.
5. «Қоғам, ғылым, иновация» атты IV халықаралық ғылыми практикалық конференция материалдары. 24-25 маусым 2015 // Гуманитарлық және жаратылыстану ғылымдарындағы маңызды мәселелер — 2015 — № 07 (78) (шілде). — 4 бөлім.
6. Бейсеналиев Б. Н. Криминологические и уголовно-правовые меры борьбы с торговлей людьми по законодательству Республики Казахстан: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Бишкек, 2011.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются проблемы разработки методики расследования преступлений, совершаемых различными организованными преступными группами, в частности, занимающимися торговлей людьми.

RESUME

The article considers prior issues which developing methods for investigating crimes committed by various organized criminal groups, particularly human trafficking.

МАЗМҰНЫ СОДЕРЖАНИЕ

Қ. Н. Абуғалиев

Қару айналымына қатысты құқықтық актілерді мемлекеттік тілге аударудың кейбір мәселелері..... 3

А. Ш. Абылқасымова

Әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайдың құқықтық режимін қамтамасыз етудегі іс-шараларды өткізу тәртібін құқықтық реттемелеу жөнінде 6

Т. З. Аймағанбетов

Қазақстан Республикасы ІІМ ведомстволық ЖОО-дағы курсанттардың өзіндік жұмыстарының проблемалары туралы..... 10

Аймағанбетов Т. З., Айтуарова А. Б.

Инновационные методики преподавания юридических дисциплин..... 13

Алиев А. Н.

Некоторые проблемы уголовно-правового противодействия преступлению, предусмотренного статьей 405 УК РК..... 16

Амиржан К. Ж.

Конституционное право граждан на информацию в контексте казахстанского и российского законодательства (в рамках фундаментального и прикладного научного исследования)..... 19

Е. А. Асқат

«Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдау аясында ІІО қызметкерлері қызметін жетілдіру..... 22

Бейсеев А. А.

Особенности контроля и организации учебного процесса курсантов Карагандинской академии МВД Республики Казахстан им. Б. Бейсенова 25

А. Ж. Бейсенбаев

Сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысындағы тергеулік қателіктер 27

М. Д. Бейсенов

Учаскелік полиция инспекторы жүзеге асыратын жеке профилактика 30

R. Bobesh

The role of computer tests in teaching English..... 33

Ф. Е. Бөрібай

Дағдарыс жағдайлары кезіндегі іс-қимыл тактикалары 36

Джакишева Х. М.

Проблемы применения понятий «незаконное военизированное формирование» и «незаконное вооруженное формирование» в действующем законодательстве 38

Елубаев Н. Г., Весельская Н. Р.

Некоторые проблемы государственного участия в предпринимательской деятельности..... 41

Ережепова Л. С.

Теоретические вопросы определения административного принуждения..... 45

Д. С. Жақашев	
Сапалы білім беру — бәсекеге қабілетті мамандарды даярлаудың негізі.....	48
Жармагамбетова Д. А.	
Некоторые особенности назначения судебных экспертиз по квартирным мошенничествам.....	51
Жаруллаева С. Ш.	
Возмещение ущерба по делам о преступлениях в сфере экономической деятельности в кратном размере взамен лишению свободы	55
Б. Қ. Жеткерген, А. М. Майтанов	
Есі дұрыс емес адамдардың және қылмыстық құқық бұзушылық жасағаннан кейін психикасының бұзылуымен ауырған адамдардың процестік-құқықтық мәртебесі....	58
Т. О. Жұманов	
Қазақстан заңнамалары бойынша адам саудасының объективті белгілері	62
Искакова Б. Е.	
Актуальные проблемы противодействия вербовке в экстремистские и террористические организации.....	67
Козлова С. Ю.	
Патриотическое воспитание молодежи	69
Коцегулов Б. Б.	
Объективные признаки прохождения террористической или экстремистской подготовки	72
Курентаев А. Х., Ынтыкбаев М. К.	
Особенности отбывания наказания в виде лишения свободы осужденными женщинами.....	74
Кусаинов Д. А.	
Структурная модель функциональной подготовленности борца.....	76
А. Қ. Қалиев	
Тәжірибелік бағытта сотқа дейінгі тергеп-тексеру пәнінен сабақ беру ерекшеліктері	81
М. К. Интыкбаев, Е. М. Нұрғалиев	
Кәмелетке толмағандардың меншікке қарсы қылмыстылығының ұғымы	83
Пенчуков Е. В., Рахимбеков М. М.	
Особенности определения понятия «публичность» при квалификации преступлений, предусмотренных статьями 174, 256 Уголовного кодекса Республики Казахстан.....	85
Проколова А. А.	
Особенности проведения допроса потерпевшего и свидетеля в ходе расследования дел о ненадлежащем выполнении профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником (ст. 317 УК РК).....	88
Ж. Н. Сапарғалиев	
Есірткі заттарды пайдаланғаны үшін қылмыстық жауапкершілік.....	91

А. Сахарбай

Мемлекет басшысы Н. Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауы аясында діни экстремизм мен терроризмге қарсы күрес мәселелері.....93

Сидорова Н. В., Бейсенова Д. К.

Международное сотрудничество органов внутренних дел Республики Казахстан в борьбе с транснациональными преступлениями: правовой и институциональный аспекты97

Степанов М. В.

Особенности организации труда осужденных к наказаниям, не связанным с изоляцией от общества 100

Темирханов Д. А., Сейтжанов О. Т.

О новеллах в нормах, регламентирующих обеспечение безопасности участников уголовного процесса 104

Токенов Д. Б.

Актуальные вопросы административного процесса, его соотношение с административной юстицией 107

Ө. А. Тұрғанов

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауы аясында жоғары білім беруде кейбір инновациялық әдістерді пайдаланудың тиімділігі..... 109

А. С. Ускенов

Қазақстандағы адам саудасының ауыр және аса ауыр белгілері..... 112

Условия публикации

в журнале «Хабаршы-Вестник Карагандинской академии
МВД РК им. Б. Бейсенова»

Издается 1 раз в квартал. Материалы для опубликования предоставляются на бумажном и электронном носителях с соблюдением следующих требований:

- 1) УДК;
- 2) фамилия, имя, отчество автора, должность, ученая степень, звание;
- 3) аннотация на языке работы (**80-100 слов**);
- 4) ключевые слова (**10-12**);
- 5) текст в редакторе Word, шрифт Times New Roman, кегль 14;
- 6) количество страниц — до 6 (формат А4);
- 7) интервал — полуторный (1,5);
- 8) абзацный отступ — 1,25;
- 9) поля: слева — 3 см, справа — 1 см, верхнее и нижнее — по 2 см;
- 10) название статьи — по центру прописными буквами;
- 11) сноски по тексту в квадратных скобках, список использованной литературы в конце документа;
- 12) резюме на казахском (русском) языке;
- 13) резюме на английском языке.

К работе прилагаются рецензия и выписка из протокола заседания кафедры, на котором обсуждалась статья.

За точность приведенных в статье фактических данных, цитат, источников отвечает автор.

Материалы, не соответствующие требованиям,
редакцией не рассматриваются и не публикуются.

Редколлегия оставляет за собой право отбора
предлагаемых для опубликования материалов.

Электронную версию журнала можно посмотреть
на сайте <http://khabarshy.kzi.kz/>

Адрес редакции: 100009, г. Караганда, ул. Ермакова, 124,
Карагандинская академия МВД РК им. Б. Бейсенова, отдел организации научно-исследовательской и редакционно-издательской работы (каб. 803)

E-mail: oniirir@kzi.kz
факс: 8(721-2) 30-33-92,

тел. 8 (721-2) 30-34-12